AR GANDRAS atnešė, ar kopūstuose radom?

Gregory K. Popcak, MSW, LCSW

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

AR GANDRAS atnešė, ar kopūstuose radom?

Gregory K. Popcak, MSW, LCSW

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

UDK 613.8-053.2
Po-157

Versta iš: Gregory K. Popcak, MSW, LCSW
BEYOND THE BIRDS AND THE BEES
Our Sunday Visitor Publishing Division

Iš anglų kalbos vertė
Zigmantas Ardickas

www.katalikuleidiniai.lt

ISBN 978-9955-29-171-8

Skiriu savo vaikams.
Tesuteikia jiems Dievas gyvenimą,
kupiną Jo meilės.

Įvadas

„Manau, jūs norite sužinoti, kodėl šiandien čia subūriau jus visus...“

Tarp daugelio sunkumų, su kuriais šiandien susiduria tėvai... vienas neabejotinai išsiskiria: tinkamas vaikų parengimas suaugusiojo gyvenimui, ypač kiek tai susiję su tikrosios seksualumo prasmės aiškinimu.

Popiežiškoji Šeimos taryba,
Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė

Aną mėnesį jūsų trimetis paklausė: „Bet *kaip* kūdikiai patenka į mamos pilvuką?“ Prieš dvi savaites jūsų penkiametis sūnus pasidomėjo, kodėl tėčiui „ten apačioje“ auga plaukai, o jam ne. Praeitą savaitę jūsų vienuolikmetė dukra nuėjo į tualetą manydama, kad jai skauda pilvą, ir staiga ėmė klykti iš siaubo: „Mama! Gelbėk! Aš kraujuoju!“ Vos vakar po savo trylikamečio sūnaus čiužiniu radote *Playboy* žurnalą, o šiandien po pietų, – jūs to dar nežinote, – jūsų penkiolikmetė dukra parėjusi iš mokyklos ketina pasakyti, kad ji pakviesta į savo pirmąjį pasimatymą. (Žioptelit. Suspaudžia širdį. Ji suvirpa.)

Nuoširdžiai tikiuosi, kad šie rūpesčiai jūsų neužklups vienu metu, tačiau jie visi kelia įdomų klausimą. Ar kiekvienu iš šių atvejų žinotumėt, kaip reaguoti meiliai, švelniai ir atitinkamai, kad jūsų vaikai galėtų išmokti, kaip tapti ir lytiškai šventu,

ir lytiškai sveiku? Gal imtumėte mikčioti ir maltis vietoje; o gal jums džiūsta burna, delnai prakaituoja, darosi silpna ir jūs desperatiškai ieškote arba stipraus gėrimo, arba vietos prigulti – o gal abiejų?

Vienaip ar kitaip, nė vienas vaikų auklėjimo aspektas nėra toks emociškai sunkus ir keliantis daugiausia iššūkių, kaip sugebėjimas suvokti besiformuojantį jūsų vaiko lytiškumą ir pagarbiai jį ugdyti. Aš manau, kad tai dvigubai sunkiau krikščionims tėvams, nes jie nori, kad jų vaikas išvystytų savo lytiškumą tiek, kiek to siekia Dievas, ir kad tas jų vaikas įvertintų su tuo lytiškumu susijusią atsakomybę bei dvasinę svarbą.

ATSIPRAŠAU, AR NAMUOSE YRA SUPERHEROJUS?

Visada maniau, kaip būtų nuostabu, jei būtų superherojus, kuris galėtų vesti mus per tokius klastingus vaikų auklėjimo vandenis. Kai tik iškiltų sunki vaikų auklėjimo situacija, pavyzdžiui, viena iš tų, kuriomis pradėjau šį įvadą, galėtume įsijungti vėliausią *ŠEIMOS VYRO nuotykių* epizodą (*Greitesnis už varvančią nosį! Stipresnis už dvisluoksnį tualetinį popierių! Vienu šuoliu gebąs peršokti aukštus Lego bokštus!*) ir gėrėtis, kaip apsiaustuotasis šeimos gyvenimo stebuklas vienu mostu mikliai sprendžia šeimos problemas.

Deja, to nebus. Bet tikiu, kad turėdami tinkamų priemonių visi tėvai savo vaikams (stebuklingam berniukui ir mergaitei) gali būti ŠEIMOS VYRU ar SUPERMAMA. Viliuosi, kad ši knyga bus viena iš tų priemonių, kuri ne tik padės jums įveikti krizes, lydinčias jūsų vaiko lytinę raidą, bet dar svarbiau, – kiek tai įmanoma, pirmiausia neleisti toms krizėms kilti.

Be abejo, visi mes žinome, kad privalome parengti savo vaikus pilnametystei. Iš tiesų visa vaikų auklėjimo esmė – parengti mūsų vaikus sveikiems, brandiems santykiams (ir su kitais, ir su juos sukūrusiu Dievu). Tačiau kai mums prireikia kalbėtis su savo vaikais apie seksą, kažkuri mūsų dalis tam labai priešinasi.

Aną dieną vienam savo draugui prisipažinau, kad rašau knygą apie tai, kaip vaikams kalbėti apie seksą. Tuomet tas mano draugas – labai rimtas katalikas, atsakingai žiūrintis į savo tikėjimą ir labai besistengiantis pagal jį gyventi savo šeimoje – liūdnai šyptelėjo ir tarė: „Įdomu, ar turi apie tai ką pasakyti? Ką tik kalbėjau šia tema su savo bendradarbiais." Paskui surimtėjęs pridūrė: „Žinau, kad taip negalima daryti, bet vos nepasakau savo vaikams: „Eikite ir sužinokite apie tai kieme, kaip sužinojau aš. Mano tėvai *niekada* nekalbėjo apie seksą. Tu tikriausiai juokauji? Aš net nežinau, nuo ko tą pokalbį pradėti."

Žinoma, mano draugas kalbėjo ne visai rimtai, bet jo komentarai iškelia kelis puikius klausimus. Ar mes tikrai privalome savo vaikams pasakoti apie seksą? Ar to negali padaryti mokyklos? Ar jie negali sužinoti to patys? Arba dar geriau: ar jų sveikas, krikščioniškas lytiškumas nesužydės tiesiog savaime, jei aš laikysiu juos burbule (nežinioje) ir niekada nieko jiems nesakysiu?

Tikiuosi, kad atsakymai į šiuos klausimus aiškūs (dėl viso ko pateikiu atsakymus – „Taip", „Ne", „Ne" ir „Ne"), bet norėdami būti tikri pažiūrėkime, ką šiuo klausimu sako Bažnyčia.

Seksualinis auklėjimas yra *tėvų teisė ir pareiga* ir šiam auklėjimui ji [Bažnyčia] turi rūpestingai vadovauti tiek namuose, tiek parenkant bei kontroliuojant kitas auklėjimo institucijas. Bažnyčia patvirtina savo teisę pagelbėti, o mokykla įpareigota bendradarbiauti su tėvais, organizuodama seksualinį auklėjimą tokia pat dvasia, kuri gaivina tėvus (paryškinta autoriaus).

Familiaris Consortio, 37

Taigi, vertinimo komisija yra. Bažnyčia, kiek tai liečia seksualinį jūsų vaikų auklėjimą, sako: „Jūs turite teisę tai daryti!" Žinoma, ši teisė įpareigoja. Mes, tėvai, turime deramai formuoti savo sąžinę seksualinės etikos klausimais, taip pat aiškintis, kokie geriausi mūsų vaikų lytiškumo lavinimo metodai. Norėdamas padėti jums tai padaryti, žemiau pateikiau svarbiausius dalykus, kuriuos jums reikia prisiminti skaitant šią knygą. Vėliau apie juos kalbėsime plačiau, bet noriu, kad nuo pradžių žinotumėte, ko ieškoti ir ką turėti galvoje, skaitant tolesnius skyrius. Kiekvienas iš žemiau išdėstytų punktų yra pasufleruotas arba tiesiogiai paimtas iš Šeimos tarybos pateiktų ugdymo gairių *Žmogaus seksualumo tiesa ir prasmė* (plg. 6. 1 skyrelį).

DEŠIMT PATARIMŲ MOKYTOJUI (TAIGI JUMS)

1. Visi vaikai skirtingi savo brandos lygiu ir protiniais gebėjimais. Jums, kaip tėvams, priklauso būti jautriems ir atsižvelgti į tam tikrą jūsų vaiko brandos lygį (labai prašau vengti „vieno kurpalio" metodų) dalijantis informacija apie seksualumą.

2. Apskritai kalbant, pirmaeilė tėvo pareiga – mokyti ar duoti sveiko seksualumo pavyzdį savo sūnums, o motinos pirmaeilė užduotis – mokyti ar duoti sveiko seksualumo pavyzdį savo dukroms. Žinoma, nereikia griežtai pasiskirstyti atsakomybės – abu tėvai tikrai turi pasakyti ką nors svarbaus savo vaikams, nežiūrint kokios lyties jie yra. Tačiau kiekvienas iš tėvų niekada neturi pamiršti savo pareigos būti geru krikščionio ar krikščionės pavyzdžiu ir mokyti tokiais būti savo vaikus.
3. Kalbėdami apie seksą, turėtume visada sieti jį su jo dvasiniais ir moraliniais matmenimis. Seksas apima visą asmenį, jis susijęs su dvasiniais, emociniais ir fiziniais asmens pradais. Nepakanka mechaniškai informuoti. Privalome mokyti savo vaikus, kad seksualumas turi būti vientisas.
4. Sakant savo vaikams pastabas dėl netinkamų lytiškumo komentarų, savęs lietimo ir kito elgesio, neužtenka pasakyti „Nedaryk taip!“ Turime vengti baudžiamųjų priemonių, kurios sudaro įspūdį, kad seksas – kažkas blogo ar bijotino. Visada turime pateikti taktišką, dorovinį paaiškinimą, kodėl toks elgesys neteisingas, ir *gebėti paaiškinti, kodėl mūsų siūlomos dorovinės alternatyvos yra geriau vaiko kūnui, protui, sielai ir santykiams.* Pastarasis punktas – pats svarbiausias.
5. Nepakanka tiesiog pateikti informacijos apie seksą ir dorovę. Turime nuolat ir noriai būti savo vaikams kantrūs pavyzdžiai, mokytojai ir patikėtiniai. Atsiskleidžiant mūsų vaikų seksualumui, turime vaidinti aktyvų vaidmenį kiekviename tarpsnyje, patardami ir padėdami. Privalome stengtis savo vaikų akyse seksualiniais klausimais būti jautrūs ir patikimi autoritetai.

6. Turime mokyti savo vaikus sveikai gerbti savo kūnus, protus, sielas ir rodyti tikrą pagarbą žmonių, kuriuos Dievas nukreipia į jų kelią, kūnams, protams ir sieloms.
7. Bet kokios drausmės tikslas turėtų būti išmokyti vaiką savidrausmės. Turime duoti vaikams priemonių, kurių jiems reikia, kad vertintų savo aplinką iš mylinčios ir tikėjimo kupinos perspektyvos.
8. Skaistumas – tai ne slopinimas. Turime mokyti savo vaikus apie galią, jėgą ir džiaugsmą, kylantį iš savitvardos, ir kaip pasirinkimas būti skaistiems didina jų galimybes turėti laimingesnę santuoką, sveikesnį gyvenimą ir gražesnę sielą.
9. Tėvai negali visko padaryti patys vieni. Turime būti pasiruošę priimti kompetentingą pagalbą iš kvalifikuotų šaltinių. Tai ir geriausios knygos seksualumo tema, ir auklėjimo, psichologijos, teologijos, vaiko raidos ekspertų patarimai, jeigu atsiranda būtinybė į juos kreiptis.
10. Ką nors darydami ir ko nors mokydami, visada privalome prisiminti, kad Dievas veikia greta mūsų. Jo malonė leidžia mums ir mūsų vaikams kasdien augti dorybe, o kai nepasiseka, mus pasiekia Jo gailestingumas. Per maldą ir dalyvavimą sakramentuose turime nuolat ieškoti Viešpaties vadovavimo, to paties mokyti ir savo vaikus.

Dešimt punktų – sunkoka užduotis, bet pažadu, kad knygoje aptarsime šias temas ir nurodysime priemones, kurios padės jums įgyvendinti šias nuostatas.

Kad padėtų jums ugdyti vaikus būti ir seksualiai sveikais, ir seksualiai šventais, knyga derins patikimą katalikišką požiūrį su dabartiniais psichologijos ir vaiko raidos tyrimais, kad padėtų jums rasti atsakymus į šiuos ar panašius klausimus:

- Koks yra sveikas katalikiškas seksualumas?
- Kaip kalbėtis apie seksą su savo vaiku, atsižvelgiant į jo amžių?
- Kokias pamokas turi išmokti vaikai kiekviename amžiaus tarpsnyje, kad išsiugdytų sveiką krikščionišką seksualumą?
- Kaip galite paaiškinti savo vaikui, ką reiškia būti tikru kataliku vyru ar katalike moterimi?
- Kaip galite padėti savo vaikams suprasti, kokie pasimatymai yra krikščioniški?
- Kokių priemonių turite imtis, kad padėtumėte savo vaikui parodyti moralinę drąsą ir lytinį skaistumą?
- Ką turite padaryti, kad parengtumėte savo jauną suaugusįjį santuokai?

Knyga padalyta į dvi dalis. Pirmoji dalis padės jums išlavinti savą katalikiško požiūrio į meilę sampratą ir parengs jus perduoti tą požiūrį savo vaikams, kai su jais būsite ar kalbėsite. Trečiajame jos skyriuje, pasitelkus akronimą RESPECT (pagarba), bus pateikti septyni principai, nurodantys, kaip kalbėti su vaikais apie seksą, atsižvelgiant į jų amžių.

Antroji dalis žingsnis po žingsnio ves jus per vaikystės tarpsnius ir etapus, pradedant nuo kūdikystės, ir toliau per paauglystę. Šios dalies skyriuose sužinosite, kokie yra pagrindiniai kiekvieno amžiaus tarpsnio tikslai ir rūpesčiai ir kaip su tikėjimu,

meile ir malone juos pasitikti. Perėję per įvairius vaikystės tarpsnius, pasieksime skyrių, specialiai skirtą jautriems seksualiniams klausimams, kurie knygoje dar nebuvo išryškėję. Čia aptarsime šias temas: kada ir kaip kalbėti apie abortą, ką turėtumėte, – jei apskritai to reikia, – paaiškinti savo vaikams apie dirbtinį gimimų reguliavimą, kaip taktiškai ir tiksliai nagrinėti klausimus apie homoseksualumą, ką jums reikia žinoti apie tvirkinimą ir kt. Visos šios temos bus nagrinėjamos pasitelkiant pavyzdžius, jautriai ir ortodoksiškai – tik taip jūsų atsakymai vaikui bus kupini meilės ir tikėjimo.

Dabar, kai apibūdinau pagrindinius šios knygos metmenis, manau, taip pat svarbu paaiškinti vieną mintį, kuri glūdi po visu tuo, ką perskaitysite šiuose puslapiuose. Visi tėvai ir vaikai turi suprasti, kad seksualumas nėra susijęs tik su lytiniu aktu. Negalima seksualumo palikti tik „santuokiniam aktui“. Neturime galvoti apie seksualumą kaip vien fizinį dalyką; taip pat nedera miegamuoju apriboti supratimo apie krikščionišką seksualumą. Kaip Vatikanas nurodo ugdymo gairėse *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*, „seksualumas nėra tik biologinis dalykas; jis veikiau susijęs su pačiu asmens branduoliu“. Bažnyčia teigia, kad seksualumas nėra tik tai, ką išreiškiate per mylėjimąsi (nors tai irgi). Jūsų seksualumas parodo, *kas jūs esate* ir kaip gerai suformuotas jūsų individualumas (tai yra emocinė, protinė, dvasinė ir santykių gerovė). Tai daug svarbiau. Seksualumas, kaip ir intelektas ar kūrybiškumas, ar dvasingumas, yra tai, ką psichologai vadina „konstruktu“. Tai tarsi žyma, kuri nurodo keletą kitų ypatybių, suplaktų į vieną. Pateiksiu pavyzdį.

Pagalvokite apie savo mėgstamiausią pyragaitį. Tas pyragaitis yra „konstruktas“. Kitaip tariant, tai daiktas, „sukonstruotas“ iš miltų, cukraus, pieno, kiaušinių, aliejaus, prieskonių,

energijos (karščio) ir visų kitų atskirų sudedamųjų dalių, kurios jį sudaro. Kai kalbate apie tą pyragaitį, netiesiogiai nurodote ir tą unikalią kombinaciją iš sudedamųjų dalių, kurios kartu padaro pyragaitį tokį skanų. Lygiai toks pats „konstruktas“ yra ir seksualumas. Jis sudarytas iš kelių skirtingų sudėtinių dalių, būtent: Meilės, Atsakomybės, Džiaugsmo, Pagarbos, Bendradarbiavimo, Dvasingumo, Intymumo (žodinio ir emocinio bendravimo) ir Individualumo. Žinoma, jūsų vaiko seksualumo ugdymas apima aiškinimą apie biologinius dauginimosi faktus ir savidrausmės skatinimą, bet tai yra ir kur kas daugiau. Ugdyti savo vaikų seksualumą iš tikrųjų reiškia žodžiu ir pavyzdžiu mokyti savo vaikus, kaip būti mylinčiais, atsakingais, linksmais, pagarbiais, bendradarbiaujančiais, dvasingais, komunikabiliais, visapusiškai funkcionuojančiais asmenimis nuo pat tos dienos, kai palieka įsčias. Kai pradėsite „pokalbį“, viskas stos į savo vietą. Akivaizdu, kad jei bandysite aiškinti vaikams apie seksą, neįtvirtinę šių dorybių savo vaikų gyvenime, jūsų vaikų seksualumas bus tarsi sujauktas – nesvarbu, ką jiems pasakysite. Kitame skyriuje pasigilinsime į kiekvieną iš šių dorybių, bet dabar užtenka žinoti, kad kalbėdamas apie jūsų vaiko seksualumo ugdymą iš tikrųjų kalbu apie tai, ką reiškia auginti vaikus, kurie gali tapti pamaldžiais vyrais ir moterimis.

Kai jau tai pasakiau, dabar norėčiau paskatinti jus galvoti apie šią knygą kaip apie knygos *Parenting with Grace: The Catholic Parent's Guide to Raising (almost) Perfect Kids* (*Vaikų auklėjimas Dievo malonėje: katalikų tėvų gidas (beveik) tobuliems vaikams auginti*), kurią parašiau kartu su žmona ir Lisa Popcak, papildymą. Nors šioje knygoje kalbėsiu tik apie seksualumą, tikiuosi, jūs suprantate, kad tai yra šiek tiek dirbtinis atskyrimas. Kadangi jūsų vaiko seksualumo ugdymas iš tikrųjų

reiškia jūsų vaiko charakterio formavimą (nors ir seksualinėje srityje), visi metodai ir vaikų auklėjimo tikslai, kuriuos nurodome knygoje *Parenting with Grace*, gali ir turi būti taikomi kalbant apie seksualinį ugdymą. Jei norite kiek daugiau suprasti, ką reiškia santuokoje pilnatviškas, labai džiaugsmingas ir giliai katalikiškas seksualumas, galite paskaityti knygą *For Better... FOREVER! A Catholic Guide to Lifelong Marriage* (*Geriau:...AMŽIAMS! Katalikiškas viso gyvenimo santuokos gidas*). Kadangi tvirtai tikiu, kad negalime duoti to, ko patys neturime, ši knyga gali padėti užtikrinti, kad seksualumas, esantis jūsų santuokoje, būtų sveikas ir šventas, ir leisti perduoti sveiką seksualumą savo vaikams. Tačiau, nesvarbu, ar domitės ar ne šiomis ar kitomis knygomis, tikiu, kad tolesniuose skyriuose rasite daug naudingų, praktiškų idėjų, kurias pritaikysite augindami vaikus.

AR NE PER VĖLU PRADĖTI?

Dar vienas klausimas. Atsižvelgdami į tai, kokio požiūrio į vaiko raidą laikomės šioje knygoje, kai kurie skaitytojai gali paklausti, ar jie nevėluoja, jei nepradėjo apie tai galvoti jau tą dieną, kai vaikas gimė. Nusiraminkite. Nesvarbu, kokio amžiaus jūsų vaikas, jūs nevėluojate. Pristatomų metodų ir idėjų pagrindas – Bažnyčios mokymas ir rimtas psichologijos mokslas, tad niekada ne per vėlu pradėti aiškinti savo vaikams, koks seksualumas yra sveikas ir pamaldus. Gal jūsų vaikas dar vaikšto su sauskelnėmis, o gal jau gali pasakyti: „Aš tuo užsiimu“, – viliuosi, kad rasite šioje knygoje daug patarimų, būdų ir įgūdžių, kurie padės jums auginti puikius vaikus, žinančius, ką reiškia būti ir lytiškai sveiku, ir lytiškai šventu.

PIRMA DALIS

Sėkmės receptas

Ar jūsų pačių seksualinės nuostatos yra tokios sveikos ir šventos, kokios galėtų būti? Ką iš tikrųjų reiškia aiškinti vaikams apie seksą? Ar pakanka „pasikalbėti" su jais? Kokios svarbiausios asmenybės sudėtinės dalys reikalingos, norint įgyvendinti katalikišką meilės idealą? Pirmoji knygos dalis – ją sudaro 3 skyriai – atsako į šiuos ir kitus klausimus.

Kepk pyragą, kepk pyragą, kepėjo padėjėjau

Sveiko, švento katalikiško seksualumo sudėtinės dalys

Dvylika metų susituokę Dinas ir Šarin turi keturis vaikus. Nei Dinas, nei Šarin nemano, kad jų lytinis auklėjimas buvo sveikas. Šarin, katalikė nuo lopšio, man sakė, kad jos tėvai buvo labai religingi, jie jautėsi nejaukiai kalbėdami apie seksą, dažnai sakydavo: „Nedaryk to." Šarin vaikystė buvo apsaugota nuo rūpesčių ir pavojų, tačiau viskas pasikeitė, kai ji išvyko į koledžą, kur pamatė esanti blogai pasirengusi atsispirti sekso kultūrai, persunkusiai mokyklos gyvenimą. Ji tapo saikingai seksualiai aktyvia ir daugeliu atvejų jautėsi laisvesnė nei anksčiau, kai augo, jos manymu, „gana slegiančioje atmosferoje". Ji nutolo nuo Bažnyčios.

Po koledžo jos lytinis gyvenimas atvėso, nes visas laikas buvo skiriamas darbo paieškoms ir susitaikymui su tuo, kad ji jau pilnametė. Po kelerių metų, vieną sekmądienį, tarsi juokais nusprendė dalyvauti šv. Mišiose. Kadangi atmosfera parapijoje jai patiko, Šarin nusprendė aktyviau įsijungti į muzikos tarnystę. Ji ėmė reguliariai dalyvauti šv. Mišiose sekmadieniais, o kartais net eilinę dieną. Sutikusi Diną, panoro su juo užmegzti kitokius santykius,

nei anksčiau turėjo su kitais vyrais. Ji paaiškino, kad norėtų mylėtis tik po vestuvių, ir atrodė, kad Dinas ją už tai gerbia. Tačiau to padaryti jiems nepavyko ir po sužadėtuvių jie mylėdavosi. Tačiau Šarin labai rimtai žiūrėjo į tikėjimą ir stengėsi daugiau sužinoti apie tai, ką ir kodėl Bažnyčia moko apie seksualinę etiką. Gudri po laiko, Šarin mato Bažnyčios mokymo išmintį ir savo vaikams norėtų perduoti brandesnį, labiau tikėjimu pagrįstą seksualumo supratimą nei tas, kurį ji gavo iš savo tėvų.

Dino tėvai buvo liberalesni, tačiau ir jie nepadėjo jam, kaip tinkamai ugdyti savo seksualumą. Dinas pasakojo: „Mano tėvai buvo linkę galvoti: 'Berniukai yra berniukai. Būk atsargus.' Tikriausiai suprantate apie ką kalbu?"

Dinas pasitraukė iš Bažnyčios ankstyvoje jaunystėje, bet „grįžo" (vėl pabudo dvasiniam gyvenimui Bažnyčioje) praėjus keleriems metams po to, kai susituokė su Šarin. Nors abu buvo katalikai, jiems vis dar nelengvai sekėsi suprasti ir pritaikyti Bažnyčios mokymą apie seksualinę moralę. Dinas sakė: „Noriu, kad mano vaikai būtų geri vaikai, trokštu, kad jie tikėjimą laikytų svarbia savo gyvenimo dalimi, bet nenoriu, kad gėdytųsi savo seksualumo. Ar tikrai galima juos auginti tikinčius ir seksualiai sveikus?"

Prieš pradedant bet kokią kelionę, svarbu žinoti, kur vyksime. Jei mes, katalikai tėvai, ketiname imtis auginti seksualiai sveikus ir šventus vaikus, būtų gerai, kad būtume pasiruošę paaiškinti, ką reiškia atskleisti sveiką, *katalikišką* seksualumą.

Žinoma, yra cinikų, kurie sakys, kad nėra tokio dalyko, kaip sveikas, katalikiškas seksualumas. Tie cinikai neteisūs, bet, tiesą sakant, jų abejonę lengva suprasti.

Kai augau, man atrodė, kad lytinių nuostatų atžvilgiu katalikai patenka į dvi „mokyklas“. Pirmoji – „Tegu Dievas nesikiša į mano miegamąjį“ mokykla, kuri linkusi išlaikyti nesikišimo santykį tarp tikėjimo ir nesantuokinių ryšių. Manoma, kad jeigu aš užimu savo protą dvasinėmis mintimis ir reguliariai dalyvauju šv. Mišiose, nesvarbu, kad paskui susitinku su meiluže.

Kita labai populiari žmogaus seksualumo mokykla – „Tetos senovinės vazos mokykla“. Jos atstovai nenoromis, – jų požiūris šiek tiek groteskiškas, – sutinka, kad seksas yra gražus, tačiau jie mano, kad prie jo reikėtų artintis atsargiai, jautriai ir idealiu atveju nedažnai – kaip prie tetos senovinės vazos. („Nesiartink prie jos, panelyte! Mes ją liečiame tik tada, kai turime nuvalyti nuo jos dulkes, ir tai tik kartą per mėnesį ar panašiai!“)

Įsivaizduokite mano nuostabą, kai supratau, kad abi aukščiau minėtos nuostatos iš tikrųjų Bažnyčios per amžius smerkiamos kaip erezijos (atitinkamai jos atstovauja gnosticizmo ir jansenizmo atmainoms). Tik koledže (ir trumpą laiką seminarijoje), pradėjęs studijuoti teologiją, sužinojau tiesą apie katalikišką seksualumą: pasirodo, tikri katalikai neignoruoja ir nebijo sekso, o veikiau švenčia jį kaip vieną gražiausių ir giliausių Dievo mums duotų „gėrybių“. Kaip Vatikanas sako mums ugdymo gairėse *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*, „žmogaus seksualumas yra... dalis sukurtosios dovanos, kurią Dievas matė esant *labai gerą*, kai pagal savo paveikslą ir panašumą sukūrė žmogų“.

Studijuodamas, be kita ko, supratau, kad Eucharistija, kurioje Kristus – kūnas, siela ir dievybė – įžengia į mus ir sujungia mus su savimi meiliausiu apkabinimu, atrodo labai intymus dalykas. Galiausiai supratau, kad adoruodamas Švč. Sakramentą ir žiūrėdamas į Jį, išstatytą visame savo spindesyje, iš tikrųjų

žvelgiau į savo Dieviškojo Mylimojo akis. Sužinojau, kad Šventojo Rašto knyga *Giesmių giesmė* – tai ne tik aistringos vyro ir moters meilės istorija, bet ir aistringos Dievo meilės kiekvienam iš mūsų simbolis. Mane mokė, kad kaskart, kai susituokusi pora mylisi, jie vienas kitam atnaujina savo vedybų priesaiką – iš tikrųjų švenčia Santuokos sakramentą. Nustebau, kai sužinojau, kad seksas, Bažnyčios nuomone, dėl savo galios jungti, kurti ir tobulinti santuokos kontekste iš tikrųjų atlieka sakramento funkciją ir kad maldingai kontempliuodami intymią vyro ir žmonos sąjungą galime pajusti panašų jausmą į tą, kurį pajusime, susijungę su Dievu, kai pateksime į dangų ir su savo Dieviškuoju Mylimuoju švęsime savo Amžiną Vestuvių Puotą.

Ėmiau pripažinti, kad katalikiškas seksualumas yra gilus ir džiugus dalykas. Jis pranašesnis už bet kokį kitą požiūrį į seksą, nes reikalauja, kad gerbtume savo pačių žmogiškumo dovaną, taip pat savo mylimojo žmogiškumą, ir skatina mus vertinti galią, kurią gauname dalydamiesi savimi su tuo vienu asmeniu, kurį Dievas mums išrinko. Be to, kaip sakiau anksčiau, katalikiškas seksualumas tikrai yra vieno viso žmogaus bendravimas su kitu žmogumi – jis apima viską! Taigi atskleisti sveiką katalikišką seksualumą reiškia būti sveikų pažiūrų, tikinčiu žmogumi, kuris moka perduoti savo būties pilnatvę kitam sveikų pažiūrų, tikinčiam žmogui. Kas nenorėtų, kad į seksualumą būtų žiūrima būtent taip? Turėdamas tai omenyje, norėčiau likusią šio skyriaus dalį paskirti aštuonioms dorybėms, kurios yra katalikiško seksualumo pagrindas ir iš tikrųjų sudaro kiekvieno žmogaus, kuris ieško ir sveikumo, ir šventumo, esmę.

Aštuonios sveiko (ir švento) katalikiško seksualumo paslaptys

Įvade žmogiškąjį seksualumą palyginau su pyragu ir paprašiau pagalvoti apie aštuonias dorybes, kurios sudaro katalikiško seksualumo esmę. Likusioje šio skyriaus dalyje norėčiau pateikti kepimo instrukcijas, taip pat duoti keletą patarimų, nurodančių, kaip paruošti sudedamąsias dalis. Bet pirmiausia – receptas.

Mylinčiuose namuose sumaišyk...
1 stiklinę Meilės (kad geriausiai pavyktų, naudok save dovanojančią atmainą)
1 stiklinę Atsakingumo (sumaišyk ½ stiklinės savidrausmės su ½ stiklinės tvarkdarystės)
1 stiklinę Tikėjimo
1 stiklinę Pagarbos (sumaišyk ½ stiklinės savigarbos ir ½ stiklinės pagarbos kitiems)
1 stiklinę Intymumo (lygiomis dalimis sumaišyk žodinį ir emocinį bendravimą)
1 stiklinę Bendradarbiavimo
1 stiklinę Džiaugsmingumo
1 stiklinę Individualumo (sumaišyk buvimo sukurtam pagal Dievo paveikslą jausmą su kupinu šaukšteliu – pasirink vieną– vyriškumo arba moteriškumo)
Kepk iki jaunystės.
Apibarstyk cukrumi po vestuvių.

Skaitydami šį receptą, kai kurie galbūt domėsis, kodėl į mišinį neįtraukiau skaistumo. Skaistumo nėra mišinyje todėl, kad pats mišinys ir yra skaistumas. Daugelis žmonių klaidingai

mano, kad skaistumas – tai susivaldymas (visi tie juokai apie „skaistybės diržus“ šiuo atžvilgiu reikalams nepadėjo). Iš tikrųjų skaistumas yra gebėjimas visas mano aukščiau minėtas dorybes pritaikyti seksualinėje srityje. Galiu sakyti, kad esu skaistus ne tada, jei tiesiog laikau savo lyties organus užrakintus, bet veikiau tada, jei žinau, kaip savo seksualumo atžvilgiu būti mylinčiu, atsakingu, artimu, linkusiu bendradarbiauti, džiugiu, ištikimu ir visapusiškai žmogišku. Kitaip tariant, kai kalbu apie buvimą seksualiai sveiku ir seksualiai šventu, iš tikrųjų kalbu apie tai, ką pati Bažnyčia (o ne populiarioji kultūra) vadina skaistumu.

Panagrinėję šį klausimą, pažvelkime į kiekvieną iš šių dorybių. Pirma, kadangi negalite duoti, ko neturite, norėčiau paprašyti jūsų įvertinti, kaip gerai jūs išreiškiate visas šias dorybes ir savo kasdieniame gyvenime, ir savo intymiuose santykiuose su partneriu. Tolesnė apklausa gali padėti jums nustatyti, kuriose srityse esate stiprus, o kurias reikia sutvirtinti.

KEPĖJO APKLAUSA

(Atsakykite „Taip“ arba „Ne“ į kiekvieną iš tolesnių klausimų)

Tolesni klausimai skirti kiekvienai iš nurodytų dorybių apskritai, o ne tik seksualinei jūsų gyvenimo sričiai. Atsakydami į juos pagalvokite apie savo santykį su partneriu kaip visumą, o ne tik apie jūsų lytinius ar seksualinius santykius. Beje, tolesnė apklausa neketinta pateikti išsamaus diagnostinio tikrųjų jūsų gebėjimų mato kiekvienai iš aštuonių dorybių. Geriau apie ją galvoti kaip apie savotišką sąžinės patikrą norint įsitikinti, kaip gerai savo gyvenime jūs atskleidžiate savybes, kurios apibūdina katalikišką seksualumą. Jei nežinote, ką atsakyti, paklauskite savo sutuoktinio nuomonės.

Nurodymas: Duokite vieną tašką už kiekvieną teigiamą atsakymą.

Meilė (save dovanojanti)

- Aš atsimenu tikslus ir vertybes, kurios svarbios mano sutuoktiniui (-ei), ir kasdien stengiuosi padėti jam ar jai patenkinti jo ar jos poreikius.
- Aš noriai ir linksmai priimu santuokos ir šeimos gyvenimo iššūkius, atsakomybę ir aukas.
- Mano sutuoktinis (-ė) sutinka, kad esu dėmesingas, jautrus, dosnus ir rūpestingas žmogus.
- Mano sutuoktinis (-ė) ir šeima gauna geriausią manęs dalį (o ne tai, kas iš manęs lieka po to, kai baigiu darbą, grįžtu iš susitikimo su draugais, bendruomenės susirinkimo ir skiriu laiko savo pomėgiui).
- Aš noriai ir kilniai atsiliepiu į savo sutuoktinio (-ės) pageidavimus ir poreikius, net tuos, dėl kurių man nesmagu (jeigu jie nelaužo mano moralinių normų).
- Nemenkinu ir nekritikuoju mano sutuoktiniui (-ei) patinkančių ar įdomių dalykų, kurių aš nevertinu. Vietoj to stengiuosi rasti tiesą, gerumą ir grožį visuose dalykuose, kuriuos mano sutuoktinis (-ė) laiko teisingais, gerais ir gražiais.

... save dovanojančios meilės taškai iš šešių galimų.

Atsakingumas (½ stiklinės savidrausmės; ½ stiklinės tvarkdarystės)

- Sugebu susitvardyti ir santūriai reaguoti, nesulaukęs atpildo bet kurioje gyvenimo srityje (tai yra neverkšlenu ir nedarau aplinkinių nelaimingų), jei aplinkybės reikalauja manęs kurį laiką palaukti arba apsieiti.

- Aš dėmesingas ir stengiuosi suprasti savo sutuoktinio (-ės) ir šeimos poreikius, nors man tai ir ne visada patinka.
- Valau, prižiūriu ir rūpinuosi daiktais, kuriuos Dievas man davė, bet ne tiek, kad žmonės bijotų naudotis Dievo man duotais daiktais (pvz., „Sveiki atvykę į mano namus – bet nieko nelieskite!“).
- Man gerai sekasi reikšti savo emocijas ir jas valdyti; žinau, kada galiu daryti viena ar kita.
- Man gerai sekasi tvarkingai laikytis savo prioritetų (nesijaučiu visą laiką traukomas (-a) į milijoną skirtingų pusių).
- Man gerai pavyksta rasti pusiausvyrą tarp savo ir kitų žmonių poreikių patenkinimo.

... *atsakingumo taškai iš šešių galimų.*

Tikėjimas

- Aš dėmesingas (-a) dvasiniams kasdienio gyvenimo dalykams.
- Aktyvus mano maldos gyvenimas, kurį sudaro įprasta ir spontaniška malda, taip pat reguliariai dalyvauju (Eucharistijos ir Atgailos) Sakramentuose.
- Sugebu atskirti, kada Dievas kalba man per mano kasdienio gyvenimo įvykius.
- Stengiuosi gyventi savo gyvenimą pagal Šventąjį Raštą ir Bažnyčios mokymus, nuolat siekiu išsiugdyti gilesnį vieno ir kito supratimą ar vertinimą.
- Mano tikėjimas yra emocionaliai išjaustas ir intelektualiai pagrįstas.
- Sugebu racionaliai, prasmingai paaiškinti ir apginti Bažnyčios mokymą.

... *tikėjimo taškai iš šešių galimų.*

Pagarba (½ stiklinės savigarbos; ½ stiklinės pagarbos kitiems)

- Sugebu pasiekti, kad kiti žmonės į mane žiūrėtų rimtai.
- Nedarau nieko, kas žemintų man Dievo duotą asmens orumą ar grėstų mano moralinei gerovei, net jei žmonės, kuriais aš rūpinuosi dėl tokios mano pozicijos būna nepatenkinti.
- Neatmetu kitų pageidavimų. Neatsakau žmonėms vien todėl, kad man nepatinka daryti tai, ko jie prašo. Atsiliepiu į visus pageidavimus, kurie, mano manymu, yra priimtini, ir bent sąžiningai išklausau tuos pageidavimus, kurie man įtartini, prieš nuspręsdamas, kaip reaguoti.
- Tikiuosi, kad visi mano šeimos nariai padarys viską, ką gali, pasirūpindami mūsų namais ir vienas kitu. Man pavyksta pasiekti, kad taip ir būtų.
- Rengiuosi taip, kad kitiems atrodyčiau patraukliai, bet ne provokuojančiai.
- Nepamirštu kasdien pasakyti žmonėms, kuriuos myliu, kokie jie yra ypatingi ir man svarbūs ir parodau tai per savo elgesį su jais.

... *pagarbos taškai iš šešių galimų.*

Intymumas (lygiomis dalimis sumaišyk žodinį ir emocinį bendravimą)

- Man gerai sekasi pagarbiai išreikšti savo jausmus.
- Mano sutuoktinis (-ė) pasakytų, kad esu geras klausytojas.
- Man rūpi sužinoti, kas svarbu mano sutuoktiniui (-ei), net jei tai manęs visai nedomina.
- Nuolat kalbu su savo sutuoktiniu (-e) apie savo mintis, nuomones ir idėjas.

– Mano sutuoktinis (-ė) sutinka, kad esu meilus (-i).
– Esu jautrus savo sutuoktinio jausmams ir žinau, kaip tinkamai, teisingai reaguoti, kai ji(s) yra piktas(-a), liūdnas (-a), įskaudintas (-a) ar linksmas (-a).

... *intymumo taškai iš šešių galimų.*

Bendradarbiavimas

– Mano sutuoktinis (-ė) sutinka, kad problemas sprendžiu praktiškai ir pagarbiai.
– Išmaningai kartu su sutuoktiniu (-e) įgyvendinu daugelį skirtingų sumanymų.
– Mano sutuoktinis (-ė) sutinka, kad mes sutartinai stengiamės prižiūrėti mūsų namus ir auginti mūsų vaikus.
– Man gerai pavyksta nuslopinti ginčus ir nesutarimus ir priimti pagarbų, abi puses tenkinantį sprendimą.
– Nuolat pradedu pokalbius su savo sutuoktiniu (-e) apie mūsų ateities planus ir mums sekasi kartu dirbti, kad tie planai tikrai būtų įvykdyti.
– Mano sutuoktinis (-ė) sutinka, kad planuodamas (-a) ir spręsdamas (-a), kaip paskirstyti savo laiką ir energiją, nuosekliai atsižvelgiu į jį (ją)

... *bendradarbiavimo taškai iš šešių galimų.*

Džiaugsmingumas

– Sugebu gėrėtis Dievo veikimu paprastuose, kasdieniškuose dalykuose.
– Man smagu būti nerimtam ir žaismingam.
– Aš neapleidžiu savo jutimų ir aistringai geidžiu patirti gyvenimą per juos visus.
– Mano sutuoktinis (-ė) sutinka, kad turiu sveiką, neįžeidžiantį ir žavų humoro jausmą.

– Mėgstu siurprizus.
– Man patinka atrasti naujus dalykus ir tyrinėti naujas vietas bei idėjas.

... džiaugsmingumo taškai iš šešių.

Individualumas

– Širdyje žinau, kad esu sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, stengiuosi atskleisti visas dorybes ir savybes (racionalumą, emocionalumą, rūpestingumą, komunikabilumą, aistrą, kūrybiškumą, išmintį ir kt.), kurios daro mane visapusišku žmogumi.
– Žinau, kad Dievas sukūrė mano kūną, man patinka kūnas, kurį Dievas man davė, mėgaujuosi rūpindamasis savo kūnu ir sveikata, žinau, kaip naudotis savo kūnu.
– Manęs netrikdo ir nekelia šleikštulio mano kūno funkcijos.
– Aš ugdaus tam tikrus įgūdžius, dorybes ar stiprybes, nes negalvoju, kad „vyrams ar moterims nedera taip galvoti, elgtis ar jausti“.
– Nemanau, kad „Vyrai yra iš Marso, o moterys – iš Veneros“. Veikiau suprantu Bažnyčios mokymą, kad būti „vyrišku“ ar „moterišku“ reiškia įgyvendinti visas dorybes, kurios daro mane žmogumi *per Dievo man duotą kūną.*
– Žinau, kad esu Aukščiausiojo Dievo sūnus ar dukra. Suprantu privilegijas, kurios suteikia man teisę (šiame ir kitame gyvenime) ir priimu pareigas (gyventi moralų gyvenimą, kur Dievas yra centre), kurios lydi Dievo man duotą kilmingumą.

... asmeniškumo taškai iš šešių.

Taškų suma

Apačioje prie kiekvienos sąvokos įrašykite, kiek surinkote taškų, tada susumuokite taškus, kad gautumėte savo bendros seksualinės sveikatos vaizdą.

Save dovanojanti meilė
Atsakingumas
Tikėjimas
Pagarba
Intymumas
Bendradarbiavimas
Džiaugsmingumas
Individualumas

NA, KAIP JUMS SEKĖSI?

Tikiuosi, kad baigę apklausą geriau suprantate savo seksualumo privalumus ir trūkumus. Tačiau manau, kad skaitant jos punktus jums kilo klausimų. Galbūt nežinojote, ką kai kurie išvardyti dalykai turi bendra su seksualumu. O gal norėtumėte, kad jų būtų daugiau jūsų gyvenime, nei dabar surinkote už juos taškų. Arba galbūt panorote sužinoti, kokių priemonių turėtumėte imtis, kad jūsų vaikai galėtų atskleisti visas šias savybes, tiek gyvenime, tiek seksualume.

Nebijok, bebaimi skaitytojau, nes geriausia tavęs dar laukia.

Kitoje skyriaus dalyje atsakysime į kiekvieną iš šių klausimų. Be to, naudodamasis apklausos punktais patarsiu, kaip puoselėti savo ir savo vaikų sveiką ir šventą seksualumą.

PRADĖKIME NUO PAČIOS PRADŽIOS – NUO GERIAUSIOS VIETOS PRADĖTI...

Eikime į apklausos pradžią ir skverbkimės gilyn.

Save dovanojanti meilė

Terminas „savęs dovanojimas“ vaidina svarbų vaidmenį popiežiaus Jono Pauliaus II raštuose, kur jis kalba apie santuoką ir šeimos gyvenimą. Savęs dovanojimas yra meilė, bet ypatingos rūšies meilė, kuri leidžia mums naudoti savo kūnus, protus ir sielas tam, kad dirbtume kitų labui, nors sykiu atmindami ir savo pačių Dievo duotą orumą.

Asmuo, prityręs savęs dovanojime, turi gebėjimą padaryti, kad kiti jaustųsi mylimi ir apgaubti rūpesčio. Jis žino, kaip būti mylinčiu (apibrėžiama kaip „dirbantis kito labui“) net tada, kai nesinori, net tada, jei mylimas asmuo ne visai nusipelno tokio dosnumo. Trumpai tariant, save dovanojantys žmonės yra linksmi, rūpestingi, mylintys ir dosnūs. Jie sugeba tai daryti netapdami mazgotėmis, neleidžia savęs paversti auka ir būti nepagrįstai išnaudojami kitų. Jie moka suderinti šiuos du dalykus (dosnumą ir poreikį nubrėžti ribas), nes juos veda gilus jausmas tos vertės, kurią Dievas davė jiems ir jų gyvenime sutiktiems žmonėms.

Akivaizdu, kad gebėjimas praktikuoti save dovanojančią meilę ypač svarbus seksualinėje sferoje. Savęs dovanojimas paruošia asmenį daryti tai, kas tam tikru momentu geriausia jam pačiam ir mylimajam – galbūt tai reiškia, kad laikas atiduoti visą save jau atėjo, o gal tai daryti dar per anksti (visai kaip Dievas, kuris visiškai save dovanoja, tačiau iškart neatskleidžia viso savęs ir visų palaiminimų, kuriuos nori mums suteikti).

Svarbu suprasti, kad tikrai sveikas krikščioniškas seksualumas pagrįstas įsitikinimu, kad fizinis suartėjimas – pilniausia išraiška to, kaip gerai, meiliai ir pagarbiai mylintieji rūpinasi vienas kitu – ne tik miegamajame, bet visą dieną. Savęs dovanojimas – dorybė, leidžianti poroms apie savo seksualinį gyvenimą pasakyti: „Pažiūrėkit, kaip mes visą dieną rūpinamės vienas kitu. O paskui naktį net mūsų kūnai veikia vienas kito labui!“

Jei jums rūpi, kad jūsų santuokoje ir šeimos gyvenime būtų daugiau savęs dovanojimo, pabandykite padaryti tai, kas nurodyta žemiau.

(1) Parašykite šeimos paskirties pareiškimą.

Kad jums ir jūsų vaikams būtų lengviau save dovanoti, patariu pasinaudoti šeimos paskirties pareiškimu. Tai sąrašas dorybių, kurias norėtumėte pabrėžti savo šeimos kasdienybėje, ir planas toms dorybėms praktikuoti. Pavyzdžiui, jei norite savo šeimoje pabrėžti tikėjimą, džiaugsmą, pagarbą ir tarnystę, galite atitinkamai užtikrinti: (a) „Šeima dukart per mėnesį eina išpažinties“; (b) „Vieną vakarą per savaitę skiriame šeimai, kai visi kartu žaidžiame arba veikiame ką nors kita“; (c) „Kalbame pagarbiai, kai reiškiame vieni kitiems pageidavimus (tėvai ir vaikai)“; (d) „Ieškome būdų padėti vienas kitam, net jeigu ir neprašoma“.

Šeimos paskirties pareiškimas – vienas iš būdų perteikti vaikams mintį, kad jų užduotis – padaryti viską, ką jie gali, kad veiktų kitų šeimos narių labui, nežiūrint jų amžiaus ir savijautos bet kurią akimirką. Tai svarbus įgūdis, reikalingas santuokai, nes jis tiesiogiai veikia žmonių gebėjimą kelti kito poreikius aukščiau už savo jausmus. Iš tikrųjų, būtent šis gebėjimas kito poreikius iškelti aukščiau savo norų ar jausmų daro savęs

dovanojimą tokį svarbų seksualumui. Konkretesnę pagalbą, kaip išdėstyti savo šeimos misijos pareiškimą, galite rasti knygoje *Parenting with Grace: The Catholic Parent Guide to Raising (almost) Perfect Children* (*Vaikų auklėjimas su malone: katalikų tėvų gidas auginant (beveik) tobulus vaikus*).

(2) Praktikuokite dosnią tarnystės dvasią.

Viena iš taisyklių, kurios laikytis skatinu šeimas, – tvarkos taisyklė. Tie, kurie pirmi pastebi netvarką, turėtų viską sutvarkyti, nesvarbu, ar jie tai padarė, ar ne. Ši taisyklė skatina šeimos narius (ir tėvus, ir vaikus) visada ieškoti progų tarnauti vienas kitam.

Tai gali atrodyti mažai susiję su seksualumu, tačiau reikia atminti, kad seksualumas – viso žmogaus charakterio išraiška. Todėl gebėjimas turėti mylinčią, atidžią, pagarbią tarnaujančio širdį – skiriamasis tikrai dieviško mylimojo ženklas tiek miegamajame, tiek už jo ribų. Iš tiesų, vienas naujas psichologinis tyrimas patvirtino, kad susituokusios poros seksualiniai santykiai, kuriuos jie nurodo esant patenkinamus (ir pagarbius, ir malonius), yra tiesiogiai susiję su jų teigiamais išgyvenimais, kuriuos jie patyrė kartu atlikdami namų ruošos darbus ir augindami vaikus.

Kitas būdas skatinti dosnumą jūsų santuokoje ir šeimos gyvenime – reikalauti, kad kiekvienas šeimos narys (tėvai ir vaikai) labai stengtųsi matyti tiesą, gerumą ir grožį visuose dalykuose, kuriuos kiekvienas šeimos narys laiko teisingais, gerais ir gražiais. Jei jums patinka menas, meksikietiškas maistas, didžiulių sunkvežimių lenktynės, futbolas, baletas ar geltona spalva, o man ne, aš galiu užsipulti jus dėl to, kad jums patinka šie dalykai, arba nekreipti į jus dėmesio, kai jais domitės. Kita

vertus, aš galiu būti jums dosnus ir stengtis bent šiek tiek išmanyti tai, kas jums svarbu, labiausiai dėl to, kad jus myliu ir noriu, kad žinotumėte, jog galite su manimi apie tai pasikalbėti. Galbūt man niekada nepavyks įsigilinti į jūsų mėgstamus dalykus, bet kadangi aš nuolat ir nuoširdžiai dalyvauju jūsų veikloje ir domiuosi jūsų pomėgiais, jūs jausite, kad aš jus gerbiu, domiuosi jūsų gyvenimu ir tikrai noriu būti jūsų draugas. Palyginkite tokius santykius su santykiais tų vyrų ir žmonų, kurių geriausi draugai yra ne jų žmonos ir vyrai (nes „Mano žmona negali pakęsti, kai aš kalbu apie..." arba „Mano vyras greičiau pats save padegtų, negu prisijungtų prie manęs, kai aš..."), ir suprasite, koks svarbus dosnumo vaidmuo padedant porai džiaugtis tikrai artima santuoka.

Ugdydami savo vaikų seksualumą, kai rodote dosnumo pavyzdį savo santuokoje ir skatinate vaikus juo sekti, jūs mokote savo vaikus, kad svarbiausia, ką žmonės gali padaryti, yra ne jaustis patenkintam pačiam, bet jaustis patenkintam, veikiant aplinkinių labui.

(3) Užtikrinkite, kad šeima būtų jūsų prioritetas.

Mes visi stengiamės suderinti pareigas, kurias kasdien turime atlikti. Bet tikras savęs dovanojimas reikalauja pirmiausia pasirūpinti žmonėmis, kuriuos Dievas tiesiogiai pavedė mūsų globai. Mes negalime atiduoti geriausios savo dalies draugams, bendradarbiams ir bendruomenei, o savo šeimai palikti likučius. Tai priešybė savęs dovanojimo, kurio tikimasi iš susituokusio asmens.

Šeimos pirmenybės pamokas gauname labai anksti. Stengdamiesi užtikrinti, kad mūsų vaikai tinkamai „bendrautų", užrašome juos į trisdešimt tūkstančių būrelių, ir visi jie

yra trečiadienį. Nors bendravimas su draugais ir bendruomenėje svarbus, jis negali būti toks svarbus, kad paverstų šeimos gyvenimą vieta, kurioje mes sustojame pakeliui į ten, kur vyksta įdomesni dalykai. Ši nuostata pažeidžia savęs dovanojimą, nes moko vaikus duoti šeimai tik tai, kas atlieka.

Norėdami savo gyvenime išlaikyti šeimos pirmenybę ir suderinti visas kitas pareigas, pasinaudokite žemiau nurodyta skaičiavimo formule.

a. Prisiminkite tą savaitę, kai galėjote pasakyti, kad jūsų šeimoje viskas buvo gerai. (Santuoka tvirta. Vaikai beveik paklusnūs. Aplink – tik geros žinios.) Dabar paklauskite savęs: „Kiek laiko tą savaitę mes praleidome kartu žaisdami, kalbėdamiesi ir dirbdami?"Atsakymas į šį klausimą rodo, kiek laiko reikia, kad jūsų santuokoje ir šeimoje viskas būtų gerai.
b. Tam tikra linija skiria mūsų įsipareigojimą darbdaviui dirbti visą dieną ir mūsų norą uždirbti kuo daugiau pinigų ar tapti geriausiu darbuotoju. Kiek darbuotojo laiko ir energijos pareikalauja visos dienos darbas (kad tai būtų finansiškai naudinga), kad nebūtų peržengta linija, už kurios dirbama dėl turtų ar garbės? Tiek laiko ir reikia skirti savo darbui.
c. Dabar sudėkite a ir b punktuose nurodytą laiką. Būtent tiek laiko per savaitę jums reikėtų skirti darbui ir šeimai. Tai, kas liko, padalykite savo draugams, pomėgiams ir veiklai bendruomenės labui.

Tą patį skaičiavimą galima pritaikyti ir jūsų vaikams. Jau žinote, kiek laiko reikia, kad jūsų šeima jaustųsi gerai, ir kiek laiko bei energijos reikia jūsų vaikams, kad jie galėtų gerai

mokytis mokykloje. Likęs laikas gali būti skirtas pomėgiams, sportui, draugams ir kitai veiklai.

Naudodami šią formulę, jūs rodote pavyzdį ir mokote, kaip išlaikyti šeimos pirmenybę, sudarydami progas praktikuoti savęs dovanojimą, kad būtų kuriama „meilės bendrija". Toliau panagrinėkime kitą sudėtinę sveiko krikščioniško seksualumo dalį – atsakomybę.

Atsakingumas (½ stiklinės savidrausmės; ½ stiklinės tvarkdarystės)

Atsakingumas – tai dorybė, kuri padeda mums nuspręsti, kaip geriausiai reaguoti į mūsų aplinkybes; oriai elgtis, ugdyti tuos žmones ir prižiūrėti tuos daiktus, kuriais mus palaimino Dievas. Atsakingumas visokeriopai susijęs su seksualumu, nes jis skatina mus praktikuoti savitvardą, liepia elgtis su žmonėmis oriai ir priverčia mus tapti vertais pasitikėjimo, kad mus supantys žmonės, būdami pažeidžiami, galėtų jaustis saugūs.

Norėdami padidinti savo šeimoje rodomą atsakingumą, praktikuokite savidrausmę. Varžykite savo ir vaikų verkšlenimą, kai negalite gauti tai, ko norite. Užsibrėžkite tikslus ir siekite jų. Praktikuokite tokią drausmę, kuri skatintų jūsų vaikų savistabą, o ne tokią, kuri reikalautų būti savo vaikų sąžine, policininku ir prižiūrėtoju. Ieškokite progų tarnauti savo šeimai ir palengvinti jos gyvenimą (prašykite savo vaikų daryti tą patį). Skatinkite vaikus rūpintis tuo, kas jiems priklauso (žaislais, kambariais, namų darbais ir t. t.), ir įsitikinkite, kad gerai prižiūrite tai, kas yra jūsų žinioje (tvarkingi namai, kiemas, finansai ir automobilis).

Tačiau įspėjame: tvarkdarystė – tai ne sugebėjimas išlaikyti savo daiktus tokius švarius ir geros būklės, kad jie galėtų

atrodyti priklausą muziejui; tvarkdarystė iš tikrųjų reiškia sugebėjimą pasirūpinti daiktų švara ir gera būkle, kad kiti jaustųsi patogiai juos naudodami. Taip, jūs turite pasirūpinti jums duotais daiktais, bet jei jūsų šeima gyvena bijodama atsisėsti ant sofos ar bent kvėptelėti į jūsų brangųjį automobilį, jei jiems baisu išleisti jūsų sunkiai uždirbtą centą arba jiems trūksta jūsų, nes jūs taip užsiėmęs valydamas ir klasifikuodamas savo „ausų kištukų iš viso pasaulio“ kolekciją, jūs peržengiate tvarkdarystės ribas, nes siunčiate žinią, kad daiktai svarbesni už žmones. Žinoma, tai veikia seksualumą, nes jei jūsų sutuoktinis (-ė) galvoja, kad savo daiktus vertinate labiau už jį ar ją, argi galite pagrįstai tikėtis, kad jūsų sutuoktinis pasiūlys tokį pasitikėjimą, kurio reikalauja sveiki ir šventi seksualiniai santykiai? Be abejo, negalite.

Geras savidrausmės jausmas ir tikra, palanki tvarkdarystė visomis gyvenimo aplinkybėmis yra svarbūs norint išreikšti sveiką, šventą seksualumą.

Tikėjimas

Tikėjimas yra labai svarbus sveikam ir šventam seksualumui, nes jis paaiškina, koks yra krikščioniško seksualumo idealas, ir suteikia kontekstą tam seksualumui išreikšti. Vatikano pateiktos ugdymo gairės *Žmogaus seksualumo tiesa ir prasmė* reikalauja, kad mes, tėvai, kalbėdami su vaikais lytiniais klausimais ar stengdamiesi pakeisti jų požiūrį, kaskart tai darytume turėdami galvoje dvasinius ir moralinius seksualumo matmenis. Iš tikrųjų krikščioniui seksualumo šaknys slypi ne biologijoje, o sieloje. Seksualumas – tai ne tik būdas vienam kūnui išreikšti save kitam; iš tikrųjų tai būdas, kaip vienas jausmingas, rūpestingas, kilnus ir įsikūnijęs asmuo išreiškia save kitam

jausmingam, rūpestingam, kilniam ir įsikūnijusiam *asmeniui*. Panašiai krikščionis kviečiamas atminti, kad lytinis aktas – ne tik vyro ir žmonos meilės išraiška, bet veikiau smarkios, nežabotos aistros, kuria pats Dievas stengiasi mus mylėti, fizinė metafora (plg. *Giesmių giesmę*).

Krikščioniui seksualumas iš tikrųjų yra malda, kuri leidžia mums atsiduoti darbui kito labui, taip pat pripildyti pasaulį vienybės ir duoti naują gyvybę. Štai kodėl net celibato besilaikantys kunigai ir vienuoliai gali turėti gyvybingą seksualumą, nes seksualumas – ne tiek lytinių organų aktas, kiek savo kūno ir pastangų panaudojimas taikai pasiekti, naujiems dalykams sukurti ir aistringai Dievo meilei kitam išreikšti.

Kad atskleistume seksualumą, kuris pagrįstas tikėjimu, pirmiausia turime išgyventi (įgyvendinti) savo tikėjimą kasdieniame gyvenime ir nebijoti taikyti to tikėjimo viskam, ką darome visą dieną, taip pat parodant meilę sutuoktiniui ir vaikams.

Pagaliau turime skatinti savo šeimas kartu melstis, formaliai ir neformaliai, taip pat dažnai priimti sakramentus ir reguliariai skaityti ir / ar studijuoti Bibliją. Be to, manau, turime sužinoti, kad malda yra ne tai, ką darome, o tai, kas esame. Maldą sudaro ne vien dalykai, kuriuos darau būdamas bažnyčioje arba laikydamas rožinį; tai viskas, ką darau per dieną, nuo indų plovimo iki darbo su dokumentais, vaikų auginimo, mylėjimosi, jei tomis akimirkomis siekiu (1) patirti Dievą ir (2) tarnauti Dievui.

Pagarba (½ stiklinės savigarbos su ½ stiklinės pagarbos kitiems)

Tai svarbus punktas. Sveika pagarba sau ir kitiems apima tokias savybes kaip kuklumas (drovumas), gebėjimas elgtis su

kitais deramai oriai ir nustatyti pagarbias ribas, kai kiti netyčia ar tyčia elgdamiesi su jumis pažeidžia Dievo jums duotą orumą. Gerbti seksualumą – tai gerai suprasti, ką reiškia gyventi ir rengtis kukliai (tačiau ne prastai ir skurdžiai; žr. žemiau), nesinaudoti kitais kaip priemonėmis pasitenkinimui pasiekti (ir miegamajame, ir už jo ribų) ir sugebėti pasitraukti nuo tų žmonių, kurie prašo išduoti Dievo duotą orumą. Aptarkime tai smulkiau.

(a) Kuklumas

Kuklumas daug labiau susijęs su žmogaus vidine nuostata negu su apatiniais drabužių kraštais, nors apima ir tai. Didysis katalikų gydytojas ir filosofas dr. Herbertas Ratneris kartą pasakė, kad vienuolę galima priversti eiti gatve nuogą, tačiau ji sugebėtų atrodyti kukli, o Marilyn Monroe (arba šiuolaikiškesnis pavyzdys – popmuzikos dainininkė Madonna) galėtų eiti gatve apsirengusi vienuolės drabužiais ir vis tiek rastų būdą atrodyti nekukliai.

Kaip daugelis žmonių skaistumą prilygina susilaikymui, taip kiti kuklumą prilygina skurdui. Žvilgsnis į Bažnyčios mokymą šia tema rodo, jog iš tikrųjų taip nėra. Kaip viename žurnalo *Envoy* numeryje rašė populiari katalikų pranešėja Mary Bet Bonači (Mary Beth Bonnacci), kai kurie žmonės, manantys siekią kuklumo, „atrodo, tarsi bijotų bet kokio patrauklumo priešingai lyčiai. Kai kurios moterys, rodos, nori išbandyti vyrus reikalaudamos už jų tyčia netvarkingos išvaizdos rasti viduje paslėptą vidinio grožio „auksą“. Asmeniškai man tai neatrodo labai šauni mintis.“

Toliau ji sako: „Kuklumo tikslas – iškelti žmogaus orumą. Jis skirtas parodyti, kad mes gerbiame žmogaus kūną kaip sielos buveinę, kaip Dievo dovaną. Seksualinę kūno funkciją iš

pagarbos laikome privačia, „bet patraukliai rengdamiesi mes parodome ir pagarbą savo kūnui".

Išvada yra tokia: jei rengiamės taip, tarsi šlovintume save arba sakytume: „Pažiūrėk, koks aš karštas(-a)" ar „Pažiūrėk, kaip aš pamaldžiai apskuręs", tada mes nesame kuklūs.

Kuklumas – visuomeninė dorybė, kuri palengvina santykius, neleisdama žmonėms elgtis (ar atrodyti) vienam su kitu pernelyg šokiruojančiai arba įnoringai. Norėdami savo namuose praktikuoti ir skatinti kuklumą, jūs, be abejo, turite suprasti, kokią žinią jūs ir jūsų vaikai siunčiate tuo, ką dėvite, bet dar svarbiau, turite vengti apkalbėti kitus, kad pats jaustumėtės geresnis, pamaldesnis, labiau patyręs. Be to, turite praktikuoti ir skatinti gebėjimą parodyti visas savo dovanas ir talentus, išvengdami pagundos nuolat sakyti: „Ei, visi žiūrėkit į mane!"

(b) Aš nesinaudoju kitais, kad pasitenkinčiau

Naudotis kitais žmonėmis – akivaizdus akibrokštas ir pagarbai, ir krikščioniškam seksualumui. Viena vertus, krikščioniškas seksualumas kviečia mus būti dosniu, atidžiu, pagarbiu, mylinčiu kito asmens tarnu. Kita vertus, savanaudiškas seksualumas verčia mus galvoti apie save kaip niežulį, kurį kiti tikriausiai pakasys. Bet mažai žmonių pripažįsta, kad savanaudiškumo miegamajame šaknys – toli nuo miegamojo. Pavyzdžiui, kai dieną užsiimate savo reikalais, ar vengiate atsakomybės ir tikitės, kad visi kiti tvarkys jūsų paliktą netvarką? Ar tikitės, kad kiti padarys jums tai, ką tikrai galite padaryti pats? Ar bandote elgtis lyg savo sutuoktinio (-ės) viršininkas, pagal savo norą duodantis ir neduodantis leidimo dalykams, kurie yra jam ar jai svarbūs? Ar apie kitus galvojate tik siekdamas naudos? Jei teigiamai atsakėte į bet kurį aukščiau pateiktą klausimą, tada

gali būti, kad jūs kažkada tyčia ar netyčia esate privertęs sutuoktinį jaustis išnaudojamą, ir galėčiau lažintis, kad šis „naudojimasis" veikia jūsų seksualinius santykius.

(c) Aš sugebu pasitraukti nuo tų žmonių, kurie prašo išduoti Dievo duotą orumą.

Nustatyti pagarbias ribas santykiuose su tais, kurie arba mus žemina, arba prašo daryti tai, kas pažeidžia Dievo mums duotą orumą, yra tikrai svarbu ugdant tvirtą charakterį, puoselėjant sveikus santykius ir palaikant sveiką (ir šventą) seksualumą.

Jei nežinau, kaip nustatyti ribas, tada dažnai jaučiu, kad manimi pasinaudoja žmonės, kurie nori, kad daryčiau dalykus, kuriuos daryti man iš tikrųjų nėra gerai. Tačiau tikroji problema ne tai, kad kiti manimi pasinaudoja, o tai, kad aš negaliu žmonėms pasakyti „ne", nes jausčiausi pernelyg kaltas apvylęs juos (arba gal pernelyg bijočiau jų pykčio). Bet mano moralė priklauso nuo mano gebėjimo nustatyti atstumą, o mano savigarba – nuo to, kiek esu ištikimas savo moralei. Jei nenustatome pagarbių ribų, tampame lyg ta katalikė, su kuria neseniai kalbėjau. Jos vyras nuolat įkalbinėdavo apsilankyti su juo striptizo klubuose, taip pat užsiimti įvairiais nemoraliais dalykais. Ji sakė: „Žinau, kad tai blogai. Nekenčiu savęs, kad taip darau, ir man visai tai nepatinka, bet jis supyksta ir kaltina mane, kad esu „šventesnė ir už šventąjį", kai bandau atsisakyti, taigi einu tik stengdamasi išlaikyti taiką. Šiaip ar taip, Dievas nori, kad mūsų namai būtų taikūs, ar ne?"

Tačiau ne ta kaina, kurią sumokame visu tuo, kas yra teisinga. Jis to nenori!

Jei norite išmokyti savo vaikus nustatyti pagarbias ribas, rekomenduočiau du dalykus.

Pirma, suteikite jiems daug žodinio ir fizinio švelnumo. Daugelis žmonių, kurie nesugeba nubrėžti veiksmingų ribų (ypač moraliniais klausimais), taip daro todėl, kad nebuvo deramai sutvirtinti, kai buvo vaikai. Suaugę šie žmonės yra tokie išalkę meilės, kad dėl palankumo padarytų bet ką, pažeisdami ir tai, kas jie galbūt yra, ir tai, ką gina. Jų veiksmų tai nepateisina, tačiau šio to pamoko tėvus, kurie nenori auginti moralinių bestuburių.

Jei norėtumėte patobulėti nustatant ribas savo gyvenime, rekomenduočiau knygą *God Help Me, Those People Are Driving Me Nuts! Making Peace With Difficult People* (*Padėk man, Dieve, tie žmonės varo mane iš proto! Kaip susitaikyti su sunkiais žmonėmis*).

Antra, jūs turite išmokyti savo vaikus nustatyti pagarbias ribas, leisdami jiems pagarbiai pasakyti, kad, jų nuomone, jūs elgiatės su jais nepagarbiai. Na, suprantu, kad yra skaitytojų, kurie pasišiauš prieš tokį pasiūlymą. Viskas, ko prašau, – išklausykite manęs ir negalvokite, kad skatinu jus leisti savo vaikams pakirsti jūsų tėvišką (motinišką) autoritetą. Aš to nedarau. Tik patariu: jei norite, kad jūsų vaikai užaugę žinotų, kaip pagarbiai pasipriešinti kitiems, turite pamokyti, ką jie turi sakyti, ir suteikti tam progą. Gali būti, kad geriausias laikas jūsų vaikams išmokti šią pamoką yra tada, kai jūs, pats to nenorėdamas, jiems nesate labai geras.

Įsivaizduokite tokį scenarijų. Jūs blaškotės po namus, ruošdamasi priimti svečius. Matote, kad jūsų sūnaus kambarį reikia sutvarkyti, bet jūsų sūnus žaidžia vaizdo žaidimus, užuot naudojęsis Dievo jam duotomis akimis, kad pamatytų, jog jam reikia susitvarkyti kambarį. Tiesa, jūs dar neprašėte jo sutvar-

kyti kambario, bet vis dėlto... Jausdamasi nusivylusi ir šiek tiek įsitempusi dėl nepadarytų darbų, savo sūnui piktai tariate: „Ar nepadėsi to kvailo žaidimo ir nesusitvarkysi kambario? Mes čia stengiamės deramai priimti svečius!“

Jūsų sūnus, kadangi jūs gerai jį mokėte, nešaukia ant jūsų ir net nevarto akių. Tik pažvelgia jums į akis ir tvirtai, bet meiliai taria: „Mama, taip sakydama užgavai mano jausmus.“

Akimirką jūs pagalvojate ir suprantate, kad, tiesą sakant, nebuvote tokia pagarbi kaip galėjote, taigi tariate: „Atsiprašau. Neturėjau šaukti ir vadinti tavo žaidimo kvailu. Tik jaučiuosi šiek tiek įsitempusi, ir man praverstų šiek tiek pagalbos. Prašau, baik žaisti ir susitvarkyk kambarį.“

Duoti savo vaikui teisę pagarbiai prieštarauti jums, kai esate nelabai pagarbus, nereiškia, kad turite atleisti vaiką nuo atsakomybės padaryti tai, ko prašote. Tai nėra leidimas vaikui būti grubiam. Iš tikrųjų, mokydami, ką reiškia pagarbiai prieštarauti jums ir kaip reikia, jūs sumažinate būsimo priešiškumo galimybę. Be to, mokydami vaiką, kad jis turi teisę gintis, nesvarbu, kas jį (tyčia ar netyčia) žemina, jūs mokote jį turėti moralinį stuburą, kas suaugusiam yra svarbu, norint, kad seksualumas būtų sveikas ir šventas.

Intymumas (sumaišyk lygiomis dalimis žodinį ir emocinį bendravimą)

Intymumas, gebėjimas išreikšti save žodžiais ir jausmais, yra svarbus ir geram būdui, ir sveikam seksualumui, nes būtent jūsų sugebėjimas būti intymiam padeda kitiems visada žinoti, kokia jų padėtis, ir neleidžia jiems jaustis išnaudojamiems, nes jie žino, kas jūs esate.

Intymumas užtikrina meilės gilumą. Pora – arba šiuo atveju vienas iš tėvų ir vaikas – gali sakyti, kad myli vienas kitą, bet ar ta meilė yra bala, ar vandenynas, priklauso nuo abiejų žmonių sugebėjimo būti intymiems – tai yra gebėjimo išreikšti save žodžiais ir jausmais.

Kai kas mano, kad intymumas priklauso nuo lyties ir tai pirmiausia „moteriška“ savybė. Ši samprata prieštarauja Bažnyčios mokymui – kodėl, paaiškinsiu vėliau (užsiminsiu, kad tai susiję su vaidmenų papildymu ir pradinės vyro ir moters vienybės). Kol kas užtenka pasakyti, kad Jėzus Kristus, kuris buvo žmogus, vyras ir todėl vyriškas, sugebėjo būti labai artimas tiems, kuriuos mylėjo. Šventasis Raštas įtikinamai parodo, kad Jis buvo vyras, puikiai gebantis išreikšti ir savo mintis, ir jausmus. Visi vyrai (ir moterys) elgtųsi protingai, sekdami Jo pavyzdžiu.

Daugiau patarimų, kaip išskleisti savo intymumą, galite rasti autoriaus knygoje *For Better... FOREVER! A Catholic Guide to Lifelong Marriage.*

Jei norėtumėte, kad jūsų santykiuose būtų daugiau intymumo, skirkite daugiau laiko pokalbiams apie ateities svajones, dabarties išgyvenimus, taip pat apie jausmus vienas kitam. Ir vyrai, ir moterys turėtų stengtis būti kiek įmanoma švelnesni vieni kitiems, sykiu išlaikydami padorumą. Vyrai ir žmonos privalo turėti bent bendrą supratimą apie tai, ką veikia jų sutuoktinis (-ė) ir kas jam ar jai yra įdomu, kad visada turėtų apie ką kalbėti.

Norėdami paskatinti jūsų vaikų intymumo gebėjimą, turite pasitelkti švelnumą ir stengtis pagarbiai klausytis jų kalbų,

taip pat rūpintis, kad pagarbiai kalbėtumėte ir su jais. Taigi, labai svarbu išmokyti vaikus jausmų kalbos. Kitaip tariant, nuo pat ankstyvo amžiaus prašykite jų pasakyti, ką jie jaučia, ir padėkite atpažinti savo jausmus, jei jie kenčia. Jei paklausiate vaiko, ką jis jaučia, o jis sako: „Nežinau“, atsakykite: „Vaikštai nuleidęs galvą, velki kojas grindimis, nutaisęs rūgščią miną. Paprastai taip atrodo liūdnas arba užgautas žmogus. Ar tu liūdnas, ar užgautas?“

Nesvarbu, ar atspėjote, ar ne. Svarbu padėti vaikams atpažinti savo jausmus ir išmokyti juos tinkamai apie tai kalbėti. Be abejo, būtina juos išmokyti ir klausyti kitų, besidalijančių savo mintimis ar jausmais. Intymumas – dviejų krypčių gatvė. Vaikas, kuris tai žino, suaugs gebėdamas palaikyti tikrai dieviškus, intymius tarpusavio santykius – gebėdamas pasiūlyti tikrą intymumą (dalijimąsi savimi), kurio reikalauja sveikas, šventas seksualumas.

Bendradarbiavimas

Bendradarbiavimas gali atrodyti keista dorybė, kažin ar verta būti įtraukta į pokalbį apie seksualumą, bet jis tikrai labai svarbus. Jeigu jūs žinote, kaip dirbti išlaikant pagarbą bendradarbiams, kad būtų išspręstos problemos ir būtų pasiekti tikslai, vadinasi, jūs puikiai sugebate kartu su sutuoktiniu (-e) kurti abipusiškai patenkinančius lytinius santykius, planuoti savo šeimos dydį, aptarti mylėjimosi dažnumą ir ištverti susilaikymo tarpsnius, kurių reikalauja natūralus šeimos planavimas (NŠP). Šie dalykai labai susiję.

Geriausias būdas mokyti bendradarbiavimo savo vaikus – parodyti jiems, kaip šauniai jūs abu kartu sprendžiate konfliktus ir atliekate namų ruošos darbus. Būtų gerai, kad visa šeima,

kiek įmanoma, dažniau dirbtų ir žaistų kartu, kad pasikeitimas vaidmenimis, klausymas, pagarba ir tikslinga veikla, kurių reikia norint teisingai išspręsti problemas, visada būtų būdingas jos narių kasdieniam gyvenimui.

Džiaugsmingumas

Džiaugsmingumas, kaip savo knygoje *Surprised by Joy* (*Apstulbintas Džiaugsmo**) aprašė K. S. Luisas (C. S. Lewis), iš tikrųjų yra gebėjimas patirti Dievą mažuose kasdienybės įvykiuose. Tai gebėjimas žiūrėti į saulėlydį, medį, draugo veidą ar mylimo žmogaus kūną ir tarti: „Dievas toks nuostabus. Pažiūrėk į visą grožį, kuriuo Jis mane apsupo."

Žinoma, džiaugsmas yra gebėjimas mėgautis Dievo duotais gyvenimo malonumais. Tai dorybė, apie kurią kalba žydų išminties knyga *Kabala*, kai sako: „Mes turėsime atsiskaityti Dievui už visus leistus malonumus, kuriais nesimėgaujame."

Kai kuriems iš jūsų gali būti įdomu sužinoti, ar džiaugsmas tikrai yra katalikiška dorybė; juk kartais mes būname tiesiog atgailaujanti šutvė. Viskam savas metas: Bažnyčioje yra vietos ir atgailai, ir džiaugsmui. Šv. Pranciškaus, kuris buvo įpratęs gyventi kukliai, kartą paklausė, ką turi daryti jo broliai – pasninkauti ar puotauti, nes Kalėdos tais metais išpuolė penktadienį (pasninko dieną). Jis atsakė: „Tokiomis dienomis kaip Kalėdos net sienos turėtų būti išdėtos mėsa, kad būtų galima puotauti!"

Džiaugsmas – svarbi mūsų seksualumo dalis. Jis leidžia mums būti žaismingiems su partneriu, juoktis ir būti paikam neįsižeidžiant ir neįžeidžiant. Jis leidžia mums mėgautis vienas

* Lietuvių kalba išleido leidykla „Katalikų pasaulio leidiniai", 2010.

kito glėbyje ir net patirti mylėjimąsi kaip fizinę metaforą to, kaip aistringai pats Dievas myli mus. Norėdami skatinti džiaugsmą namuose, tėvai turi atminti, kad jie niekad ne per seni žaisti. Išmokite naujų dalykų, patirkite nauja ir skatinkite vaikus daryti tą patį. Žaiskite su savo vaikais, juokitės su jais, juokaukite, žaiskite žaidimus ir vaipykitės. Ir nepamirškite padėkoti Dievui (ir paskatinkite Jam padėkoti savo vaikus) už tai, kad taip jumis rūpinasi ir leidžia jums gyvenime tiek daug sveikų malonumų.

Individualumas

Individualumas gali pasirodyti keistas bruožas, bet jis vaidina svarbų vaidmenį popiežiaus Jono Pauliaus II raštuose. Kadangi individualumas nurodo daugelį dalykų, savo tikslams mes apibrėšime jį kaip apimantį tris dalykus:

1. Įvertinimas to, ką reiškia būti sukurtam pagal Dievo paveikslą ir panašumą.
2. Kūno gerumo pripažinimas ir pagarba dvasinei kūno prasmei.
3. Supratimas, ką reiškia būti pilnai funkcionuojančiam krikščioniui vyrui ir moteriai.

Apie šiuos tris dalykus gali būti ir yra parašytos ištisos knygos, ir negaliu tikėtis visapusiškai juos atskleisti trumpoje atkarpoje, kurią galiu jiems čia skirti. Vis dėlto turime bent trumpam pažvelgti į šią savybę, nes nuo jos labai priklauso, ar asmenys turi sveiką ir šventą seksualumo jausmą.

Vertinti, kad esame sukurti pagal Dievo paveikslą ir panašumą, – tai suprasti, ką reiškia būti pilnai funkcionuojančiam žmogui. Dievas – mūsų unikalaus orumo šaltinis, nes viskas,

ką laikome savyje esant gera, ateina tiesiai iš Dievo. K. S. Luisas rašė: „Dievas paskolina mums šiek tiek savo proto, ir taip mes mąstome. Jis duoda mums savo meilę, o paskui laiko mus už rankos, kai mes tai darome“, tarsi mažą vaiką, besimokantį rašyti raides. Švęsti faktą, kad esame sukurti pagal Dievo paveikslą ir panašumą, reiškia, kad kasdien turime stengtis didinti savo gebėjimą, savo mokėjimą visomis dorybėmis, kurios daro mus žmonėmis. Kasdien mes ieškome progų augti meile, kūrybingumu, protu, aistra, džiaugsmu, dosnumu ir visomis dorybėmis, kurios leidžia mums gyventi gyvenimą kaip dovaną. Gebėjimas siekti šių dorybių, taip pat faktinis jų siekimas daro mus tikrai žmonėmis.

Tad ką tai turi bendra su seksualumu? Viską. Kai aš stengiuosi atskleisti Dievo duotas dorybes, kuriomis kasdien remiasi mano žmogiškumas, galiausiai aš pašventinu savo kasdienį gyvenimą. Išnešti šiukšles nebėra vien išnešti šiukšles; tai tampa proga man praktikuoti dosnumo dorybę. Kai aš tikrai suprantu, ką reiškia būti sukurtam pagal Dievo paveikslą ir panašumą, mylėjimasis neatrodo tik malonus užsiėmimas su savo partneriu; jis tampa proga praktikuoti visas dorybes, kurios daro mane žmogišką: savęs dovanojimą, pagarbą, santūrumą, džiaugsmą, kantrybę, gyvybę ginančią etiką ir kt. Asmeniškumas leidžia man patirti savo seksualumą kaip maldą, kuri iškelia ir mano žmoną, ir mane, ir parodo paties Dievo meilę kiekvienam iš mūsų. Norėdami skatinti šį asmeniškumo aspektą, turime susipažinti ir supažindinti savo vaikus su gailestingumo darbais (dvasiniais ir kūniškais), taip pat su dorybėmis, kurias gauname kaip laisvą ir nepelnytą dovaną per Krikštą, – tai yra Šventosios Dvasios dovanomis ir vaisiais, pagrindinėmis dorybėmis ir dieviškomis dorybėmis. Turime

kasdien skatinti šių dorybių ugdymą savyje ir savo vaikuose, ieškodami progų išgyventi jas, kai atliekame įprastas savo užduotis ir pateikdami šeimos paskirties pareiškimą, apie kurį kalbėjau anksčiau. Šitaip mūsų vaikai supras, kad visa, ką jie daro, mąsto ir jaučia – net savas seksualumas – turi dvasinę sudedamąją ir dvasines atšakas.

Grįžkime prie antrojo punkto. Individualumas – savybė, verčianti mane galvoti apie savo kūną kaip apie dovaną ir pripažinti savo kūno funkcijas ne kaip „bjaurias", bet kaip sudėtinę dalį kūrinijos, kurią Dievas Pradžios knygoje skelbia esant gerą.

Neseniai konsultavau moterį, kuri nemėgo mylėtis su vyru. Ji pripažino, kad jos vyras – geras ir mylintis žmogus; jis romantiškas ir dėmesingas, niekaip jos nežemina, jie smarkiai nesiginčija ir apskritai yra geri draugai. Kitaip tariant, jos susidomėjimo fiziniu suartėjimu stokai nėra jokio iš santykių išplaukiančio pateisinimo. Tai kur bėda? Šiai moteriai labai nejauku dėl savo kūno ir kūniškų reikalų. Paprašiau jos dienoraštyje aprašyti įspūdžius šia tema: „Kas dedasi tavo galvoje, kai galvoji apie seksą". Štai ištrauka iš to dienoraščio:

> *Seksas. Fui. Nekenčiu visko, kas su juo susiję. Man nepatinka, kai į mane kvėpuoja, nepatinka, kai mane liečia, ypač mano lyties organus. Juk aš iš ten atlieku gamtinius reikalus; kodėl norėčiau, kad mane ten liestų ir kodėl norėčiau ten liesti jį? Kaip tai nepadoru! Ir seksas toks nešvarus. Nekenčiu to bjauraus maigymo, visos tos maišaties. Būčiau laiminga, jei man niekada nereikėtų užsiimti seksu. Kodėl mano vyras negali tiesiog nuslopinti savo sekso poreikio (spėju, dėl to, kad jis vyras – juk kaip tik tai vyrai ir daro, tiesa?) ir tiesiog susitelkti į mūsų dvasinį gyvenimą?*

Nors šitai parašiusi moteris šiaip yra puikus žmogus, turintis daug teigiamų savybių ir bruožų, šitoks mąstymas (atskiriant „dvasinius dalykus“ nuo mūsų kūniškos prigimties) yra rimtas akibrokštas individualumui, ir kaip tik tokios rūšies dualizmas pasmerktas kaip erezinis nuo ankstyvųjų krikščionybės dienų. Individualumas – savybė, leidžianti suprasti dvasinę materialių dalykų, ypač mūsų kūnų, prigimtį. Šiuo atveju norint skatinti individualumą, reikia padaryti du dalykus. Pirma, mums nereikia šlykštėtis ar piktintis savo kūnais ir jų atliekamais dalykais, sykiu atmenant kuklumą. Kaip sakoma Šventajame Rašte: „Šlovinu tave, kad taip nuostabiai mane sutvėrei“ (Ps 139, 14). Turime mokyti savo vaikus būti dėkingus už savo kūnus ir už dalykus, kuriuos jie daro, nes visi jie padaryti Dievo, kad padėtų mūsų kūnams gerai funkcionuoti. Ir pats Dievas paskelbė juos gerais. Kai žmonės grumiasi su tokiu savo kūno ir fizinės prigimties bjaurėjimusi, konsultavimas beveik visada rekomenduojamas, nes tokie individai labai atsparūs savo sutuoktinių raginimams būti seksualiai meilesniems, nes, jų nuomone, tikroji problema – per didelis partnerio seksualumas. Nors per seksualių partnerių būna, jie ne tokie dažni kaip būtų galima pagalvoti.

Pagaliau asmeniškumas reiškia turėti deramą supratimą, kas tai yra būti vyru ar moterimi. Deja, tai net tikinčių katalikų dažnai mažiausiai suprantama sąvoka.

Katalikai ir nekatalikai vienodai linkę pasiduoti mąstysenai, kuri teigia: „Vyrai yra iš Marso, o moterys – iš Veneros.“ Jie sako tokius dalykus, kaip: „Vyrai yra racionalūs, seksualūs, linkę rungtyniauti, logiški ir t. t., o moterys yra linkusios globoti, bendrauti, yra romantiškos, emocionalios.“ Nors tikrai yra skirtumų tarp lyčių, jie ne tokie paprasti kaip visa tai.

Bažnyčia moko, kad pradžioje Dievas tuos pačius savo aspektus (tai yra tuos pačius charakteristikų ir dorybių rinkinius) pasidalijo tiek su vyriškomis, tiek su moteriškomis žmogiškomis būtybėmis. Kaip pal. Jonas Paulius II parodo „Pradinėje vyrų ir moterų vienybėje", tai, kad Adomas pasakė Ievai: „Štai pagaliau yra kaulas mano kaulų ir kūnas mano kūno" (Pr 2, 23), dramatiškai rodo, kad kūnu, protu ir siela Ieva buvo būtybė, su kuria Adomas galėjo visiškai giminiuotis. Mūsų Pirmieji Tėvai buvo padaryti iš tos pačios esminės biologinės, psichologinės, emocinės ir dvasinės medžiagos.

Sukūrimo aušroje ir vyrams, *ir* moterims buvo suteiktas gebėjimas protauti, įsijausti, mylėti, bendrauti, turėti vaikų, kelti tikslus, auginti ir t. t. Tai pat ir vyrai, *ir* moterys buvo pašaukti kuo pilniau išgyventi visas šias savybes. Adomas ir Ieva skirtingais *būdais* taikė šias savybes kasdieniam gyvenimui. Štai, pavyzdžiui, nors ir Adomui, ir Ievai buvo duota atsakomybė auginti, įsijausti, bendrauti, Dievas sukūrė Ievos kūną taip, kad *pabrėžtų* tokias savybes jos gyvenime, ir kaip tik šį pabrėžimą Dievas pavadino „moteriškumu". Panašiai ir Adomui, ir Ievai buvo duota atsakomybė planuoti, kelti tikslus, apsirūpinti savo poreikiams, spręsti problemas, Dievas sukūrė Adomo kūną taip, kad *pabrėžtų* tokias savybes jo gyvenime, ir kaip tik šį pabrėžimą Dievas pavadino „vyriškumu".

Geras, veiksnus šių pabrėžimų pavyzdys – tai, kaip vyrai ir moterys praktikuoja savo pašaukimą auginti mažus vaikus. Dievas nustatė moters kūnui žindyti savo jauniklius. Bet nors vyrai negali išskirti pieno, Dievas vis tiek reikalauja iš jų akivaizdžiai būti ir aktyviai dalyvauti savo vaikų gyvenimuose, lygiai kaip Dievas, mūsų Tėvas, būna ir aktyviai dalyvauja mūsų gyvenimuose. Dievas ir vyrams, ir moterims suteikė gebėjimą būti

pilnai globojančiu ir mylinčiu, bet nustatė lytims išreikšti šią pilnatvę vienodai vertingais, tačiau skirtingais ir vienas kitą papildančiais būdais. Kaip pal. Jonas Paulius II mokė, vyrai ir moterys turi maldingai kontempliuoti ir pabrėžti savo *kūnų unikalius gebėjimus*, kad pirmiausia suprastume tikrą vyriškumą ir moteriškumą. O tada turime naudoti savo vyriškumą ir moteriškumą kaip prizmę, per kurią išreiškiame savo *pilną žmogiškumą*.

Stengiantis rodyti pavyzdį ir mokyti savo vaikus, ką reiškia būti Dievo vyru ar moterimi, mums geriau vengti nuostatų, kai sakomi kad ir tokie dalykai: „Moterys neturėtų tvarkyti finansų, nes tai vyro darbas" ir „Vyrai nėra gabūs auginti vaikus, nes tai moters darbas". Būtent tokios nuostatos pažeidžia dosnumą, kurio reikalauja sakramentinė santuoka (apribodama būdus, kuriais vyras ir žmona nori tarnauti vienas kitam) ir nepaiso to, ką Bažnyčia sako apie pradinius Dievo ketinimus, Jam sukuriant vyrus ir moteris.

Jei mokome savo vaikus tikrosios vyriškumo ir moteriškumo prasmės, turime vengti ribotų klišių, kurios pateikia pernelyg siaurą vyriškumo ar moteriškumo apibrėžimą (kaip antai: „Visi vyrai yra sportiški; visos moterys mėgsta puoštis"), ir skatinti savo vaikus kuo pilniausiai atskleisti visas Dievo jiems duotas savybes per Dievo jiems duotus kūnus. Turėtume leisti savo berniukams dirbti greta tėvų, kai jie stengiasi savo kasdieniame gyvenime išgyventi (įgyvendinti) visas Dievo duotas dorybes. Turėtume leisti savo mergaitėms dirbti greta motinų, kai jos stengiasi išgyventi (įgyvendinti) visas savybes, kurios daro jas žmonėmis per Dievo joms duotus kūnus. Taip mūsų vaikai patirs, kad vyrai ir moterys geba daug tų pačių dalykų, bet imsis šių užduočių, matydami skirtingą perspektyvą, ir

naudosis skirtingais metodais. Taigi, Viešpaties akyse kiekvienas turi vienodo orumo ir kiekvienas atneša unikalių dovanų, kai atlieka užduotis kartu ar atskirai.

TAIGI ŠTAI

Šiame skyriuje stengiausi praplėsti jūsų supratimą, ką reiškia mokyti savo vaikus ugdyti sveiką, šventą seksualumą. Kaip matėte, seksualumas – kur kas daugiau nei tai, „kaip naudotis savo genitalijomis ir jas prižiūrėti". Veikiau seksualumas – tai būdas bendrauti su kitais ir panaudoti savo kūnus kitų labui – nesvarbu ar tai darome individualiai savo santuokoje, ar platesne, dvasingesne prasme – tarnaudami pasauliui per celibatą ir vienuolinį gyvenimą.

Dabar, kai panagrinėjome seksualumą plačiausia prasme, ketinu nusitaikyti į tai, ką reiškia aiškinti savo vaikams apie reprodukcinį ar lytinį jų seksualumo aspektą. Svarbiausia, kad ruošiamės panagrinėti, ką reiškia tai daryti su pasitikėjimu, švelnumu ir tikėjimu.

Ne viską darote, ko įsigeidžiate (traukiantis sau patiems iš kelio)

Pasiruošimas pokalbiui su vaikais apie seksą

Erika ir Markas buvo rimti katalikai, iki vedybų likę skaistūs. Jie tikėjosi, kad seksualinis gyvenimas prasidės ištarus „taip“, tačiau suprato, kad santuokos liudijimas visgi nevirto leidimo raštu, kaip kad jie manė turėtų būti.

Markas aiškino: „Aš ir Erika labai stengėmės likti skaistūs iki vestuvių. Mudu abu turėjome gausybę progų užsiimti seksu su kitais žmonėmis, kol dar nebuvome susitikę, ir, be abejo, turėjome nemažai progų miegoti kartu mums susitikinėjant. Maža to, dauguma mano draugų nuolat kalbėjo apie savo pergales ir vadino mane „gėjumi“, nes aš „nieko nelaimėjau“. Su Erikos draugėmis studentėmis buvo ne ką geriau, sprendžiant iš to, ką ji man pasakojo. Bet vis tiek mes sugebėjome iki vestuvių išsaugoti skaistumą. Tačiau liūdna pasakyti, kad proto sienas, kurias pastatėme, siekdami visus tuos metus likti lytiškai neaktyvūs, nebuvo lengva nugriauti net tada, kai susituokėme.“

Erika ir Markas ginčijosi dėl lytinių santykių beveik nuo pat pradžios. Jie nesutarė dėl dažnumo. (Erika juokėsi: „Žinau, pa-

prastai manoma, kad turi būti kitaip, bet aš norėjau mylėtis netgi dažniau nei jis.") Jie ginčijosi dėl to, ar seksualinės padėtys „žeminančios" ar ne, ar kai kurie veiksmai (kaip oralinis seksas – įžanginių glamonių dalis) yra moralūs ar ne ir daugeliu kitų klausimų.

Erika tęsė: „Buvo sunku visa tai išspręsti po to, kai susituokėme. Mes puikiai draugavome, bet nepaisant visų mūsų susilaikymo treniruočių (o gal būtent dėl to) niekas niekada tikrai nemokė mūsų, kaip ugdyti tikrai patenkinantį santuokinį seksualumą. Turėjome sprendimą rasti patys."

Nors Erika ir Markas sutinka, kad sulaukus dešimtmečio jubiliejaus jų lytiniai santykiai yra gyvybingi ir abu juos tenkina, jie nori žinoti, ar yra būdas, leidžiantis vaikams likti lytiškai tyriems iki vedybų, bet kad vėliau santuokiniame gyvenime jiems netektų pereiti panašaus skausmingo išbandymų periodo.

Celija ir Lukas norėjo savo vaikus pamokyti, kaip ugdyti sveiką ir šventą seksualumą, bet nesitikėjo, kad apie tai bus taip nejauku kalbėti. Kiekvieno atskirai ikivedybinis seksualinis gyvenimas nebuvo itin pavyzdingas, tačiau po vestuvių jie buvo ištikimi vienas kitam ir susituokę seksualinės etikos klausimu labai stengėsi laikytis Bažnyčios mokymo. Kita vertus, jie norėjo savo vaikams paaiškinti, kaip svarbu laukti iki vestuvių ir tik tada pradėti seksualinį gyvenimą. Celija sakė: „Mes šiek tiek nervinamės, kai reikalaujame, kad vaikai elgtųsi taip, kaip mes patys nesugebėjome. Aš noriu tai padaryti, bet nežinau, kaip tai padaryti, kad nesijausčiau veidmainė."

Kai ateina laikas su vaikais pradėti normalius, amžių atitinkančius pokalbius apie seksą, iškyla dvi didžiausios kliūtys, ku-

rios atskiria tėvus nuo vaikų: pirma, tėvai jaučiasi nesmagiai ir sumišę imdamiesi šios temos, ypač stengdamiesi sujungti savo tikėjimą ir tas pamokas, kurių vaikams reikia, kad jų būsimas santuokinis seksualinis gyvenimas teiktų pasitenkinimą; antra, tėvai jaučia kaltę dėl savo pačių seksualinio gyvenimo istorijų. Šiame skyriuje tikiuosi padėti jums įveikti tą nesmagumą, kilusį arba dėl to, kad nežinote, ką pasakyti savo vaikams, arba dėl jūsų požiūrio, kad, turint omeny jūsų pačių seksualinio gyvenimo istoriją, jūs nemanote esąs patikimas sveiko krikščioniško seksualumo liudytojas.

KATALIKIŠKAS SEKSUALUMAS: ATSKIRA BŪTYBĖ

Galvojant ir kalbant apie katalikišką seksualumą, manau, svarbiausia suprasti, kad tai visiškai kitokia – ir daug aukštesnė – nei bet kuri kita planetoje egzistuojanti seksualumo forma. Taškas. Kai ruošiamės su savo vaikais kalbėti apie seksą, neužtenka paaiškinti, kodėl krikščionys galvoja apie seksualumą *kitaip* nei likęs pasaulis. Taip aiškinant netyčia galima sudaryti įspūdį, kad pasaulietiškas požiūris į seksą užtikrina didesnį pasitenkinimą, o krikščionys dalykuose, susijusiuose su seksu, labiau laikosi „drausmės". Be abejo, eiliniam keturiolikamečiui tai nuskambės lyg šaunus pokštas. Patarčiau aiškinti kitaip. Tame, ką daro netikintys, iš tikrųjų nėra seksualumo (dažnai, pritrūkus nuovokumo, tai tik erotizmas ir / ar masturbacija dalyvaujant kitam asmeniui). Taip, abu dalykai (t. y. tai, ką daro pagonys, palyginti su tuo, ką iš tikrųjų reiškia tikras seksualumas) išoriškai atrodo panašūs, ir vis dėlto jie visiškai skirtingi, nes iš tikrųjų krikščioniškai seksualumas aiškinamas atkreipiant dėmesį į tai, ką pirmiausia Dievas turėjo omenyje duodamas

mums seksualumą. Jis daug tikresnis, gražesnis ir labiau patenkinantis negu apgailėtinos imitacijos, kurias mums bando įbrukti pasaulis. Pamėginsiu paaiškinti plačiau.

Įsivaizduokite, kad norite pasodinti gėlių darželį. Jums yra dvi galimybės: galite pasirinkti plastmasines (ar net šilkines) arba tikras gėles. Iš pradžių tikriausiai linkstate prie dirbtinių gėlių, nes prisimenate visus jų teikiamus pranašumus. Pavyzdžiui, galite iš karto pamatyti savo darbo rezultatą, būtent, kaip atrodys jūsų darželis. Jums nereikės laistyti nei tręšti, gyvūnai neapgrauš jūsų augalų, jums niekada nereikės jų apkarpyti ar persodinti. Tai būtų šaunu, ar ne? Na, galbūt. Nors dirbtinės gėlės iš pradžių – iš tolo – gali atrodyti gerai, pasižiūrėjus iš arčiau lieka prastas įspūdis, ypač kai jos styro tiesiai iš purvo – tada jos atrodo tiesiog juokingai. Be to, dirbtiniai augalai susipurvina lyjant ir išblunka saulėje, jie neatauga, jei netyčia nukertate juos kauptuku. Ne mažiau svarbu ir tai, kad net geriausiai padarytos dirbtinės gėlės nekvepia. Žinoma, galite apšlakstyti jas mėgiamu tualetiniu vandeniu arba kvepalais, bet kaip jūs paaiškinsite draugams, kodėl jūsų tariamų „rožių krūmų“ kvapas primena *Big Musky Man* arba *Leau de Sexpot*?

Taigi, iškart imate svarstyti antrąjį pasirinkimą. Tikros gėlės. Taip, tam reikia daugiau darbo. Turite laistyti ir tręšti, apsaugoti nuo vietinių graužikų, kad neišsirikiuotų prie jūsų gėlių tarsi prie baro, turite apkarpyti, įtaisyti sienelę vijokliniams augalams, o kartais ir persodinti. Bet jos nenublunka laikui bėgant; iš tikrųjų tampa gražesnės. Jos nesigūžia nuo jūsų atidaus žvilgsnio. Kitaip nei paprastos plastmasinės gėlės, tikros gėlės, kuo ilgiau į jas žiūrite, tuo gražesnės jos atrodo. Jos nuolat keičiasi ir auga, tampa patrauklesnės, vis pratrūkdamos nauja gyvybe ir nauja spalva. Ar gali būti kas nors geriau,

nei pareiti namo po ilgos darbo dienos ir pajusti nuostabų levandų, rožių, frezijų, citrinžolių ir šimtų kitų tikrų gėlių kvapą.

Tą patį galima pasakyti ir apie seksualumą. Netikinčio žmogaus „seksualumas“ yra tik skurdi, prasta imitacija to, kas iš tikrųjų yra seksas. Jie neturi tikrojo dalyko; *mes turime.* Iš tikrųjų, didžioji pasaulietinės visuomenės dalis negali priimti tiesos, taigi jie stengiasi rasti kokį nors prastą, plastiku padengtą (dažnai tiesiogine prasme) priartėjimą prie to, kas turėtų būti seksas, o paskui pasiūlyti jį likusiam pasauliui kaip geriausią seksualumo rūšį, visai kaip plastmasines gėles mūsų pavyzdyje. Bet patyrinėjus atidžiau, jų sekso atmaina neatsilaiko. Ji negyvybinga, nes atvirai priešiška naujai gyvybei, ir užuot išplaukusi iš gilios dvasinės draugystės tarp dviejų žmonių siekia tą draugystę pakeisti ir sugriauti. Bėgant metams ji negerėja (iš tikrųjų ji blėsta), nes joks tikras intymumas negali egzistuoti be dvasinės draugystės, o be intymumo bet koks mylėjimasis ilgainiui tampa nuobodus ir mažiau įdomus. Ji neatlaiko konflikto ir streso (kauptuko metafora), nes pasaulietinėje seksualumo atmainoje negali būti jokio konflikto ir streso, o tik palaiminga ekstazė, todėl sulig pirmais nemalonumo ženklais aistra miršta ir pora išyra.

Kita vertus, katalikiškas seksualumas pasiūlo šį tą daugiau. Jis suteikia galimybę niekada nesijausti taip, lyg kas nors tavimi naudotųsi. Jis siūlo laisvę būti žaismingam ir džiaugsmingam santykiuose su kitu žmogumi, ir ši laisvė niekada nežemina ir nemenkina. Jis leidžia porai patirti mylėjimąsi kaip fizinę metaforą aistros, kurią pats Dievas jaučia porai. Jis leidžia porai vienas kitam perduoti visą savo fizinį, emocinį, dvasinį ir santykinį *aš* kaskart, kai ji mylisi. Jis kviečia porą vėl pareikšti savo vedybų priesaikas – ir švęsti Sakramentą – kaskart, kai ji

mylisi. Jis siūlo apsaugą nuo ligos ir širdgėlos. Jis skatina porą švęsti meilę tokią galingą, tokią gilią, kad po devynių mėnesių tai meilei reikia suteikti savą vardą. Jis skatina porą kiekvieną mėnesį pamaldžiai apsvarstyti Dievo planą jų gyvenimui ir paklausti, ar tą mėnesį Dievas kviečia juos sustiprinti jau esamus saitus, ar išplėsti „meilės bendriją“, kuri yra šeima, pridedant prie šeimos dar vieną gyvybę. Jis išmėgina mūsų talpą įžeidumui ir padeda įveikti esminę gėdą, kurią visa žmonija patyrė po nuopuolio Edeno sode, taigi jis vaidina svarbų vaidmenį paruošiant mus visiškai atvirai stoti prieš mūsų Dieviškąjį Mylimąjį, kai atvyksime į amžinąją vestuvių su Dievu puotą. Ir dar daug daugiau.

Trumpai tariant, palyginimas tarp katalikiško seksualumo ir erotizmo, kurį patiekia ir turi drąsos vadinti seksualumu pasaulietinė visuomenė, yra tarsi lyginti tikras gėles su dirbtinėmis. Nėra ką ir lyginti.

Šis požiūris atlieka tris funkcijas. Pirma, jei mes, tėvai, nepatiriame katalikiško seksualumo kaip džiugios, išpildančios, gyvybę teikiančios, dvasinės ir giliai gražios tikrovės, kokia ji yra, tada turime sutvarkyti savo pačių seksualines nuostatas, nes negalime duoti savo vaikams to, ko patys neturime.

Antra, jis padeda atsikratyti noro vienu ar kitu būdu rungtyniauti su tuo, ką turi pasiūlyti pasaulietiškas pasaulis. Kai savo vaikams kalbame apie seksą, laisvai galime pripažinti, kokius iš pažiūros patrauklius, o galiausiai prastus dalykus gali pasiūlyti pasaulis, bet tada tuoj pat nurodyti, koks *pranašesnis* yra katalikiškas seksualumas, ne tik dvasine prasme, bet ir fizinėje, emocinėje ir santykių srityse. Pavyzdžiui, galime laisvai pripažinti, kad pasaulis sako: „Mėgaukis! Užsiimk seksu su kuo tik nori, kada tik nori. Suteik sau malonumą, o kai tau

nusibosta meilužiai, išmesk juos lauk." Tada galime tęsti ir nurodyti, kad ši nuostata daug prastesnė už Bažnyčios nuostatą, kuri teigia: „Na, žinoma, jūs turite mėgautis savo seksualumu. Taigi, kad tai padarytumėte, pasistenkite rasti partnerį, kuris galėtų mylėti jus taip aistringai, pagarbiai, galingai ir maldingai, kaip pats Dievas nori, kad būtumėte mylimas. Raskite žmogų, kuris galvoja, kalba ir veikia taip, tarsi jūs būtumėte didžiausias, neskaitant jo tikėjimo ir gyvybės, lobis, o tada iki savo gyvenimo galo laikykitės to žmogaus kaip savo didžiausio lobio – beveik tokio pat kaip Jėzus Kristus ir jūsų gyvybė. Raskite mylimąjį, kuris nori padėti jums tapti asmeniu, kuriuo Dievas sukūrė jus būti, kuris žiūri į jus ir mato jūsų akyse savo negimusius vaikus, kuris moka kontroliuoti save taip, kad niekada nesijaučiate išnaudojamas ar stumiamas į pavojų ir todėl galite visiškai atsiduoti. Raskite žmogų, kuris paskatintų jus daryti tai, ką norite, padrąsintų jus būti tuo, kuo Dievas jus šaukia būti."

Jei ieškote priemonių, galinčių jums padėti tai padaryti, manoji santuokai skirta knyga *For Better... FOREVER!* – puikiausias pasirinkimas.

Nuo šios vietos galite tęsti ir pasakyti, kad tikrąjį seksualumą (o ne menkavertį dalyką, kurio laikosi pasaulietinė visuomenė) sunkiau pasiekti. Tam reikia šiek tiek drausmės, šiek tiek darbo, šiek tiek savikontrolės, bet šis seksualumas – vienintelis, kuriame jūsų vaikai gali tikėtis rasti tikrąjį džiaugsmą, tikrą dieviškąją meilę, tikrą išsipildymą, tikrą pasitikėjimą ir tikrą gyvybingumą. Visa kita yra kvailystė, skausmas ir galbūt mirtis.

Leiskite pateikti vaizdingą pavyzdį, kurį vėliau galėsite panaudoti kalbėdami su vaiku. Prieš pokalbį su vaiku apie seksą padarykite štai ką. Apipurkškite „džiovintą mėšlą“ (arba akmenį – tiesiog dėkitės, kad tai karvių mėšlas) šviesiais auksiniais dažais. Paskui paimkite pinigų sumą, kurią jūsų vaikas laikytų didele (jūs sprendžiate, kokia ji yra arba kiek galite sau leisti) ir įdedate į popierinį krepšį (žinoma, atskirai nuo karvių mėšlo). Pasodinkite vaiką ir tarkite: „Noriu šį tą duoti, bet turėsi pasirinkti. Štai kokį gražų auksinį mėšlą turiu.“ Parodykite luitą, apsakykite, koks jis gražus – nebijokite, kad skambės juokingai. Pakalbėkite apie visus luito privalumus (tai geras *prespapje*, juo gerai svaidytis į žmones, kai pyksti, be to, tai gražiausia trąša, kokios tik įmanoma norėti) ir kaip dailiai jis gulės ant jūsų vaiko lentynos. Paskui atsainiai tarkite: „O, taip, turiu dar šį krepšį pinigų (įvardykite sumą), kurį duosiu tau, jei tikrai jo norėsi. Bet jis tikrai ne toks gražus kaip auksinis luitas.“

Jei jūsų vaikas pusėtinai protauja, po to, kai įtikinsite jį, kad rimtai ketinate atiduoti tuos pinigus, jis tikriausiai puls prie pinigų. Bet prieš atiduodamas juos vaikui pasakykite: „Na, jei tikrai jų nori, žinoma, gali juos turėti. Bet pirma tau reikėtų atlikti šiokį tokį darbą (žinoma, karvės mėšlą galėtum gauti veltui).“

Kai vaikas paklaus: „Ką?“, nurodykite darbą, gerokai sunkesnį nei įprastai jo atliekami darbai, bet ne tokį sunkų, kad jam tai pasirodytų neįmanoma ar per daug baisu (ar neverta pinigų, kuriuos mokate), ir pasiūlykite vaikui sumokėti krepšyje esančius pinigus už atliktą darbą. „Arba, – tarkite su šypsena, – gali dabar iškart gauti šį auksinį mėšlą.“

Žinoma, pamatęs tariamą mėšlą, jūsų vaikas pagalvos, kad esate idiotas, bet kadangi taip jis apie jus galvoja ne pirmą ir ne paskutinį kartą, neišsiduokite, koks yra tikrasis jūsų tikslas. Tiesiog leiskite pasirinkti. Kai paprakaitavęs ir pasikamavęs padarys, ką sutarėte, atiduokite jam tuos pinigus. Premijavęs vaiką krepšio pinigais, jūs pasirengęs pakalbėti su juo ir apie seksą.

Jūs: *Žinai, kodėl paprašiau tavęs tikrai kvailai rinktis tarp pinigų ir auksinio mėšlo? Ir kodėl, nors tai buvo sunkiau, tu pasirinkai padirbėti, kad pelnytum pinigus?*
Vaikas: *Na?*
Jūs: *Matai, dabar esi tokio amžiaus, kai gana greitai tau teks dar kartą labai panašiai rinktis...*

Tada galite jam paaiškinti, kad pasaulis siūlo „auksinį mėšlą" erotizmo, savanaudiškumo, sekso su bet kuo ir bet kada pavidalu, kas išoriškai atrodo gerai, bet viduje yra tuščias, bevertis ir, tiesą sakant, dvokiantis dalykas, kuris prasmardina kiekvieną, kuris tik jį paliečia. Kadangi išorinis vaizdas vilioja, daug žmonių jį pasirenka, ir visi jie per vėlai, kai prarandą tikrą laimėjimą, supranta, kad blogai pasirinko. Jų pasirinkimas atvedė į širdgėlą, vienišumą, depresiją, ligą ir net mirtį. Žinoma, Dievas gali visada panaikinti dvoką, kuris atsiranda palietus „auksinį mėšlą", bet tas, kuris jį buvo palietęs, net ir pamatęs tikrą auksą pirmiausia prisimins tą kvapą ir nuo to prisiminimo viduje jaus šiokį tokį pykinimą. Iš tikrųjų, nors Dievas gali panaikinti dvoką, kai kuriuos žmones taip pykina, prisiminus tą kvapą, kad jie gali niekada nesugebėti vėl džiaugtis tikru auksu.

Paskui galite pasakyti, kad lygiai taip, kaip jis protingai pasirinko krepšį pinigų, nors, kad jį gautų, turėjo labiau pa-

sistengti, jis pasirinktų ir tikrą seksualumą, katalikišką seksualumą, kuris yra nuostabesnis, malonesnis ir teikiantis daugiau pasitenkinimo nei bet kas, ką gali pasiūlyti pasaulis. Tačiau, kad jį laimėtų, jis turės sunkiai padirbėti – taip, kaip dirbo, kad pelnytų pinigus. Paklauskite vaiko, ar jis patenkintas pasirinkimu dirbti, kad pelnytų pinigus. Paskui paklauskite jo, ką jis pasirinktų: tikrai pasitenkinimą teikiantį, džiugų katalikišką seksualumą ar „auksinį mėšlą", kurį gali pasiūlyti pasaulis. Kai jūsų vaikas dar kartą protingai pasirinks, kitus kelerius metus nuosekliai mokykite, koks yra laimėjimas ir kaip pasiekti tikslą dirbant darbą, kurio reikia, kad laimėjimas atitektų būtent jam.

Dauguma krikščionių, mėgindami savo vaikams paaiškinti katalikišką seksualumą, tarsi atsiprašinėja. „Taip, brangusis (-ioji), tie žmonės įsitikinę, kad smagiai linksminasi. Bet mes – krikščionys, o krikščionims neleidžiama linksmintis." Tai visiškai neteisinga nuostata. Dėl krikščionybės mūsų seksualumas iš tikrųjų teikia didesnį pasitenkinimą nei bet kurios kitos žmonių grupės. Nuolat tyrimais patvirtinamas faktas, kad religingos sutuoktinių poros mylisi dažniau ir savo seksualinius santykius laiko labiau patenkinančiais negu netikintys žmonės. Ar taip nutiktų, jei krikščioniškasis seksualumas tikrai nebūtų pranašesnis už tai, ką gali pasiūlyti pasaulis, – ir ne tik kokiame nors miglotame (nors ir svarbiame) dvasiniame lygyje?

Erika ir Markas, pora, kurių istorija pradėjo skyrių, buvo susirūpinę, kaip pamokyti savo vaikus, viena vertus, išsaugoti save santuokai, kita vertus, kaip susidoroti su tuo nesmagumu ir slopinimu, kuriuos jie patyrė ankstyvaisiais savo santuokos metais. Mokydami vaikus, vadovaukitės nuostata, kurią čia aprašau. Tai užkirs kelią šiai problemai. Kaip? Kadangi klasikinis

būdas kalbėti su vaikais apie seksą (būdas, kurio buvo mokomi ir Erika, ir Markas) – sakyti, kad seksas – tai uždraustas (netgi užnuodytas) vaisius, kurį nesaugu valgyti iki vestuvių. Šis požiūris dažnai išugdo žmones, kurie gali sėkmingai išvengti lytinių nuodėmių prieš vedybas, bet vėliau jie negali atsikratyti instinktyviai neigiamo požiūrio į seksą, nors mintis patirti pasitenkinimą teikiantį santuokinį intymumą jiems atrodo intelektualiai patraukli. Priėmę šią naują nuostatą, kurią aprašau aukščiau, jūs nemokote savo vaikų, kad seksas – tai iki vedybų uždraustas, užnuodytas vaisius. Veikiau mokote, kad seksas – gražus vaisius, kuris *iki vedybų tiesiog nesubręsta.* Galite jį suvalgyti anksčiau, bet jis nebus toks saldus, toks patenkinantis. Maža to, jis gali susargdinti jūsų širdį ir kūną ir labai sugadinti jūsų apetitą tam vaisiui, kai jis pagaliau subręs. Tai būtų tikra tragedija. Leiskite man papasakoti dar vieną istoriją, susijusią su šiuo klausimu.

Nuostabioje C. S. Lewiso knygoje *Mago sūnėnas* aprašoma, kaip sodinama auksinė obelis (iš kurios vėliau padirbama *Liūto, burtininkės ir drabužių spintos** spinta), norint ilgai, labai ilgai neįleisti piktosios raganos į Narniją. Tačiau, kol medis auga, įsėlina ragana, pavagia obuolį ir piktdžiugiškai suvalgo. Istorijos herojė mergaitė sutrinka: ar tikrai obelis gali neįleisti raganos, nes ji neatrodo panaši į tą, kuri mielai valgytų jos vaisius. Vaikas užduoda šį klausimą didžiajam liūtui Aslanui.

„Aslanai, – išpyškino ji, – turbūt įvyko klaida ir kad ji neturi nieko prieš tą obuolių kvapą.“
„Kodėl tau taip atrodo, Ievos dukterie?“ – paklausė Liūtas.
„Juk ji suvalgė vieną.“

* Lietuvių kalba išleido leidykla „Katalikų pasaulis“, 1997.

„Vaike, – paprieštaravo jis, – kaip tik todėl visi kiti jai ir kelia siaubą. Šitaip atsitinka kiekvienam, kas skina ir ragauja vaisius ne laiku ir ne vietoje. Tada vaisius būna gardu, bet vėliau kelia pasibjaurėjimą.“**

Tas pats tinka ir seksui. Nors neketinu teigti, kad Luisas rašė apie seksualumą, šiaip ar taip, metafora čia tinka. Mes neturėtume mokyti savo vaikų bijoti uždrausto sekso vaisiaus tol, kol ištars priesaiką – tai šioje istorijos versijoje tampa savotišku priešnuodžiu, kuris leis jiems nuryti užnuodytą obuolį. Savo vaikus turime mokyti, kad tikrasis seksualumas – tai auksinis obuolys, kuris skanesnis, stebuklingesnis, labiau tenkinantis nei bet kuris vaisius sode, bet tam, kad patirtume visą jo gerumą, jis turi būti skinamas ir valgomas tinkamu metu. Žmogus gali pasirinkti valgyti jį anksčiau, dar nesunokusį; deja, gali nutikti taip, kad vaisius bus saldus lūpoms, bet per kietas skrandžiui. Dėl to šis vaisius gali kelti pasibjaurėjimą ir vėliau.

TREČIASIS DALYKAS

Kaip minėjau anksčiau, yra trečia nauda, kurią suteikia nuostata, kad krikščioniškas seksualumas tiek pranašesnis už kiekvieną kitą „seksualumo“ formą, jog iš tikrųjų tai visai kitas dalykas (tai yra tikrasis dalykas). Ši nuostata pašalina nesmagumą, kurį galite jausti reikalaudami, kad vaikai laikytųsi seksualinių normų, kurių galbūt patys nesilaikėte savo paauglystėje ar jaunystėje. Šio skyriaus pradžioje perskaitėte Celijos ir Luko, neišlikusių skaisčiais iki vestuvių, istoriją. Jie norėjo mokyti savo vaikus Bažnyčios tiesos ir stengėsi atsikratyti jausmo,

** C. S. Lewis. Mago sūnėnas, Vilnius: Katalikų pasaulis, 1997, p. 132.

kad yra veidmainiai reikalaudami iš savo vaikų laikytis tų normų, kurių jie patys anksčiau nesilaikė.

Žinoma, ši nuostata, kad ir kaip suprantama, neturi kelių lygių prasmės. Pavyzdžiui, jei būtumėte neturtingas, neišsilavinęs ar stokojantis paauglys ar jaunuolis, tikrai nenorėtumėte, kad jūsų vaikai užaugę būtų tokie pat neturtingi, nemokyti ir stokotų daugelio dalykų. Norėtumėte pakelti juos į aukštesnį lygį. Parūpintumėte priemonių, kurios leistų jiems viską daryti geriau, nei darėte jūs, ir reikalautumėte, kad jie naudotųsi tomis priemonėmis ir jų gyvenimas būtų geresnis. Maža to, tikrai nesijaustumėte veidmainis dėl to, kad pakėlėte juos į aukštesnį lygį; būtumėte išdidus. Tai kodėl jums taip pat nesijausti duodant savo vaikams priemones, kurių jiems reikia, kad išgyventų tikrai pasitenkinimą teikiantį, džiugų, skaistų katalikišką seksualumą, kodėl nereikalauti naudoti tuos įrankius ir nesididžiuoti savimi dėl to, kad jūsų vaikams geriau sekasi nei jums?

Paaiškinsiu kodėl. Kadangi komentare „mes nenorime reikalauti iš savo vaikų laikytis aukštesnių seksualinių normų, nei laikėmės mes“ slypi supratimas, kad katalikiškas seksualumas yra tai, kas traukia žmones po to, kai jie pasilinksmina, ir dabar pasiruošę nurimti ir surimtėti. Kitaip tariant, šis komentaras slepia įsitikinimą, kad katalikiškas seksualumas geresnis sielai, bet ne toks malonus.

Mano nuomone, žmogus, taip manantis apie katalikišką seksualumą (tikrą seksą), susiduria su viena problema arba kokiu nors dviejų deriniu. Arba šis žmogus iš tikrųjų nesupranta, ką reiškia katalikiškas seksualumas, arba jis netinkamu metu suvalgo auksinį obuolį (todėl apie katalikišką seksualumą galvoju šiek tiek atgailos šviesoje).

Priešingai, pora, kurios praeitis nebuvo visiškai šventa, išsiaiškino katalikiško seksualumo tiesą ir prasiskverbė pro savo seksualinę patirtį. Ji mato, kad ankstesnė seksualinė patirtis iš tikrųjų buvo kliūtis džiugiam, gyvybę teikiančiam, jausmingam, intymiam, pagarbiam, aistringam, dvasingam seksualumui, kokį Bažnyčia skatina juos palaikyti. Kadangi šios poros gyvena laimingesnį seksualinį gyvenimą nei kada nors anksčiau, jos gali pasakyti savo vaikams: „Žinau, ką tau teks patirti paauglystėje ir jaunystėje, ir noriu kai ką tau pasakyti. Aš maniau, kad kartu miegoti prieš vestuves bus nuostabu. Tuo metu man atrodė, kad tai geras dalykas. Tačiau neturėjau supratimo, ką praradau nesaugodamas (-a) savęs santuokai, ir kadangi neišsaugojau savęs, tavo mamai (tėčiui) ir man teko patirti daugelį skausmingų dalykų (Visai nebūtina detalizuoti, nebent jaučiate, kad būtų tinkama ir svarbu pasidalyti tam tikromis smulkmenomis), kad patektume į tą puikiąją vietą, kurioje esame šiandien. Ir tada, kai pagaliau patekome čia, kur vargais negalais prasimušėme, supratome, jog Bažnyčia visą laiką būtent to mums ir linkėjo. Galėjome išvengti didelio skausmo ir daugybės ginčų, jei tik būtume klausę, ką pirmiausia mums liepia Bažnyčia ir mūsų tėvai.

Žinau, greit tau reikės rinktis, kaip tai daryti teko man. Bet tikiuosi, kad tu pasirinksi geriau nei aš ne tik dėl to, kad „taip sako Bažnyčia“ ar taip noriu aš, bet ir dėl to, kad tokiu atveju ankstyvieji tavo gyvenimo ir santuokos metai bus daug geresni, nei buvo manieji. Norėjau tau tai pasakyti, nes myliu tave ir tikiu, kad tau gyvenime seksis netgi geriau nei man.“

Galite manyti, jog tai saviapgaulė, bet neseniai viena moteris papasakojo man apie pokalbį su savo sūnumi, kuris buvo labai panašus į aprašytą aukščiau, išskyrus vieną dalyką. Ji ir

jos vyras neturėjo pasitenkinimą teikiančio katalikiško seksualumo. Iš tikrųjų jie skyrėsi – didžia dalimi dėl to, kad vyras buvo užmezgęs daug romanų ir visą gyvenimą grūmėsi su blogais seksualiniais polinkiais.

Ji man sakė, kad sūnus nežinojo smulkmenų, bet žinojo, kad jo tėvas ištvirkavo prieš vedybas (jis taip sakė) ir kad apgaudinėjo motiną. Vieną kartą, kalbėdama su sūnumi apie seksą ir savo norą, kad jis išsaugotų save santuokai, ji pasakė: „Aš myliu tavo tėtį netgi dabar. Ir mes abu visada norėjome įveikti problemas ir likti kartu. Bet kai miegi su kitais, atiduodi dalį savęs, ir kuo daugiau partnerių turi, tuo daugiau savęs padovanoji; net jei tu to nenori, tai vis tiek nutinka, nes taip veikia seksas. Kartais tu gali atiduoti savęs tiek daug, kad tau nelieka jėgų gyvenimo ir santuokos problemoms spręsti – tu tiesiog pasimeti. Štai kas atsitiko tavo tėčiui ir man. Nenoriu, kad tau kada nors tektų tai patirti. Štai kodėl tikiuosi, kad tu išsaugosi save santuokai."

SVEIKO, KATALIKIŠKO SEKSUALUMO UGDYMAS JŪSŲ SANTUOKOJE

Nesvarbu, ar jūsų situacija panašesnė į poros, kuri prasibrovė pro savo seksualinę patirtį ir išsiaiškino, koks turi būti tikras katalikiškas seksualumas, ar į moters, kurios santuoka toli gražu nėra ideali, jums bus svarbu turėti gerą bendrą supratimą, koks iš tikrųjų turi būti katalikiškas seksualumas, nes, kaip rodo aukščiau pateikta citata, jūsų pačių nuostatos ir santykiai su savo partneriu bus paveikiausias mokytojas, kokį tik jūsų vaikams pavyks sutikti.

Keturi švento sekso keliai

1. Katalikai kviečiami džiugiai mylėtis.

Katalikai skatinami švęsti sakramentus dažnai ir džiaugsmingai. Santuoka yra vienas iš sakramentų, tad tikiuosi, kad jį švenčiate taip kaip ir kitus. Seksas – ne pareiga, nemalonus, papildomas darbas, net ne „mielas dalykėlis“, kurį darote, kai turite energijos. Jei esate susituokę, tada mylėjimasis yra jūsų pašaukimo pagrindas. Tai pirmasis Dievo įsakymas visai žmonijai. (Kai Dievas pasakė: „Būkite vaisingi ir dauginkitės“ (Pr 1, 28), Jis neuždavė matematikos namų darbų.)

Pirmoji kliūtis, su kuria susiduria dauguma porų patirdamos džiaugsmą, kuriam juos skatina Bažnyčia, yra tai, kad jie tiesiog nesupranta mylėjimosi, kaip santuokos pirminio džiaugsmo ir „darbo“, svarbos. Pernelyg daug susituokusių porų galvoja apie seksą kaip apie dar vieną padarytiną dalyką – nors gana malonų – ilgos, sekinančios dienos pabaigoje. Laikantis tokios nuostatos nenuostabu, kad slopinamo seksualinio potraukio sutrikimas (t. y. seksualinio potraukio tarp vyro ir žmonos stoka, kuris dažniausiai kyla dėl dvasinio ir psichologinio seksualumo matmens nuvertinimo) – viena iš dažniausių psichologinių ir santykių problemų Vakarų visuomenėje. Krikščionys, kurie taiko natūralų šeimos planavimą ir rimtai žiūri į santuokos pašaukimą, retai tampa šio sutrikimo aukomis, nes jie supranta, kad mylėjimasis – tai fizinis jų vestuvių priesaikų ir vestuvių dienos atkūrimas. Nežinau kaip jūs, bet savo vestuvių dieną aš buvau labai pavargęs, kaip ir mano žmona. Visi tie pasiruošimo vestuvėms mėnesiai, tiesą sakant, turėjo savo kainą.

Netgi tokiu atveju nė vienam iš mūsų niekada nebūtų atėję į galvą ceremonijos rytą paskambinti ganytojui ir pasakyti: „Tėve, mes manome, kad mums reikėtų kuriam laikui atidėti vedybas – bent iki tol, kol nebūsime tiek išvargę ir įsitempę. Galbūt tai įvyks kitą savaitę; mes jums pranešime."

Priešingai, nors ir buvome išsekę, sugebėjome pasisemti jėgų iš vestuvių ceremonijos ir po to vykusios šventės. Lygiai taip poros, kurios supranta, kad mylėjimasis – tai jų vestuvių dienos padarymas vėl galiojančia, niekada nelaiko savo seksualumo savaime suprantamu. Jie linkę savo romantiško gyvenimo planavimui ir turėdami tikslą išlaikyti jį gyvybingą bei patenkinantį, skirti tiek pat energijos, kiek skyrė ruošdami savo vestuvių šventę. Jie pasisemia iš savo lytinių santykių tiek pat jėgų, kiek ir pirmąją dieną, kai vienas kitam pasakė „taip".

Antroji, didesnė džiugaus seksualumo kliūtis – daugumos krikščionių vyrų ir žmonų drovumo painiojimas su gėda ir nerangumu dėl savo seksualumo. Nors drovumas „apsaugo tai, kas žmogui intymu" (*Katalikų Bažnyčios katekizmas*, nr. 2521), ir saugo, kad nebūtume laikomi sekso objektais, drovumas taip pat „leidžia rodyti lytį ten, kur leidžiamas džiugus išsipildymas, tai yra santuokoje" (*Encyclopedia of Catholic Doctrine*).

Kita vertus, gėda verčia mus susilaikyti kaip tik ten, kur esame pašaukti būti dosnūs. Ji trukdo seksui būti „savęs dovana", kokia Šventasis Tėvas sako ją turint būti. Mūsų lytinė ir kūniška gėda – tiesioginė palikuonė gėdos, su kuria susidūrė Adomas ir Ieva po nuopuolio, nuogi stovėdami priešais Dievą (Pradžios knyga moko, kad Adomas ir Ieva susigėdo savo nuogumo tik po nuopuolio, nuogumo, apie kurį Šventasis Tėvas sako, – ir bet kuris įžvalgus skaitytojas galėtų pasakyti, – kad jis yra ne tik paprastas fizinis nuogumas (plg. Popiežius Jonas Paulius II, *Pradinė vyro ir moters vienybė: katechezė apie Pradžios*

knygą). Jei gėdijamės būti nepridengti ir pažeidžiami prieš partnerį, – nesvarbu, ar fiziškai, emociškai, dvasiškai ar psichologiškai, – kaip mes kada nors galėsime stovėti nepridengti ir pažeidžiami prieš savo Dieviškąjį Mylimąjį? Įveikę pažeidžiamumo baimę ir nebijodami „prarasti kontrolės“ galime išmokti rasti džiaugsmą ne tik savo žemiškojo mylimojo glėbyje, bet ir savo Dangiškojo Mylimojo akivaizdoje.

2. Išlaikykite atsakingą atvirumą gyvybei.

Kad seksualumas būtų tikrai dvasingas, turime išmokti suderinti dorybes, išreiškiamas tuo, ką Bažnyčia vadina „atsakinga tėvyste“. Kas tai? Iš esmės tai slypi štai kur.

Viena vertus,

> „santuokai ir vedybinei meilei būdinga tai, kad jos skirtos palikuonims gimdyti ir auklėti. Vaikai išties yra vertingiausia santuokos dovana, labiausiai prisidedanti prie pačių tėvų gėrio... Todėl nenuvertinant kitų santuokos tikslų... sutuoktiniams dera laikyti ypatingu uždaviniu vykdyti žmogaus gyvybės perdavimo ir auklėjimo pareigą.“
>
> *Gaudium et Spes, 50*

Kita vertus,

> ...nors vaikas yra didis palaiminimas, kartais tėvams labai svarbu rūpestingai apsvarstyti savo šeimų dydį. Vyras ir žmona „priims teisingą sprendimą, siekdami tiek savo, tiek jau gimusių arba dar būsimų vaikų gerovės, atsižvelgdami į medžiagines ir dvasines savo padėties bei laiko aplinkybes, paisydami savo šeimos bendruomenės, laikinosios visuomenės ir pačios Bažnyčios labo. Galutinai šį sprendimą Dievo akivaizdoje privalo padaryti patys sutuoktiniai.“
>
> *Gaudium et Spes, 50*

Kaip užsimenama šiose *Gaudium et Spes* citatose, taip pat Bažnyčios mokyme apie santuoką apskritai, atsakinga tėvystė turi rasti pusiausvyrą tarp santuokos tikslų vienyti ir teikti gyvybę. Kiekvienas iš šių santuokos „tikslų" („paskirčių") simbolizuoja du skirtingus, bet vienodai svarbius krikščioniškame gyvenime dorybių rinkinius. Pavyzdžiui, santuokos tikslas vienyti pabrėžia sutuoktinių poros atsakomybę rodyti tą pačią aistrą, intymumą, vienybę, ištikimybę, savidrausmę, supratimą, savęs dovanojimą ir kt., kuriais pats Kristus dalijasi savo santykyje su visa Bažnyčia. Dėl santuokos tikslo vienyti galime parodyti į bet kurią sakramentiškai susituokusią porą ir tarti: „Jėzus Kristus myli mane taip stipriai, ištikimai ir aistringai, kaip jie myli vienas kitą." Panašiai, nors čia yra šioks toks persidengimas, santuokos tikslas teikti gyvybę pabrėžia kitokį dorybių rinkinį. Sutuoktinių pora, kuri visiškai išgyvena santuokos tikslą teikti gyvybę, galingai liudija bendrumo, dosnumo, solidarumo, nesavanaudiškumo, tėvystės ar motinystės, pasitikėjimo Dievo apvaizda ir kitas dorybes. Dėl santuokos tikslo teikti gyvybę galime pažvelgti į bet kurią sakramentiškai susituokusią porą ir tarti: „Dievas taip pat dosniai duoda save man ir visai savo kūrinijai, kaip ši pora dovanoja save vienas kitam, savo jau turimiems vaikams ir vaikams, kuriuos planuoja turėti."

Derinti ir tobulinti šiuos du santuokos tikslus – šventas darbas vyrui ir žmonai, sykiu teikiantis galingą Dievo meilės pasauliui liudijimą. Ar galėtų kas nors vadintis geru krikščioniu, jei tyčia nepaiso vieno ar kito šių dorybių rinkinio? Žinoma, ne. Taigi, Bažnyčia skelbia atsakingą tėvystę ir siūlo natūralų šeimos planavimą kaip priemonę ne tik planuoti šeimos dydį, bet taip pat tobulinti ir sutvirtinti kiekvieną vyrą ir žmoną *visose* dorybėse, kurios yra esminė krikščioniškumo dalis.

Apaštaliniame paraginime *Kristaus tikintieji pasauliečiai* (*Christifideles Laici*) Šventasis Tėvas sako, kad žmonių šeima sukurta pagal Švč. Trejybės pavyzdį. Iš tiesų Šventasis Tėvas mums sako, kad Dievas savo esmine Švč. Trejybės prigimtimi yra šeima. „Šeimoje", kuri yra Švč. Trejybė, yra tobula pusiausvyra tarp vienybės ir kūrybingumo. Švč. Trejybė taip myli vienas kitą (vienybė), kad beveik negali nenešti į pasaulį daugiau gyvybės, su kuria galėtų dalytis ta meile (kūrybingumas).

Tada, dalydamasi ta meile, Švč. Trejybė iš tikrųjų švenčia dar didesnę vienybę, kai kūrinija vis labiau įtraukiama į Švč. Trejybės gyvenimą.

Vyras ir žmona, siekiantys sekti Švč. Trejybės pavyzdžiu, turi vaikų ne tik iš pareigos ar įsipareigojimo jausmo, ne tam, kad išgelbėtų problemiškus santykius, ne todėl, kad kaimynai blogai apie juos galvos, jei neturės. Šiaip ar taip, Švč. Trejybė nekuria nei dėl vienos iš šių priežasčių. Panašiai šeima, sekanti Švč. Trejybės pavyzdžiu, turi vaikų ne tik dėl romantikos, kai rimtai neapsvarstoma, ar bus sugebama patenkinti tų vaikų poreikius. Šiaip ar taip, Švč. Trejybė pasitikrina, ar galima patenkinti visų vaikų, sukurtų per Jos meilę, poreikius. Vyras ir žmona, sekantys Švč. Trejybės pavyzdžiu, atveda gyvybę į pasaulį tik dėl tos priežasties, kad liudytų faktą, jog jų bendrame gyvenime jie švenčia tokią gilią dieviškai įkvėptą meilę ir intymumą, tokią galingą bendrystę, kad – kaip sakė dr. Skotas Hanas (Scott Hahn) – „po devynių mėnesių jai reikės duoti savą vardą". Atsakingos tėvystės šventimas jūsų santuokoje suteikia jums reikalingus įrankius ne tik tam, kad padėtų nuspręsti, kiek turėti vaikų, bet taip pat jūsų santuokoje kaip visumoje kurti ir puoselėti šią dieviškos, kūrybiškos, save dovanojančios meilės rūšį.

Kartkartėmis girdžiu tikinčius katalikus komentuojant, kad santuokoje „numatyta“ nuostata turėti vaikų. Iš tikrųjų, nors visada turime palikti savo širdis atviras vaikų galimybei, nėra „numatytos“ nuostatos turėti ar neturėti vaikų. „Numatytoji“ nuostata yra „malda“. Kaip sakoma pastoracinėje konstitucijoje apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes*, „galutinai šį sprendimą (dėl to, ar bet kuriuo duotu laiku pastoti ar ne) Dievo akivaizdoje privalo padaryti patys sutuoktiniai“. Norėdamas padėti mums tapti labiau panašiems į Švč. Trejybę, kurią esame pašaukti atspindėti, Dievas įvairiu metu kvies mus pastoti arba atidėti nėštumą. Pavyzdžiui, kai kuriais mėnesiais maldingai įvertinusi savo „padėties aplinkybes“ (plg. aukščiau cituotą *Gaudium et spes*, 50), pora gali būti vedama Dievo atidėti pastojimą, dirbti dėl vienijančių santuokos tikslų, kad galėtų ugdyti meilę ir intymumą, kokių Dievas trokšta, kad jie dalytųsi, ir puoselėti bendrumą tarp vaikų, kuriuos Jis jiems jau davęs. Kitais mėnesiais, maldingai įvertinus savo padėties aplinkybes, Dievas ves porą prie jų „meilės bendrijos“ (šeimos) pridėti dar vieną narį, ir tai savo ruožtu visiems suinteresuotiesiems suteiks didesnes galimybes praktikuoti vienybę ir save dovanojančią meilę. Per natūralų šeimos planavimą santuokos tikslai vienyti ir teikti gyvybę gali būti švenčiami kaip džiugus, vis besiplečiantis meilės ratas, per kurį kiekvienam šeimos nariui santuokos malone padedama tapti „tokiam tobulam, kaip jūsų Dangiškasis Tėvas yra tobulas“ (plg. Mt 5, 48).

Kiekvieną mėnesį aš skatinu jus ir jūsų partnerį praktikuoti antrąjį kelią į šventą seksualumą – atsakingą tėvystę.

Skatinu jus naudotis natūralaus šeimos planavimo dovana, kad maldingai įvertintumėte savo padėties ir santuokos aplinkybes ir aiškiai pamatytumėte, kurį santuokos tikslą Dievas

kviečia jus pabrėžti šiuo jūsų gyvenimo metu. Ar Dievas per jūsų padėties aplinkybes prašo jūsų susitelkti į meilės bendrijos, kuria yra jūsų šeima, auklėjimą? Gal Jis prašo jus šį mėnesį pasinaudoti „kūrybiško susilaikymo“ laiku tam, kad suprastumėte, kas jums svarbu, arba kad išmoktumėte geriau tenkinti vienas kito poreikius, arba kad sustiprintumėte intymumą, dosnų tarnavimą, pagarbą, aistrą ir save dovanojančią meilę, kuri leidžia jums atspindėti Švč. Trejybės patiriamą vienybę? O gal, kitu atveju, Dievas kviečia jus švęsti ir plėsti meilės bendriją, kurią jau turite, pridedant prie jūsų šeimos naują gyvybę? Tik jūs galite nuspręsti, į kurį iš šių dviejų santuokos tikslų Dievas prašo jus susitelkti šį mėnesį. Jūs galite tai padaryti tik stovėdamas su partneriu Dievo akivaizdoje ir prašydamas Jį duoti jums didesnę širdį meilei ir išminčiai, reikalingai būti gerais gyvybių ir meilės, kurias Jis jau dalijasi su jumis, tvarkytojais.

3. Artinkitės vienas prie kito maldoje.

Kai kuriems žmonėms mintis sujungti maldą ir mylėjimąsi kelia juoką tarsi jis atliktų tą pačią funkciją kaip ir beisbolo statistikos išvardijimas. Bet malda dvasingam seksualumui yra labai būtina. Manoji plaukia maždaug taip: „Viešpatie, leisk man bučiuoti ją Tavo lūpomis, mylėti ją Tavo švelniomis rankomis, sudeginti ją Tavo nemirtinga aistra, kad galėčiau jai parodyti, kokia ji mums brangi ir graži.“ Sukurkite savo „mylimojo maldą“ ir pažiūrėkite, ar Viešpats nepadeda jums tapti dosnesniu, meilesniu ir atidesniu partneriu.

4. Saugokite vienas kito orumą.

Mano minėtos dorybės, ypač jautrumas, gali klestėti tik santuokoje, kur pora yra uolūs vienas kito orumo sargai.

Dvasingas seksualumas negali egzistuoti žiauraus humoro, stačiokiškos kritikos, plūdimo, aplaidumo, piktnaudžiavimo ar kitų akibrokštų asmeniniam orumui akivaizdoje. Paskutiniuose santuokos tyrimuose sakoma, jog tam, kad pora būtų laiminga, turi būti penkis kartus daugiau švelnumo, dosnumo ir gerumo negu kritikos, kabinėjimosi, nesutarimų ar paniekos išraiškų. Maža to, pagal mano patirtį šis 5:1 santykis – tik dvasingo seksualumo pradžios taškas. Jei pora atskleidžia solidų, šventą seksualumą, tada labiau tikėtina, kad jų teigiamumo ir neigiamumo santykis yra 7:1 ar net 10:1.

Jei norite pasiekti tikrą katalikišką seksualumą, tada vienintelis patarimas yra mylėti. Mylėkite daugiau, mylėkite geriau, mylėkite kasdien. Nebūtinai todėl, kad jūsų sutuoktinis (-ė) to nusipelno, bet todėl, kad to reikalauja jūsų krikščioniškas orumas.

BAIGIAMOSIOS MINTYS

Šiame skyriuje bandžiau parodyti, kaip katalikiškas seksualumas, užuot buvęs „neturtingas, senesnis, labiau raukšlėtas ir surimtėjęs pasaulietiško seksualumo pusbrolis", iš tikrųjų yra daug nuostabesnis nei bet kas kita, ką pasaulis galėtų prasimanyti. Iš tikrųjų pasaulietinis „seksualumas" tėra tik pigi imitacija tikro dalyko, kuris yra gyvybę teikianti, sielas vienijanti, aistringa, džiugi, giliai dvasinga ir teikianti pasitenkinimą seksualumo rūšis, kurią švęsti savo sutuoktinių poras skatina Bažnyčia.

Kai suprantate, kas iš tikrųjų yra katalikiškas seksualumas, galite pasitikėdamas savimi pristatyti jį savo vaikams. Jūsų pačių istorija tampa nesvarbi, nes suprantate, kad siūlote savo

vaikui tai, kas geriausia, – ne tik dvasine, bet ir emocine, psichologine ir santykių prasme.

Kadangi modelis, kurį pristatote savo vaikams, yra toks svarbus, skatinčiau jus toliau šviestis ir sužinoti visą tiesą apie katalikišką seksualumą. Apgalvokite savo seksualinę patirtį ir išspręskite seksualinius rūpesčius ar nesutarimus, kurie gali trukdyti švęsti tikrai džiugų, gyvybę teikiantį, vienijantį, aistringą katalikišką seksualumą jūsų santuokoje.

Dabar, kai apžvelgėme daugelį dalykų, kuriuos jums reikia žinoti, kad galėtumėte sveikai ir nestokodami tikėjimo imtis savo vaikų seksualinio auklėjimo, atėjo laikas sužinoti, kokia yra kalbėjimo savo vaikams apie seksą specifika.

P-A-G-A-R-B-A!

Pakalbėkime

Antroje šios knygos dalyje tyrinėsime įvairius jūsų vaiko raidos tarpsnius ir pasiūlysime konkrečius patarimus, kaip ugdyti jo ar jos seksualumą ir charakterį (dabar jau tikiuosi, kad suprantate, jog krikščioniui jiedu neatskiriamai susiję). Bet prieš aptariant šiuos tarpsnius, svarbu apžvelgti septynis sveikų, atitinkančių amžių pokalbių su savo vaikais principus. Išreikšti akronimu PAGARBA, tie septyni principai yra tokie:

Perpraskite, ką jiems reikia žinoti ir kada.
Atskleiskite sau savo vaiko mintis, nuostatas ir jausmus.
Garsinkite (sakykite) tiesą.
Atskleiskite teigiamą, krikščionišką požiūrį į seksą.
Renkitės kalbėti apie savo paties kovas, kai tai tinkama.
Būkite santūrūs ir nepasiduokite pagundai pamokslauti.
Apmokykite savo vaiką, kam skirta kūno dovana.

Pažvelkime į kiekvieną iš jų:

P – PERPRASKITE, KĄ JIEMS REIKIA ŽINOTI IR KADA.

Gali būti sunku įvertinti, kokią seksualinę informaciją teikti savo vaikams, kiek ir kada. Be abejo, būna klaidų iš abiejų

pusių. Kai kurie tėvai manydami, kad laisvina savo vaikus iš gėdos ir seksualinės kaltės, nemato nieko blogo rodydami jiems visokią seksualinio turinio informaciją. Žinoma, tai absurdiška. Koheletas (Koh 3, 1) teigia: „Viskam yra metas, ir kiekvienam reikalui tinkamas laikas po dangumi." Tai ypač pasakytina apie seksualinės informacijos teikimą. Jei nori turėti sveiko seksualumo, jau nekalbant apie šventą, – būtina sugebėti nustatyti jo ribas. Per didelis pateikiamas seksualinės informacijos kiekis vaikams kenkia jų gebėjimui nustatyti šias ribas. Užuot mažinusios gėdą ir kaltę, tokios auklėjimo strategijos gali išugdyti tokius vaikus, kurie visada į seksualumą žiūri vienodai ir nesugeba laiku išvengti ar net atpažinti pavojingų situacijų.

Mano klientė Dženiferė augo tokiuose „laisvuose" namuose. Ji pasakojo esą jos tėvai norėjo, kad ji būtų „laisva švęsti savo seksualumą". Dženiferės tėvai labai liberaliai žiūrėjo į savo dukros seksualinę raidą, nuolat leido jai žiūrėti seksualinio turinio filmus ar erotinius žurnalus, o kai ji buvo paauglė, davė jai prezervatyvų ir leido miegoti su vaikinu jų namuose. Dženiferė sakė: „Kadangi mano tėvai manė, kad vaikai vis tiek užsiims seksu, tai mes galėjom tai daryti ten, kur jie žinojo, kad mes saugūs."

Deja, šis nuolaidumas pastūmėjo Dženiferę labai greitai įsivelti į pernelyg artimus santykius su vaikinu, kuris pasirodė esąs nepaprastai pavydus, savininkiškas ir užgaulus. Nors neabejotinai buvo ir kitų veiksnių, jos seksualinių ribų stoka paskatino ją savo santykiuose pernelyg greitai judėti pirmyn, o tada, kai jau buvo lytiškai įsipainiojusi, nesugebėjo nutraukti su juo ryšių. Štai kaip ji tai išdėstė: „Maniau, jei jau turime lytinių santykių, vadinasi, jis mane myli. Žvelgdama atgal matau, kad jis tik naudojosi manimi, o aš buvau naivi. Maniškiai

mokė mane, kad seksas – kažkas gražaus ir laisvo, kuriuo užsiimi, kai tik jauti, kad ką nors myli. Aš jaučiau, kad myliu jį, tad užsiėmiau su juo seksu, bet tai nebuvo nei gražu, nei laisva. Nekaltinu tėvų dėl savo pasirinkimo, bet jaučiuosi šiek tiek suklaidinta jų pamokų apie santykius. Man vėliau prireikė daug laiko, kad išmokčiau vėl pasitikėti vyrais."

Kitu atveju kai kurie tėvai, stengdamiesi apsaugoti savo vaiko nekaltumą, būna pasiruošę viskam, kad tik paslėptų nuo savo vaikų bet kokią informaciją, susijusią su seksu. Tai irgi kvaila. Šie tėvai užmiršta, kad yra skirtumas tarp nekaltumo ir nežinojimo. Vaikai, užauginti tuodu dalykus painiojančių tėvų, būna lengvas grobis ieškantiems ėriuko, kurį galėtų vesti į skerdyklą. Žinau daug jaunų vyrų ir moterų, kurie gyveno iš pažiūros skaisčiai, kol gyveno su tėvais, bet vėliau buvo suvilioti alkoholio ir sekso atmosferos, kuri tvyrojo daugelio universitetų miesteliuose. Jie tiesiog neturi priemonių, galinčių padėti įveikti šias aplinkybes. Ištrūkę iš tėvų namų, šie jaunuoliai iš pradžių įtariai žiūri į juos supantį juslingumą ir nuodėmę, bet, pradiniam šokui nublankus, jie pernelyg lengvai įtikinami prisijungti. Jie atrodo kaip vaikai, paleisti žaislų parduotuvėje.

Pasitelkime metaforas. Jei esu vakarėlyje ir nenoriu, kad į mano taurę piltų kokio nors bjauraus gėralo, kurį visi kiti geria, neturėčiau vaikščioti aplinkui su tuščia taure ir sakyti: „Ne, ačiū" kiekvienam, kas pasiūlo į ją įpilti. Jei taip darau, tada galiausiai vien tam, kad būčiau mandagus, tikriausiai būsiu priverstas leisti pripildyti savo taurę. „Šiaip ar taip, – galvoju sau, – aš to negersiu, ir galiausiai tai privers visus nulipti man nuo sprando." Bet paskui, turėdamas pilną taurę, aš galiu gurkštelti ir, jei nuo to nenumirštu, galiu gurkštelti dar kartą,

o paskui gauti antrą taurę, ir gana greitai atsidurti po stalu su visai savo sugėrovais.

Ne. Jei tikrai nenoriu, kad piltumėte man į taurę, tada geriausia, ką galiu padaryti – *vaikščioti aplink su taure, pilna ko nors kito.* Jei pasisiūlote man ko nors įpilti, aš galiu arba sakyti: „Jau turiu, ačiū“ arba: „Taip, įpilk man daugiau to paties“, bet mažiau tikėtina, kad man teks pakeisti savo gėrimą ar maišyti jį su bet kokiu kitu, jį teršiančiu.

Ar suprantate, kur čia suku? Kai kurie tėvai mano, kad auginti skaistų, tyrą vaiką – tai auginti tuščią vaiką. Paskui tie tėvai išsiunčia savo vaikus į pasaulį, pilną žmonių, kurie netveria nekantrumu „pripildyti jų taures“ visokių rūšių nuodais. Jei mes neišsiųsime savo vaikų šiek tiek nutuokiančių apie tuos dalykus ir neįduosime jiems priemonių, padėsiančių išvengti tų nuodų, tuomet tikrai pasmerksime savo vaikus. Užuot trukdę savo vaikams nustatyti seksualumo ribas, kad šie sužinotų, jog seksas gali būti pavojingas (kaip to nepasakė tėvai ankstesniame pavyzdyje), tie tėvai trukdo savo vaikams nustatyti seksualumo ribas dėdamiesi, kad sekso visai nėra. Bet kai tik tiems vaikams kas nors parodo, – paprastai koks nors ne itin geras šaltinis, – kad seksas tikrai egzistuoja, vaikai juo susivilioja ir į jį pasineria. Morališkai man tai panašu į tai, kai jūs savo nemokančius plaukti vaikus sumetate į vandenyną be gelbėjimosi liemenės.

Kaip dažniausiai būna su visais katalikiškais dalykais, taip ir čia išeitis paprasta: ieškoti „aukso vidurio“, tiesos, kuri glūdi tarp dviejų kraštutinumų. Jei dviejų kraštutinumų reikia vengti, – o taip ir yra, – tampa akivaizdu, kad mes turime suteikti savo vaikams jiems reikalingą informaciją tada, kai jiems jos reikia, bet neduoti jos tiek, kad jie ja springtų. Tad kaip jums žinoti, kada suteikti savo vaikams konkretesnės informacijos

apie seksą, dauginimąsi ir dorovingą elgesį? Nurodyčiau tokias tris aplinkybes.

(a) Kai jie jos teiraujasi

Tai geriausias laikas suteikti konkrečią seksualinę informaciją, bet kartais sutinku tėvų, kurie nenori atsakyti į tiesius vaikų klausimus, laikydami juos „per mažais". Nors sutikčiau, kad yra tam tikri amžiaus tarpsniai, kai tėvams nederėtų pradėti pokalbį maždaug taip: „Šiandien noriu pakalbėti apie seksą, tad išsitrauk savo užrašų knygelę, mano berniuk." Jeigu vaikas turi pakankamai metų, kad užduotų konkretų klausimą, jam užtenka tų metų, kad gautų tiesų, atvirą, dorą atsakymą. Tačiau apskritai rekomenduočiau pradėti nuo paprasčiausio, mažiausiai sudėtingo atsakymo, kokį galite duoti, o tada leiskite vaikui perimti vadovavimą pokalbiui paklausdami, kiek dar jis ar ji nori žinoti. Jei jūsų trimetis paklausia: „Iš kur atsiranda vaikiukai?", užtenka pasakyti: „Vaikiukus mamoms ir tėčiams duoda Dievas." Paskui paklauskite vaiko: „Ar atsakiau į tavo klausimą?" Jei jis sako „taip", tada jūsų darbas atliktas. Jei jis sako „ne", tada kantriai laukite, kol vaikas užduos kitą klausimą (arba padėkite jam suformuluoti klausimą) ir pakartokite procesą. Vaikams gerai pavyksta duoti jums suprasti, kada sustoti. Paprastai vaikai gana pragmatiški žmonės ir neturi kantrybės daugybei „nenaudingos" informacijos. Tikriausiai, jei jie užduoda jums klausimą, tai todėl, kad jiems reikia žinoti atsakymą dėl kokios nors konkrečios priežasties. Bet gali būti ir taip, kad, gavę atsakymus, kurių atėjo, jie jums tai pasakys. Atsakykite sąžiningai, paprastai, paklauskite, ar jiems reikia žinoti dar ką nors, atitinkamai atsakykite ir galiausiai paskatinkite ateiti pas jus su panašiais klausimais vėliau.

(b) Kai jūsų vaikas kaip nors nederamai elgiasi

Jei pastebite, kad jūsų vaikas nederamai save liečia ar žiūri pornografiją, ar nepadoriai kalba, ar daro bet ką kita, apie ką jūs galvojate, jog tai arba nederama, arba galbūt nuodėminga, tada jūsų vaikas pakankamai suaugęs, kad jam būtų suteikta informacija apie tai, kaip reaguoti į tą situaciją.

Pirmiausia galbūt pakaks švelniai, bet tvirtai pasakyti: „Prašau, nedaryk to." Dvimečiui liesti save gali būti taip pat malonu, kaip ir krapštyti nosį ar tyrinėti savo ausų turinį. Bet jei matote, kad seksualiniai veiksmai nesiliauja (dar nesakyčiau seksualinė problema, nes tikiuosi, kad jums pavyks nutverti šiuos dalykus prieš jiems tampant tikromis „problemomis"), pavyzdžiui, septynmetis nuolat save liečia ar masturbuojasi, jaunuolis lankosi seksualiai itin atviruose interneto tinklalapiuose, žiūri pornografiją (visada tarkite, kad kartas, kai nutveriate juos, nėra pirmasis) ar pan., tada metas suteikti savo vaikui solidų moralinį vadovavimą šiais klausimais, nesvarbu, ar manote privaląs, ar ne. Atminkite: jums reikia pripilti jų taures kokio nors gero gėrimo (ar galiu pasiūlyti „Gyvojo vandens"?) anksčiau nei kas nors kitas pripildys jas ko nors kito.

(c) Kai jie neklausia, o jūs stebitės, kodėl

Tai opiausia sritis, nes tėvas ar motina rizikuoja suteikti per daug nenorimos informacijos, jei bus neatsargūs. Bet keliu šį klausimą todėl, kad mes, tėvai, turime būti tokie pat jautrūs klausimams, kurių mūsų vaikai neužduoda, kaip ir tiems, kuriuos užduoda. Nors galbūt kažkuri jūsų dalis būtų visiškai patenkinta, jei jūsų vaikas niekada nieko jūsų neklaustų apie ką nors, kas susiję su seksu, akivaizdu, kad kiekviename jo raidos

tarpsnyje jam visiškai normalu užduoti tam tikrus klausimus (antroje šios knygos dalyje ši tema bus nagrinėjama išsamiau). Jei jūsų vaikas neužduoda šių klausimų, o jo draugai užduoda, arba kai kurie dalykai, kuriuos skaitote, pakiša mintį, kad jis „turėtų“ klausti, tai gali rodyti (turiu omenyje „gali“, o ne „parodo“), kad yra problemų. Galbūt vaikas bijo apie tai kalbėti. Galbūt jis neadekvačiai reaguoja į tai, kas vyksta su jo kūnu ar aplink. O gal jis yra nesubrendęs arba jam netinka nė vienas iš aukščiau minėtų dalykų, ir jūs veltui nerimaujate.

Kad ir kas būtų, jei jums kyla klausimų, kodėl jūsų vaikas neužduoda tam tikrų klausimų, kurie, jūsų nuomone, pagal raidą būtų tinkami, tada pabandykite nerūpestingai iškelti tą klausimą pats. „Ar tau kada nors buvo įdomu, kaip vaikai patenka į mamos pilvuką?“; „Ar tu kada jauti savo draugų spaudimą skirti pasimatymą ar draugauti su mergaite ar berniuku?“; „Ar turi kokių klausimų dėl pastaruoju metu tavo kūne vykstančių pokyčių?“

Žinoma, kai jau iškėlėte klausimą, turėtumėte perimti vadovavimą vaikui (žr. žemiau), bet niekad neturėtumėte jaustis nesmagiai, kai prašote savo vaiką kokio nors grįžtamojo ryšio dėl tos informacijos, kurią jam reikia žinoti, ir jos pateikimo laiko.

A – ATSKLEISKITE SAU SAVO VAIKO MINTIS, NUOSTATAS IR JAUSMUS.

Visuomet, kai reikia kalbėti apie seksą, nesvarbu, ar pokalbį pradėjo jūsų vaikas ar jūs, būtų gerai pirmiausia paklausti, ką jūsų vaikas nori žinoti ir ar jau galvojo apie tai, kas jam rūpi.

Pavyzdžiui:

„Tėti, kas yra oralinis seksas?“
(Atsikelkite nuo grindų. Giliai įkvėpkite.) „Kodėl klausi, sūnau?“

„Mama, ar galiu pastoti bučiuodama vaikiną?“
„Kodėl taip manai, brangioji?“

Vaikas: „Ką reiškia „išbarškinti“?
Tėvas (nurimkite): „Oho, tai šiurkštus žodis. Kaip manai pats, ką jis reiškia?“

„Kas yra tamponas?“
„Ar kas nutiko, kad klausi?“

Tokie klausimai atlieka tris funkcijas. Pirma, pasiunčia vaikui pagarbos žinią. Jūs norite girdėti, ką jūsų vaikas galvoja tokiais svarbiais klausimais kaip seksualumas. Savaime aišku, jums teks daug ką pataisyti ir užpildyti spragas, bet šis procesas veikia geriausiai, jei pradedamas nuo klausimo. Antra, tiesus šių klausimų uždavimas padeda jums tiksliai nustatyti, ką jūsų vaikas nori sužinoti. Pagaliau tai sustabdo jus, kad neteiktumėte per daug informacijos ar per stipriai nereaguotumėte į pokalbio temą.

Prisimenu vieną prieš keletą metų matytą animacinį filmą, kuriame antrokas parėjo namo ir paskelbė: „Seksas, seksas, seksas! Mokytojas tik ir kalba apie seksą!“ Tėvai vos nenugriuvo nuo tokio pareiškimo ir ketino skųstis direktoriui, burti bendruomenę prieš bjaurųjį mokytoją. Kitame filmo kadre buvo parodytas vaikas, kuris sako tai, ko tėvai negirdi: „*Sex plus one is seven.* Šeši plius vienas – septyni. *Sex plus two is eight.* Šeši plius du – aštuoni...“

Nors abejoju, ar kas nors panašaus galėtų nutikti realiame gyvenime, visgi turėtume iš to pasimokyti. Kai jūsų vaikas užduoda klausimą ar pradeda pokalbį sekso tema, prieš atsakydamas VISADA, VISADA, VISADA paklauskite savo vaiko, ką jis apie tai galvoja, ir paprašykite, kad paaiškintų. Tai padarę galite padėti ir sau, ir savo vaikui.

G – GARSINKITE (SAKYKITE) TIESĄ.

Jėzus sako mums, kad tiesa mus išlaisvins. Būtų gerai, kad turėtume tai omenyje kalbėdami su savo vaikais apie seksą. Duodami vaikams tiesius, sąžiningus atsakymus, kurių jiems reikia, išlaisviname juos iš gėdos ar abejonių ir poreikio ieškoti seksualinės informacijos mažiau kvalifikuotuose (ir mažiau moraliuose) šaltiniuose.

Nėra blogai atsirinkti, ką sakote savo vaikui ir ką jam reikia žinoti konkrečiai šiuo jo raidos momentu, bet įsitikinkite, kad viskas, ką sakote, yra tikra ir aišku, net jei tai sunku. Nes kitaip priversite savo vaiką atsakymų ieškoti kitur.

A – ATSKLEISKITE TEIGIAMĄ, KRIKŠČIONIŠKĄ POŽIŪRĮ Į SEKSĄ.

Tai nepaprastai svarbu, ir, manau, jau plačiai nagrinėta. Pridursiu tik štai ką. Jūsų vaikai turi žinoti, kad krikščionys dėl savo seksualumo yra pasitikintys, džiaugsmingi ir pagarbūs. Jei jiems neperduodate šios žinios, darote blogą paslaugą sau, savo vaikui ir Dievui – seksualumo kūrėjui. Šv. Jonas Auksaburnis retkarčiais sakydavo labai gražius pamokslus apie seksualumą. Viename jis atsako kritikams, sutrikdytiems jo

nuoširdžių kalbų: „Žinau, kad mano žodžiai trikdo daugelį iš jūsų, ir jūsų gėdos priežastis – neatsakingas jūsų pačių palaidumas (N. B.: Čia šv. Jonas mini tai, ką aš anksčiau aprašiau kaip „Narnijos obuolio“ reiškinį)... Kai kurie iš jūsų vadina mano žodžius nepadoriais, nes aš kalbu apie santuokos, kuri yra garbinga, prigimtį... Vadindami mano žodžius nepadoriais, jūs smerkiate Dievą, kuris yra santuokos autorius.“

Griežta kalba, bet visiškai teisinga. Pateikdami teigiamą, sąžiningą seksualumo vaizdą savo vaikams, net jei tai sunku, mes atiduodame garbę Dievui, kuris yra mūsų seksualumo kūrėjas (ir kuris Pradžios knygos 1 skyriuje skelbia jį esant „gerą“). Dievas atlygins mūsų pastangas suteikdamas malonę užauginti sveikus, pamaldžius vaikus, atskleidžiančius sveiką, pamaldų seksualumą.

R – RENKITĖS KALBĖTI APIE SAVO PATIES KOVAS, KAI TAI TINKAMA.

Tai keblus punktas, taigi noriu įsitikinti, kad tiksliai suprantate, ką turiu galvoje. Pirma, jokiu būdu nesiūlau jums išklotі savo vaikams visos tiesos apie savo seksualinius žygius, kad jie atidžiai juos tyrinėtų. Tai būtų grubus mūsų vaikų seksualumo ribų pažeidimas, taip pat galimai grėsmingas puikavimasis savo nuodėminga praeitimi.

Noriu pasakyti, kad vaikai turi polinkį eiti savo tėvų keliais, net keliais, kurių liudytojais jie nebuvo. Pavyzdžiui, sutikau daug tėvų, kurie skundėsi: „Anksčiau buvau alkoholikas, bet lioviausi gėręs dar gerokai prieš gimstant mūsų vaikams, o dabar matau, kaip mano vaikai patenka į tokias pat situacijas, kaip ir aš jų amžiaus būdamas. Tarsi jie būtų mažos mano kopijos.“

Tas pats pasakytina ir apie mažesnes bėdas. Mūsų įpročiai ir istorijos dažnai (nors ne visada) atkuriamos mūsų vaikų gyvenime – net tada, kai mes stengiamės apsaugoti juos nuo šių įpročių ir istorijų jas nuslėpdami. Neįkyrėsiu jums su psichologijos teorija, kuri bando aiškinti šį reiškinį; užtenka žinoti, kad nedaug ką galite nuslėpti nuo savo vaikų, net jei stengiatės.

Vienintelis būdas sulaužyti šiuos modelius – atvirai kalbėti apie tai, tačiau nesigilinti į smulkmenas. Savo vaikams galima pasakyti ir taip: „Praeityje aš pats dėl savo seksualumo turėjau tam tikrų vargų. Štai ko išmokau ir štai dėl ko esu geresnis."

Henris užtiko savo keturiolikmetį sūnų masturbuojantis. Žinoma, abu susigėdo, ir pirmoji Henrio reakcija buvo šokas ir pyktis. „Tačiau skyriau sau šiek tiek laiko nurimti, nes žinojau, kaip svarbu pasakyti tai, kas reikalinga."

Vėliau Henris išėjo su sūnum pasivaikščioti ir pasielgė labai narsiai. Henris išsipasakojo sūnui. „Pasakiau jam, jog man reikia kai ką jam pasakyti ir noriu, kad tai liktų tik tarp mūsų. Pasakiau jam, kad žinau, kokie stiprūs gali būti šie jutimai, nes būdamas jo amžiaus buvau įpratęs dažnai tai daryti. Iš tikrųjų tai tapo problema, su kuria grūmiausi daug metų. Paaiškinau, jog man nesmagu jam tai sakyti, ir nesididžiuoju tokia savo praeitimi, bet noriu, kad jis žinotų, kaip sunku vėliau bus sustoti, jei ir toliau masturbuosis, ir nenoriu, kad jis gėdytųsi savęs taip, kaip man ilgai buvo gėda dėl savo veiksmų. Paaiškinau, kad Dievas davė jam tuos jutimus tam, kad kurią nors dieną patrauktų prie žmonos, ir jei jis toliau piktnaudžiaus šiais jutimais, vargu ar jo santuoka bus laiminga, nes jo žmona manys, kad jis tik naudojasi ja pasitenkinimo tikslais. Be to, jis iš tikrųjų kartais gali taip apie ją pagalvoti, pats to nenorėdamas. Pasiūliau jam kelis savo išmoktus būdus, kaip susivaldyti. Pasakiau, jog noriu, kad jis padarytų viską, ką gali, kad

nesimasturbuotų, nes aš noriu, kad jo gyvenimas būtų laimingas ir kad jo santykiai su žmona būtų geri, kad jie abu galėtų mėgautis tokiais jutimais kartu, kaip ir buvo sumanęs Dievas.“

Henrio sūnus daugiausia tik klausėsi, nors uždavė ir vieną ar du klausimus. Bet Henris turėjo papasakoti apie savo patirtį. „Manau, kad mano sūnus laukė, kada jį nubausiu. Bet iš tikrųjų, ką aš galėjau padaryti? Sakyti jam: „Masturbuojiesi? Savaitę jokios televizijos!“ Tarsi tai duotų kokios nors naudos! Nors tai buvo sunku, maniau, kad atvirai papasakoti apie save – per daug nesigilinant į smulkmenas – bus geriausias būdas padėti jam išvengti klaidų, kurias padariau aš. Buvau nuoširdus, ir mes su sūnumi per tokią trikdančią patirtį tapome daug artimesni. Nuo tada pastebėjau, kad jis daug dažniau prieina prie manęs pakalbėti apie dalykus, kurie jam svarbūs ir asmeniški. Dauguma vyrų, su kuriais dirbu, sako, jog jų sūnūs niekada taip nesielgia. Tai, ką aš padariau, atrodė rizikinga. Bet, regis, atsipirko.“

Jei ketinate pasinaudoti šia patirtimi kalbėdami su savo vaikais, duosiu keletą patarimų. Būkite atviri, bet nesigilinkite į smulkmenas, kad nepapiktintumėte ar nesutrikdytumėte savo vaiko. Visą dėmesį suteikite ne į patį faktą, bet į tai, kaip įveikėte (ar įveikiate) tą problemą ir kodėl jūsų gyvenimas daug geresnis dabar, kai labiau kontroliuojate šią savo gyvenimo problemą. Priminkite savo vaikui, jog pasakojate tai jam, nors tai jums ir sunku, todėl, kad norite, jog jo gyvenimas būtų laimingesnis, sveikesnis nei jūsų. Ir galiausiai priminkite savo vaikui, kad lygiai kaip jis nenorėtų, kad kalbėtumėte apie jo ar jos privačius reikalus su savo draugais, jūs norite, kad jis gerbtų jūsų privatumą išlaikydamas paslaptyje tai, kuo pasidalijote vien su juo. Jei tai padarysite, jūsų vaikas laikys jūsų nuoširdų liudijimą dovana ir gerbs jį kaip tokią.

B – BŪKITE SANTŪRUS IR TVARDYKITE PAGUNDĄ PAMOKSLAUTI

Niekas taip nepaskatina stiprių emocijų ar pagundos pamokslauti, kaip kalbėjimas savo vaikams apie seksą. Vis dėlto abiejų kiek įmanoma reikėtų vengti, nes abu gali pakenkti toms svarbioms pamokoms, kurias stengiamės duoti savo vaikams.

Jei pyksime kaskart, kai kalbėsime apie seksą ar bandysime įveikti nederamą savo vaiko seksualumo išraišką, tada arba skatinsime nekrikščionišką, baudžiamąją savo vaiko seksualumo baimę, arba kliudysime savo vaikui kalbėtis su mumis, o gal netgi abu dalykus.

Tas pat pasakytina ir apie pamokslus. Žinoma, turime pamokyti, bet neturime pamokslauti, nes kai tai darome, mūsų vaikų akys apsiblausia ir jie nuklysta į tą „laimingą vietą" savo galvose, kur mūsų nėra, ir viskas, ką pasakome, būna veltui. Užuot pamokslavę klauskite, o tada nuoširdžiai, tiesiai atsakykite. Tai vienintelis būdas užtikrinti, kad mūsų vaikai tikrai priimtų išmintį, kurią turime suteikti.

A – MOKYKITE SAVO VAIKĄ, KAM SKIRTA KŪNO DOVANA.

Per visą krikščionybės istoriją kai kurios kitaip tikinčių žmonių grupės kovojo su mūsų kūnų prigimtimi. Iš tikrųjų, daug žmonių buvo linkę pasmerkti kūno sugedimą arba blogumą ir susitelkti tik į „dvasingesnę" krikščionybės formą. Kad ir kada tai nutiko, Bažnyčia nedvejodama pasmerkė tokias idėjas kaip ereziją. Gnosticizmas, manicheizmas, jansenizmas, puritonizmas – tai vis dvasingumai, „norintys būti" krikščioniškais, kuriuos ne kartą įtikinamai pasmerkė Katalikų Bažnyčia.

Taip, mes turime mokyti savo vaikus suvaldyti savo kūną, taip pat instinktus ir reikmes, bet neturime to daryti bausdami, tarsi tie instinktai ir reikmės būtų blogi. Šiaip ar taip, jie sukurti Dievo, kuris tada paskelbė savo kūrinį esant „gerą" (plg. Pr 1, 4–31). Veikiau turime mokyti savo vaikus, koks buvo Dievo ketinimas, kai davė mums tuos instinktus ir reikmes. Dievas davė mums alkio instinktą, kad galėtume augti ir būti stiprūs, bet mes nevalgome per daug, nes tai varžo mūsų augimą ir jėgą. Lygiai taip Dievas davė mums seksualinį instinktą tam, kad, kaip sako Šventasis Tėvas, primintų mums, jog buvome sukurti atiduoti save kitiems, dirbti kitų labui. Mūsų seksualinis instinktas yra iš tikrųjų Dievo būdas sutrukdyti mums susikurti savarankiškumo saleles ir gyventi jose skyrium. Seksualinis instinktas, ar išreikštas santuokoje, ar nukreiptas į darbą, teikiamą pasaulio labui per celibatinį vienuolinį gyvenimą (beje, abiem atvejais remiuosi savybe, kurią psichoanalitikas Erikas Eriksonas vadino „generatyvumu"; tai yra mūsų seksualinės energijos sublimavimu ar pažabojimu, norint kurti ir dirbti savo platesnių bendruomenių labui), yra Dievo būdas priminti mums, kaip popiežius Jonas Paulius II rašė apaštališkajame paraginime *Familiaris Consortio,* kad „meilė yra pagrindinis ir įgimtas kiekvieno žmogaus pašaukimas".

Aiškinkite savo vaikui apie jo kūno gerumą. Mokykite savo vaiką, kaip prižiūrėti savo kūną ir kaip jį įvaldyti, kas, be abejo, apima ir kūniškų instinktų bei reikmių valdymą. Bet pasirūpinkite, kad taip darydami nuolat sau ir savo vaikui primintumėte, jog jo kūnas, instinktai ir reikmės buvo duoti Dievo, ir mes teikiame šlovę Dievui (ir sveikatą sau), kai išreiškiame šiuos instinktus ir reikmes pamaldžiai, džiugiai, atsakingai.

SVARBIAUSIAS DALYKAS, KURĮ PASAKOTE... YRA TAI, KO NEPASAKOTE

Apžvelgęs septynis principus, kurie sudaro produktyvių pokalbių apie seksą su savo vaikais pagrindą, noriu pridurti dar vieną dalyką. Pridurių tai kaip prierašą (post scriptum) todėl, kad kalbėsiu ne apie tai, ką sakote, o apie tai, ką darote.

Jei norite ugdyti sveiką, šventą savo vaikų seksualumą, jei norite nuoširdžiai, pamaldžiai, produktyviai kalbėti seksualiniais klausimais, visa tai daryti reikia turint tvirtus tėvų ir vaikų tarpusavio santykius vaikams rodant kuo daugiau švelnumo (meilės).

Faktas, kad dauguma seksualinių problemų, kurias patiria vyrai ir moterys, tiek jauni, tiek seni, buvo nulemtos tėvų meilės stokos. Kad būtų galima duoti du gerus pavyzdžius, pažiūrėkime, kaip vyrai ir moterys kovoja su seksualumu. Pirmiausia pažvelgsime į vyrus.

Tradiciškai manoma, kad visi vyrai nori tik sekso. Vyrai paprastai turi didesnę masturbacijos problemą nei moterys, ir žmonos reguliariai skundžiasi, kad net nekalčiausias fizinis švelnumas vyrui veda prie spaudimo užsiimti seksu. Sakoma, kad „vyrai yra tokie“.

Faktas, kad, nors dauguma vyrų ir yra tokie, Dievas nesukūrė vyrų būti tokiais. Aukščiau aprašytos problemos ne tiek atspindi vyrystę, kiek sutrikusį vyriškumą. Tad kodėl tiek daug vyrų turi šių problemų? Kai vaikai gimsta, Dievas suteikia jiems stiprų lietimo poreikį. Kūdikiai, kurie neliečiami, neglamonėjami, nelaikomi, neglostomi, „netarps“. Tai yra, jei nepakankamai patenkinamas jų lietimo poreikis, jie atsisakys net maisto. Taip daro ir berniukai, ir mergaitės, taigi matome, kad

gyvenimo pradžioje Dievas ir moterims, ir vyrams suteikia daug vietos švelnumui.

Bet kai berniukai bręsta, mūsų puolusi visuomenė moko mus liautis teikus fizinį švelnumą savo berniukams iš baimės padaryti juos „lepūnėliais“ ar kažkuo dar blogesniu. Net tokiu atveju berniuko fizinio švelnumo poreikis – Dievo jam duotas poreikis – nepranyksta. Jis tik nuslopinamas, kai švelnumą liaujasi rodyti tėvai arba vaikas erzinamas ar atstumiamas, kai jo siekia. Taigi berniukas išmoksta paslėpti savo glamonių poreikį, kurį Dievas davė jo kūnui.

Tada ateina paauglystė. Staiga paaugliui, kuris iki šiol slopino šį lietimo ir meilės poreikį, duodamas leidimas liesti ir būti liečiamam – bent jau seksualinėje sferoje. Berniukas stengiasi susigrąžinti prarastą laiką, mėgindamas kompensuoti tą lietimo poreikį, kurio jam trūko tryliktais, keturioliktais, penkioliktais gyvenimo metais, ir tai daroma naudojant vienintelę jam likusią priemonę – seksą. Žinoma, net tuo atveju, jei jis randa sekso partnerę, jokia moteris niekada negali tikėtis spėti patenkinti jo nepasotinamą lietimo poreikį – tą, kuris tarsi grįžta į kūdikystę. Taigi jis bando šią lietimo stoką, kai neužtenka sekso partnerės ar žmonos, kompensuoti masturbacija, pornografija, prostitutėmis ar kuo nors dar blogesniu. Rezultatas – emociškai nuskriaustas (jei ne suluošintas) vyras, kuris visiškai nemoka išlaikyti santykių ir, deja, skursta seksualiai. Mano profesinė patirtis leido suprasti, kad kuo mažiau berniukas gavo švelnumo ir pritarimo, tuo labiau jam užaugusiam reikia kovoti su vis rimtesnėmis seksualinės pagundos formomis. Visa tai daroma bandant patenkinti Dievo duotą fizinio švelnumo poreikį, kurį sužlugdė geranoriški, bet siaubingai suklaidinti tėvai, kurie nenorėjo, kad jų sūnūs užaugtų „neigiamai paveikti“.

Dabar pažvelkime į mergaites. Dažniausia ir labiausiai bauginanti problema – mergaičių paleistuvavimas. (Lytinis šaltumas – kita dažna moterų seksualumo problema, bet tėvai jos labai nebijo, nes augindami mergaitę jie galvoja, kad kur kas baisiau užauginti „kekšę".)

Jei paklausite lytiškai aktyvių mergaičių, kodėl jos pradėjo miegoti su visais, beveik vienbalsiai jos atsakys: „Norėjau, kad kas nors mane mylėtų" arba „Maniau, jog būtent tai turiu daryti, kad jis pamiltų mane".

Šiuo atveju taip pat akivaizdu, kad problemos šaknys – gilus švelnumo ilgesys. Jei šios merginos papasakotų savo gyvenimo istoriją, pamatytumėte, kad dauguma jų kilusios iš visai puikių namų, tačiau tuose namuose trūko vienintelio dalyko – tikrai meilių ir emociškai atvirų motinų ir tėvų. Merginą, besistengiančią patenkinti savo Dievo duotą fizinio švelnumo ir pritarimo (patvirtinimo) poreikį, faktiškai į paleistuvystę įstumia tėvai, – ypač tėvas, – kurie šykšti parodyti meilę.

Svarbu pažymėti, kad pakalbėję su tomis merginomis, kurios sugebėjo išlaikyti savo nekaltybę, – ne todėl, kad bijojo savo seksualumo (kaip būna merginoms, auginamoms namuose, kuriuose baudžiama už seksualumą), bet todėl, kad jos tikrai suprato, kaip svarbu išsaugoti save santuokai, – suprasite, kad tos jaunos moterys kilo iš namų, kur atviras švelnumas yra norma, o tėvų ir vaikų santykiai rūpestingai puoselėjami.

Tiek berniukų, tiek mergaičių sutrikusio seksualumo šaknys – emocijų šykščiuose namuose. Kiekvieno amžiaus berniukai ir mergaitės turi gilius lietimo ir pritarimo poreikius, kurie jiems duoti Dievo. Jei šie poreikiai dėl kokios nors priežasties sužlugdomi, paauglystėje atsiranda vienoks ar kitoks lytinis iškrypimas, kuris ilgainiui įsitvirtina. Jei, kita vertus, šie

poreikiai nuosekliai, dosniai patenkinami, atsižvelgiant į kiekvieną vaiką atskirai (o ne tik tiek, kiek tėvui patogu patenkinti), tada vaikas bus kelyje į sveiką, šventą seksualumą.

Atminkite: aš neperšu minties, kad suteikdami savo vaikui visą švelnumą ir pritarimą, kurio jam ar jai reikia, užtikrinate, kad jis bus ir seksualiai sveikas, ir skaistus, bet sakau, kad proporcingai padidinate jų galimybes. Pagalvokite apie tai. Įsivaizduokite, kad paimate indų pašluostę ir pamerkiate į stiklinę vandens. Netrukus ta pašluostė bus sugėrusi visą vandenį į save. Bet kas atsitiktų, jei pirma tą pašluostę apipurkštumėte impregnuojančiu audinių skysčiu, kaip antai *ScotchGuard*, ir tada panardintumėte į stiklinę vandens? Tikėtina, kad ji sugers šiek tiek vandens, bet ne visai tiek pat, kiek sugertų visiškai neapsaugota.

Tam tikra prasme švelnumas ir pritarimas yra mūsų vaikų seksualumo *ScotchGuard*. Patinka tai ar ne, ateis laikas, kai mūsų vaikai bus panardinti į aplinkinį superseksualų pasaulį. To tiesiog neįmanoma išvengti (nors buvimas ten turi būti protingai ribojamas, tiek, kiek tėvams įmanoma tai padaryti). Tačiau tai, kiek tos kultūros mūsų vaikai sugers, tiesiogiai priklauso nuo to, kaip gerai mūsų vaikai „atsparūs vandeniui“. Tai pasiekiame dosniai ir gausiai teikdami fizinį švelnumą ir pritarimą. Taip, jie gali sugerti šiek tiek juos supančios kultūros, bet jie nepermirks ta kultūra kaip jų bendraamžiai, iš kurių buvo atimtas švelnumas ir pritarimas, kurių reikalingi jie buvo sukurti Dievo.

Jei neprisimenate daugiau nieko iš šio skyriaus, atminkite štai ką. Rodykite savo mergaitėms ir berniukams švelnumą ir pritarimą, kurio jie trokšta, kad galėtumėte sukurti tvirtą pagrindą visiems kitiems geriems dalykams, kuriuos gali pasiūlyti ši knyga ir jūsų pačių išmintis.

ANTRA DALIS

Seksualumo amžiaus tarpsniai

Keliuose tolesniuose skyriuose sužinosite, kaip ugdyti sveiką ir šventą savo vaikų seksualumą įvairiais vaiko gyvenimo metais – nuo kūdikystės ir pradedančio vaikščioti vaiko amžiaus, vaikystės (kurią kartu su kūdikyste ir pradedančio vaikščioti vaiko amžiumi popiežius Jonas Paulius II vadina „nekaltybės metais“) iki lytinės brandos ir paauglystės, vedančios į jaunystę.

Kaip matysite, kiekvienas tarpsnis turi savo iššūkius ir savo atlygius, taip pat lemiamas pamokas. Net jei jūsų vaikai vyresni, raginčiau jus perskaityti skyrius prieš tuos, kurie aktualiausi jums, kad suprastumėte, kaip viena pamoka remiasi kitomis. Net jei jūsų tėvystės „karjera“ jau įpusėjo, nenusiminkite ir nemanykite, kad jums jau per vėlu. Niekada nėra per vėlu pradėti ugdyti pamaldų savo ir / ar savo vaikų seksualumą. Perskaitykite visus skyrius, kad užpildytumėte savo žinių spragas, bet labiausiai jums tinkamas dalis taikykite savo gyvenime.

Pradėkime mūsų kelionę per vaikystę.

Padėkime pagrindą

Kūdikystė, pradedančio vaikščioti kūdikio amžius ir ankstyvoji vaikystė (Nuo gimimo iki ketverių metų)

Kai kuriems skaitytojams gali atrodyti keista kalbėti apie kūdikio, pradedančio vaikščioti vaiko, arba mažiausio vaiko, seksualumą, ir keista būtų kalbėti apie tai lyties prasme, nes kūdikiai ir pradedantys vaikščioti kūdikiai iš tikrųjų dar nepasiekė lytinio ar erotinio raidos tarpsnio.

Bet kūdikiai ir pradedantys vaikščioti vaikai turi išmokti svarbias pamokas – vertinti ir valdyti savo kūną, gauti meilės ir lietimo pagrindus ir daug kitų dalykų, įskaitant šiuos:

- Išmokti pamatinio pasitikėjimo, kas vėliau gyvenime leis jiems atidėti pasitenkinimą, jei reikės.
- Išmokti dovanojančios kūno prasmės matant tėvų pavyzdį.
- Įvaldyti pagrindines kūno funkcijas ir patirti savo kūno gerumą – tai paruoš dirvą ateities savitvardai ir sveikam kūno pojūčiui.
- Sužinoti, kad Dievas – Kūrėjas visos gyvybės, kuri yra graži dovana.

- Atsakyti į klausimus apie pagrindinius fizinius berniukų ir mergaičių skirtumus.
- Išmokti saugių ir deramų būdų emocijoms reikšti.
- Išmokti gerbti sveikas, tinkamas, tėvų nustatytas ribas.

Pažvelkime atidžiau į kiekvieną iš jų.

PAMATINIO PASITIKĖJIMO MOKYMASIS

Pamatinis pasitikėjimas – pirmoji pamoka, kurią bet kuris vaikas turi išmokti, kad galėtų ugdyti sveiką individualumą. Pasitikėjimas yra labai svarbus, kad negestų viltis (nes jis leidžia man tikėtis, kad rytoj gali būti geriau negu šiandien); tai tikėjimo pagrindas (nes jis teigia, kad galiu pasikliauti kitais, taip pat ir Dievu, Aukščiausiuoju Kitu); tai gebėjimo atidėti pasitenkinimą buveinė (nes galiu tikėtis, kad net jei negaunu to dabar pat, tai galiu gauti vėliau); – jis gali leisti nuspėti, kaip vaikas reaguos į autoritetą (nes pagarba autoritetui priklauso nuo mano gebėjimo pasitikėti, kad jūs būsite atidūs tam, kas man geriausia).

Sveikas pasitikėjimo jausmas paruošia dirvą sveikam seksualumui, nes tam, kad gyvenčiau skaisčiai:

- Turiu gebėti viltis, kad kurią nors dieną Dievas arba parūpins man partnerį, arba suteiks malonę gyventi celibate.
- Turiu stipriai tikėti, kad tas tikėjimas paveiktų ne tik mano religinę praktiką, bet ir mano gyvenseną, o negaliu stipriai tikėti, jei negaliu pasitikėti, kad Dievas rūpinasi, kas man geriausia, ir Jo žodis yra mano džiaugsmas.
- Turiu sugebėti atidėti pasitenkinimą tikėdamasis, kad naudinga atidėti seksualinių reikmių, kurias vieną dieną patirsiu, patenkinimą.

- Turiu gebėti pasikliauti ir gerbti autoritetą tų, kurie man aiškina, kaip ugdyti sveiką ir šventą seksualumą.

Tad kaip nuo kūdikystės ugdote pamatinį pasitikėjimą? Greitai ir nuosekliai atsiliepdami į vaiko verksmą. Tyrimai parodė, kad vaikai, kurių verksmų nepaisoma, kur kas labiau rizikuoja susirgti depresija arba labai greitai, arba kada nors vėliau.

Daugybė apgailėtinų auklėjimo patarimų teigia, kaip naudinga leisti kūdikiui išsiverkti, kad būtų skatinama nepriklausomybė, bet tai klaidinga logika. Nepriklausomybė vaikui negali būti primesta. Pagal apibrėžimą nepriklausomybę vaikas turi prisiimti, o vaikas nebus pasiruošęs jos prisiimti, jei nebus tikras, kad turi saugų pagrindą atsispirti ir pradėti veikti.

Greitas ir nuolatinis atsiliepimas į vaiko verksmą leidžia jam žinoti, kad kai jis šaukia, jam bus atsakyta, ir tai skatina saugaus atsispyrimo pagrindo kūrimą. Žinoma, šiame raidos tarpsnyje vaikas nesužino visko, ką jam reikia žinoti apie pasitikėjimą, – kad iš tiesų pasitikėjimas skleidžiasi per daugelį metų, – tačiau būtent dabar atsiranda įprotis, kuris galbūt lydės tėvus ir vaikus iki gyvenimo pabaigos. Tėvai, kurie greitai ir nuosekliai atsiliepia į savo vaiko verksmą, įpras jautriai atsiliepti ir į savo vaiko rūpesčius, o tie tėvai, kurie neatsiliepia taip greitai, tikėtina, siunčia žinią, kad jie labiau norėtų, jog jų vaikai susivoktų patys. Nors „susivokti patiems“, rodos, skamba visai neblogai, tai gali būti ir žalinga, pavyzdžiui, kai vaikas paliekamas pats suvokti savo seksualumą ir jam niekas deramai nevadovauja. Priešingai, tėvai, kurie greitai ir nuosekliai atsiliepia į savo vaiko poreikius nuo pat gimimo, išmoksta suprasti, ko jo vaikui reikia vienu ar kitu gyvenimo momentu.

Kartais vaikui reikės susivokti pačiam; kartais vaikui suvokti vienus ar kitus dalykus turės padėti tėvas ar motina, bet

norint žinoti, kada ką reikia daryti, pirmiausia būtina, kad tėvas ar motina dėmesingai atsilieptų.

Naudodami šiuos vaikų auklėjimo metodus, kurie skatina dėmesingą, gyvai reaguojantį auklėjimą, mes ugdome pasitikėjimą, reikalingą sveikam ir šventam seksualumui.

MOKYMASIS DOVANOJAMOSIOS KŪNO PRASMĖS MATANT TĖVŲ PAVYZDĮ

Per savo *Kūno teologiją* popiežius Jonas Paulius II moko mus, kad Dievas davė mums kūnus pirmiausia tam, kad galėtume dirbti kitų labui. Tai Bažnyčia vadina „dovanojamąja kūno prasme".

Katalikai tėvai pašaukti perteikti dovanojančios kūno prasmės pavyzdį savo vaikams kaip būdą mokyti juo vaikus. Jei norime, kad mūsų vaikai sužinotų, kad mūsų kūnai neskirti būti naudojami savanaudiškiems tikslams, tada savo vaikams nuo ankstyviausio amžiaus turime parodyti, kaip kilniai naudoti savo kūną dirbant kitų labui.

Kai tėvai praktikuoja tokią auklėjimo veiklą, kaip pailgintas žindymas, vaiko miegojimas šalia tėvų (dar žinoma kaip „šeimos lova") ir kūdikio nešiojimas (tai yra jauniausio vaiko laikymas arti savęs nešiojant jį prie kūno „kūdikio juostoje"), mes mokomės dovanojamosios kūno prasmės. Tėvai gali norėti kitaip dovanoti savo kūnus. Mes galime norėti skatinti vaikus naudotis daiktais tam, kad jie patenkintų save, o ne mus; tačiau taip darydami mes ne tik pažeidžiame dovanojančią savo kūnų prasmę, bet taip pat esame prastas pavyzdys savo vaikams, kad kūnai pirmiausia turi būti naudojami ne kaip savo pačių patenkinimo instrumentai, bet kaip instrumentai, per

kuriuos jie dirba kito labui. Maža to, mes skatiname savo vaikus įgyti materialistinę nuostatą („daiktai yra geras intymumo pakaitalas"), kai nesuteikiame savo vaikams savojo kūno patogumo ir vietoj jo duodame vaikams saugos antklodes, meškiukus ir kitus „laikinus daiktus". Nors nenoriu pasakyti, kad vaikas, kuris naudoja žinduką, užaugęs bus kaip nors seksualiai nukrypęs nuo normos (taip teigti būtų juokinga), sakau, kad pavyzdys, kurį duodate šiandien, lemia pasitikėjimą, kurio prireiks rytoj. Negalite išlaužti iš piršto dovanojamosios kūno prasmės, kai jūsų vaikai jau paaugliai, ir tikėtis, kad jie supras, ką tai reiškia, jei patys nenaudojote savo kūno jų labui nuo ankstyviausių jų gyvenimo metų.

Bet jei naudojote mano aukščiau minėtus auklėjimo metodus, tai viskas, ką jums reikia pasakyti, kai norite paaiškinti savo vaikui apie dovanojamąją kūno prasmę, yra: „Atsimeni, kaip ilgai tave žindžiau, ir kaip tu likdavai mūsų lovoje, ir aš tiek daug tave nešiojau? Aš dažnai pavargdavau ar norėdavau padėti tave į lovelę ar duoti tau meškiuką ir pastatyti tave į aptvarėlį, bet nedariau to, nes žinojau, kad Dievas nori pasinaudoti mano kūnu, kad būtų padaryta tai, ko tau reikia labiausiai. Ir žinai ką? Manau, jog dėl to mes tapome daug artimesni.

Dabar, kai esi vyresnis, tau reikia daugiau sužinoti, kaip naudotis savo kūnu, kad irgi dirbtum kitų labui..."

Tada galite tęsti duodami pavyzdžių, kaip tai padaryti. Jaunam vaikui tai reikš padaryti, ką jis ar ji gali, padėdamas namų ruošoje ir geriausiai kaip sugeba padėdamas savo broliams ir seserims. Vyresniam vaikui tai reikš daryti visus mano jau minėtus dalykus, be to, pagarbiai elgtis su draugais ir pasisiūlyti padėti bendruomenei. Paaugliui tai reikš visa tai, ir dar pagarbų elgesį su draugais berniukais bei mergaitėmis, visada

siekiant žiūrėti į juos kaip į asmenį, Dievo vaiką, o ne kokį nors daiktą.

Be to, deramas dovanojamosios kūno prasmės supratimas skleidžiasi per daugelį metų, bet dirva paruošiama dabar. Naudokite auklėjimo metodus, kurie modeliuoja tą kūno prasmę, ir užtikrinsite pasitikėjimą, kurio jums reikia, kad paskatintumėte savo vaikus norėti naudotis savo kūnais taip, kad tai darytų kito labui – ar tai būtų seksualinė, ar bet kuri kita sfera.

PAGRINDINIŲ KŪNO FUNKCIJŲ ĮVALDYMAS IR SAVO KŪNO GERUMO SUPRATIMAS PARUOŠIA DIRVĄ BŪSIMAI SAVITVARDAI IR SVEIKAM KŪNO POJŪČIUI

Kūno įvaldymas – svarbus ankstyvųjų gyvenimo metų iššūkis. Žinojimas, kad kūnas ir kūno funkcijos yra geros ir sugebėjimas jas įvaldyti paruošia dirvą sveikam individualumo jausmui.

Vaikas siekia įvaldyti pirmiausia savo galūnes, paskui vidurius, paskui liežuvį. Protingi tėvai padrąsins, bus kantrūs ir nustatys lanksčias ribas, nes vaikas, pažindamas savo kūną, daro daug nekaltų klaidų.

Išnaudokite šį laiką, kad paaiškintumėte savo vaikui apie jo kūno gerumą. Kai jis mokosi vaikščioti, garsiai sakykite: „Ačiū, Dieve, kad davei (kūdikio vardas) tokias stiprias kojas." Kai jis pratinasi tvarkingai šlapintis ir tuštintis, po to, kai pagiriate vaiką už gerai padarytą darbą, neturėtumėte keistai jaustis sakydami: „Ačiū, Dieve, kad davei (kūdikio vardas) sveiką kūną ir pamokei, kaip juo naudotis."

Būti jautriems savo vaiko raidai ir nei skubinti, nei trukdyti vaiko pastangoms įvaldyti kūną nepaprastai svarbu dedant

pagrindą sveikam seksualumui. Asmuo, kuriam būdingas sveikas seksualumas, gerai jaučiasi turėdamas kūną, kurį Dievas jam davė. Jis turi žinoti, ką sugeba, žinoti savo ribas ir būti kantrus.

ŽINOJIMAS, KAD DIEVAS – VISOS GYVYBĖS, KURI YRA GRAŽI DOVANA, KŪRĖJAS

Sveikai gerbti gyvybę – visą gyvybę – svarbi sveiko ir švento seksualumo dalis. Pradėkite ugdyti tą pagarbą gyvybei dabar. Maži vaikai žavisi kūdikiais. Jie dažnai rodo į kūdikį ir šaukia iš džiaugsmo ir nuostabos: „Lėlė!“ Skatinkite tai. Garsiai pasakykite: „Argi nenuostabus Dievas, kad padaro kūdikius? Ačiū, Dieve, už kūdikius!“

Kasdien savo vaikui leiskite žinoti, kad jis jums yra Dievo dovana. Nesvarbu, kaip praleidote dieną su vaiku, visuomet melsdamiesi dėkokite Viešpačiui „už mano sūnaus ar dukros (vardas) dovaną“. Kasdien pasakykite savo vaikui, kad jį mylite, kalbėkite apie jo dvasinę vertę ir dėkite visas pastangas, kad išlaikytumėte intymų šeimos gyvenimą. Tokie veiksmai – pagarbos gyvybei pagrindas. Žinoti, kad esi pageidaujamas, – ir dar kaip, – neleidžia galvoti, kad koks nors vaikas galėtų būti nenorimas. Nemanau, kad esu naivus sakydamas, jog jei suaugusieji, palaikantys moterų teisę rinktis abortus, būtų jautęsi savo pačių tėvų labiau pageidaujami (tiek tėvų žodžiais, tiek pavyzdžiu), jie ne taip noriai remtų tą teisę. Tačiau netikėkite mano žodžiais aklai. Paprašykite kelių šio požiūrio šalininkų papasakoti apie savo brendimo metus, ir gausite daug įrodymų, kad jiems arba buvo duota suprasti, arba aiškiai pasakyta, kad jie yra našta, ir todėl tėvams turėtų būti duodama „teisė“

atsikratyti savo naštos – bet kokiomis jiems tinkamomis priemonėmis.

Vaikai – sunkus triūsas, ir nėra blogai tai pripažinti. Bet niekada nesielkite su vaiku taip, kad jis imtų galvoti, kad yra našta (nors nebūtinai nenorimas): tai pasakytina ir apie darboholizmą (kuris tarsi teigia, kad vaikai kliudo karjerai), pernelyg griežtą drausmę, šykščią meilę ir plūdimą. Dar baisiau sakyti: „Tu netyčiukas" arba „Mes niekad tavęs nenorėjome" – taip darydami pakirsite gyvybės etiką, kuria remiasi sveikas seksualumas.

ATSAKYMAI Į KLAUSIMUS APIE PAGRINDINIUS FIZINIUS BERNIUKŲ IR MERGAIČIŲ SKIRTUMUS

Pirmieji klausimai apie anatominius berniukų ir mergaičių skirtumus dažnai kyla vėlyvajame pradedančiojo vaikščioti vaiko amžiuje ir ankstyvoje vaikystėje. Labai svarbu pasiruošti atsakyti į tokius klausimus paprastai, nuoširdžiai ir maloniai.

Aš rekomenduoju nelaukti, kol vaikas užduos tuos klausimus, bet stengtis iš anksto paruošti atsakymus į dažniausiai pasitaikančius klausimus. „Kodėl berniukai ir mergaitės nepanašūs?" „Kaip čia yra, kad tėtė toks plaukuotas?" „Kodėl mama neturi penio?" „Iš kur atsiranda vaikai?" Šiems klausimams paprasti atsakymai geriausi:

„Kodėl berniukai ir mergaitės nepanašūs?"
„Nes Dievas juos sukūrė nepanašius."

„Kaip čia yra, kad tėtė toks plaukuotas?"
„Todėl, kad kai berniukai tampa vyresni, jie darosi plaukuotesni."

„Kodėl mama neturi penio?“
„Nes Dievas jos kūną sukūrė kitokį nei tėčio.“

„Iš kur atsiranda vaikai?“
„Vaikai atsiranda iš Dievo, ir jis duoda juos mamoms ir tėčiams, kad mylėtų.“

Jei jūsų vaikas nori žinoti daugiau, padėkite vaikui rasti reikalingus žodžius ir pateikite panašius tiesius, paprastus atsakymus ir į šiuos klausimus.

Kai aiškinate savo vaikui apie kūno dalis, raginčiau vartoti tikrus pavadinimus. Lygiai kaip plaukus vadinate „plaukais“, o burną – „burna“ ir neišgalvojate šioms kūno dalims vaikiškų, kikenti verčiančių pavadinimų, taip nėra nieko blogo ir vartoti tokius žodžius kaip „varpa“, „makštis“ ar „šlaplė“. Jei atvirai, šie žodžiai atmuša norą vartoti tokius žodžius kaip „pimpaliukas“, „dziundzė“ ar bet kuriuos kitus baisius pavadinimus, kuriuos šiaip geranoriški tėvai duoda savo vaikų lytiniams organams.

Pravardžiuoti genitalijas – suprantamas bandymas išsklaidyti tėvų nepatogumą dėl seksualumo, bet sakyčiau, kad tokių pavadinimų vartojimas daro mūsų seksualumui meškos paslaugą sustiprindamas mintį, kad turėtume varžytis kilnaus, tikro dalyko pavadinimo. Be to, kai mūsų vaikai paaugs ir sužinos tikrus tų kūno dalių pavadinimus, jie bus linkę iš aukšto žiūrėti į savo tėvus – jeigu tėvai negali prisiversti ištarti tų žodžių, tai apie kokį jų seksualumą galima kalbėti? Jie atrodys labai atsilikę. Pavyzdžiui, koks sveiko proto paauglys norės gauti patarimą sekso klausimais iš tėvo, kuris mokė vadinti penį „peliuku“?

Vėlyvas pradedančio vaikščioti vaiko amžius ir ankstyvoji vaikystė – taip pat laikas duoti pamokas apie elementarų drovumą. Tai metas paaiškinti savo vaikams, kad kūno dalys,

padengtos maudymosi kostiumėliu, yra privačios ir neturi būti rodomos ar viešai liečiamos. Ne todėl, kad šios dalys negeros, bet lygiai kaip geriausios dovanos laikomos vyniojamajame popieriuje, ypatingiausios mūsų kūno dalys laikomos „įvyniotos“ į drabužius ir jas rodome tik ypatingiems ir svarbiems žmonėms – pavyzdžiui, mamai ar tėčiui (ar kartais gydytojui), o suaugus – vyrui ar žmonai, kuriuos Dievas davė mums, kad mumis rūpintųsi ir mylėtų. Taip pat geras sumanymas – mokyti savo vaikus, kad žodžiai, vartojami jų lytiniams organams nusakyti, yra ypatingi ir svarbūs žodžiai, kurie turėtų būti sakomi kam nors, kas yra ypatingas ir svarbus, kaip kad mama, tėtis ar daktaras, arba vyras ar žmona. Ši taisyklė – bandymas neleisti jūsų vaikui užlipti ant stalo per šeimos susiėjimą ir pareikšti: „Man niežti vaginą!“

Kol nenutolome nuo niežtinčių lytinių organų temos, galime imtis genitalijų lietimo klausimo – tai dažnai nutinka vėlyvame pradedančiojo vaikščioti vaiko amžiuje ir ankstyvoje vaikystėje. Šiam tarpsniui aš nelinkęs vartoti žodžio „masturbacija“ dėl papildomų reikšmės atspalvių, bet vadinkite tai kaip jums patinka. Pradedantys vaikščioti vaikai labai stengiasi būti nepriklausomi, bet kartais ta nepriklausomybė baugina, tad jiems reikia už ko nors laikytis – tai jiems padeda geriau jaustis. Pažvelkime į tai drąsiai: genitalijų lietimas yra labai malonus.

Tačiau tai nederama. Tėvų užduotis – *švelniai* nukreipti tuo užsiimantį vaiką ir *nedaryti* įspūdžio, kad vaikas užsiima kokiu nors ritualiniu šėtonišku aukojimu.

Jei matote, kad jūsų pradedantis vaikščioti vaikas liečia save, pakanka pasakyti: „Ne, prašyčiau, mielasis, taip nedaryti, mes taip savęs neliečiame“, o tada pasiūlyti vaikui kitą būdą jaustis patenkintam. Pavyzdžiui, paimti jį ant rankų, paku-

tenti ir pasakyti, kad mylite jį, arba paskatinti žaisti žaidimą, kurį jis mėgsta, arba paprašant jį rasti ir paglostyti savo myliausią minkštą žaisliuką. Beje, tos pačios rekomendacijos tinka tiek mergaitėms, tiek berniukams.

Kaip sakiau anksčiau, nėra reikalo jaustis, kad jus tuoj nutrenks apopleksija, jei kūdikis liečia savo genitalijas, tačiau katalikai dėl to nerimauja. Vatikanas ugdymo gairėse *Žmogaus seksualumo tiesa ir prasmė* teigia: „Nuo ankstyviausio amžiaus tėvai galbūt pastebi prasidedantį lytinį savo vaiko aktyvumą, nukreiptą į genitalijas. Neturėtų būti laikoma spaudimu švelniai pataisyti tokius įpročius, kurie galėtų tapti nuodėmingais vėliau, ir, jei reikia, vaikui augant pamokyti drovumo."

Vaiko seksualumas pasireiškia nuo ankstyviausių gyvenimo tarpsnių, ir tai geras ir gražus dalykas. Tačiau katalikai tėvai turi ugdyti savo vaiko seksualumą taip, kaip jie ugdo savo vaiko valią – švelniai, meiliai ir nuosekliai.

SAUGIŲ IR DERAMŲ BŪDŲ EMOCIJOMS REIKŠTI MOKYMASIS

Kadangi ugdyti sveiką seksualumą reiškia mokytis, kaip išreikšti kitam asmeniui ne tik savo kūną, bet ir dvasią bei protą, svarbu kuo anksčiau pradėti mokytis emocinės išraiškos (ir kontrolės) meno.

Nors vaikas gali patirti stiprius jausmus, iš tikrųjų jis nesugeba reikšti ir kontroliuoti jų, kol neišmoksta bent šiek tiek kalbėti. Maždaug tuo metu, kai jūsų vaikas jau būna išlavinęs tam tikrą gebėjimą bendrauti, jums reikia padaryti keletą dalykų, kad padėtumėte jam išmokti deramai reikšti ir valdyti savo jausmus.

Pavyzdžiui, kai vaikas bando muštis, kąsti ar spirti, pamokykite jį „naudotis žodžiais“. Pamokykite jį, ką sakyti, norint tinkamai išreikšti savo pyktį ar nusivylimą; paprašykite jį pakartoti jūsų jam pasakytus žodžius ir apdovanokite jį švelnumu bei pritarimu, kai jis, jūsų džiaugsmui, tai padarys. Kai vaikas apkabina jus, sakykite, kad mylite jį, ir paraginkite jį pasakyti tuos žodžius jums. Pamokykite savo vaiką atpažinti savo jausmus įvardydami juos, kai juos matote (Oho, šis veidas sako man, kad esi piktas / laimingas / liūdnas / nusiminęs ir t. t.). Taip elgiantis auginamas vaikas, kuris moka pasinaudoti žodžiais, o ne tik kūnu, kai reikia reikšti tokius jausmus, kaip pyktis ir meilė. Pernelyg daug vaikų, ypač berniukų, neišmokomi meno suteikti savo jausmams žodžius. Todėl *jie neturi pasirinkimo*, kaip tik išreikšti save fiziškai: „Kai jaučiuosi piktas, aš pešuosi. Kai jaučiu meilumą, užsiimu seksu.“ Ši nederama visiškai normalių jausmų išraiška – tiesioginis rezultatas tėvų auklėjimo, kai jie užuot pamokę savo vaikus „naudotis žodžiais“, leido jiems pasitenkinti nebrandžia fizine jausmų išraiška.

Pamokykite savo vaikus, kaip pasiekti intymumo ir išspręsti problemas žodžiais – taip sumažinsite savo vaikų galimybę netinkamu metu ir neleistinais būdais naudotis savo kūnais, siekiant išreikšti tuos pačius jausmus. Daugiau patarimų, kaip mokyti vaikus pagarbiai reikšti savo jausmus, rasite knygoje *Vaikų auklėjimas su malone* (angl. *Parenting with Grace*).

MOKYMASIS GERBTI SVEIKAS, TINKAMAS TĖVŲ NUSTATYTAS RIBAS

Mano požiūris, kad tėvų meilė ir autoritetingumas (tik ne autoritarizmas) turi įsitvirtinti ankstyvoje vaikystėje, pagrįstas daugelio metų klinikiniais stebėjimais. Jei vaikas ankstyvoje vaikystėje neįsitikinęs jūsų meile jam ar nemokomas gerbti jūsų autoriteto, tada su savo vaiku kovosite visą likusį jo gyvenimą. Tai nereiškia, kad jūsų vaikas niekada jūsų neklausys. Veikiau labiau tikėtina, jog jūsų vaikas suteiks jums širdgėlos, kai paprašysite jo atlikti bet kokį mažiausią darbą ar bandysite patarti jam bet kokiu klausimu. Taip tikrai bus, jei ankstyvoje vaikystėje neapipylėte to vaiko meile ir neparodėte, kad gebate priversti jį laikytis jūsų nurodymų – ar jam tai patinka, ar ne.

Knygoje *Vaikų auklėjimas su malone* kartu su žmona daug rašėme apie tai, kaip nustatyti ir išlaikyti deramas ribas, bet, atvirai sakant, šis procesas yra per daug ilgas ir daugialypis, kad jį būtų galima dabar aptarti. Užtenka pasakyti, kad vaikui esant būtent šio amžiaus turite su didele meile nustatyti protingas, logiškas, tvirtas ribas ir panaudoti visą savo protą, kad priverstumėt vaiką nusileisti. Jei nerasite būdų, kaip tai padaryti, jūsų vaikas stokos jums pagarbos, kurios reikia, kad rimtai žiūrėtų į jūsų patarimus dėl seksualinės raidos.

PIRMYN!

Kitame skyrelyje pažvelgsime į vidurinę ir vėlyvąją vaikystę ir sužinosime, kokias pamokas reikės išmokyti, norint ugdyti sveiką ir šventą jūsų vaiko seksualumą.

Nekaltybės metai

Vaikystės vidurys ir vėlyvoji vaikystė

> ...Vaiko „nekaltybės metai" – tai amžius nuo maždaug penkerių metų iki lytinės brandos. Vis dėlto, kalbant apie psichinę ir seksualinę raidą, šis vaikystės periodas turi savą reikšmę. Augantis berniukas ar mergaitė sužino, ką reiškia būti moterimi ar vyru. Žinoma, natūralaus švelnumo raiška tarp berniukų neturi būti varžoma, o mergaitės neturi būti pašalintos iš energingos fizinės veiklos... [Taigi] tėvai turėtų skatinti savo vaikuose dosnumo ir savęs atsižadėjimo dvasią, taip pat savistabos ir sublimacijos gebėjimą... Tėvai turėtų pateikti objektyvias normas to, kas teisinga ir neteisinga, taip sukurdami patikimas moralines gyvenimo nuostatas.
>
> Popiežiškoji Šeimos Taryba,
> *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*

Kaip teigia ugdymo gairės *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*, vidurinės ir vėlyvos vaikystės metai yra svarbūs lytiniam formavimuisi, nes jie – svarbiausias laikas ugdyti lyties tapatumą ir išmokti lyties vaidmenis. Tai taip pat aktyviausias laikas formuoti sąžinę ir užtikrinti emocinę bei intelektinę raidą.

Dėl paskutinio punkto vaikas turi išnaudoti metus tarp ankstyvos vaikystės ir lytinės brandos tam, kad išmoktų į pirmą vietą iškelti protą, palikdamas jausmus ir potraukius antrame plane. Tai nereiškia, kad jis turėtų slopinti instinktus ir potraukius (šiaip ar taip, jie jam duoti Dievo). Veikiau jis turi išmokti naudotis savo protu, kad rastų pamaldžius, pagarbius ir veiksmingus būdus šiems natūraliems jausmams išreikšti. Iš tikrųjų, aukščiau pateiktoje citatoje vartojamas žodis „sublimacija". Tai psichologinis terminas, nurodantis procesą, kai asmuo ieško tinkamų būdų netinkamiems potraukiams išreikšti. Pavyzdžiui, jei kas nors iššoktų prieš mane kelyje, vos neužmušdamas manęs ir mano šeimos, aš pirmiausia tikriausiai įsijausčiau į kokį nors Džeimso Bondo vaidmenį, mintyse nusivyčiau jį, nustumčiau nuo uolos, o kai jo automobilis užsiliepsnotų, beprotiškai kvatočiau (žinau, kad nesu vienintelis, kartais taip pagalvojantis; mačiau *jus* vairuojant). Tačiau tai būtų netinkama – švelniai tariant. Taigi vietoj to aš *sublimuoju* tą potraukį į paniurnėjimą po nosimi arba vieną gražią dieną net galiu pasimelsti už tą asmenį. Abu šie atvejai – sublimacijos pavyzdžiai. Pasinaudoju savo protu, kad rasčiau moralių ir visuomeniškai priimtinų būdų kitaip išreikšti nuodėmingą, žalingą ar netinkamą potraukį.

Be to, kas pasakyta aukščiau, šiame savo raidos etape vaikas turės išmokti kelias pamokas apie skaistumą ir seksualumą. Būtent:

- toliau lengvinti jausmų valdymą,
- būti gerų santykių su kitais pavyzdžiu,
- skatinti sveikos sąžinės formavimąsi,
- palengvinti lytinį tapatinimąsi artimiau bendraujant su tos pačios lyties asmeniu šeimoje – tėčiu ar mama,

- atsakyti į ankstyvus klausimus apie seksą,
- nustatyti tinkamas, bet švelnias masturbacijos ribas.

Dabar atidžiau panagrinėsiu kiekvieną iš šių punktų.

TOLIAU LENGVINTI JAUSMŲ VALDYMĄ

Šiame skyriuje kalbėjome, kaip svarbu padėti savo vaikams pasinaudoti protu ir kalba, reiškiant savo jausmus. Pateikėme tam tikrų metodų pavyzdžių: apibūdinti savo vaiko jausmus, paprašyti vaiko pagarbiau reikšti savo mintis, padėti vaikui rasti žodžius jausmams išreikšti (vietoj kumščių, kojų ir fizinės agresijos veiksmų) ir pasinaudoti pertraukomis, jei reikia padėti vaikui nurimti tam, kad galėtų pagarbiai save išreikšti.

Šiame jūsų vaiko raidos tarpsnyje bus svarbu toliau pasiūlyti vaikui žodžius, kurių jam reikia, kad pagarbiai save išreikštų, ir skatinti jį reiškiant jausmus „naudoti šiuos žodžius“, o ne kūną. Pavyzdžiui, kai daugelis vaikų sulaukia maždaug septynerių ar aštuonerių metų, savo bjaurias galvas staiga vėl ima kelti pykčio priepuoliai. Tėvai tokiais atvejais turi padaryti du dalykus. Pirma, privalo duoti aiškiai suprasti, kad tokie protrūkiai nebus toleruojami. Tokių priepuolių akivaizdoje tėvai turėtų duoti vaikui progą susivaldyti, ir jei vaikui nepavyksta, tada galima pareikalauti, kad vaikas eitų į tam tikrą vietą nusiraminti (geriau ne į vaiko kambarį, nes ten per daug pramogų), kol susitvardys. Paskui tėvai turi padaryti antrą dalyką. Pamokykite vaiką, kaip jis turėtų įveikti tokią situaciją kitą kartą, net ir suvaidinat ją, jei tai būtina. Knygoje *Vaikų auklėjimas su malone* daug smulkiau nagrinėjama, kaip įveikti pykčio priepuolius įvairiais jūsų vaiko raidos tarpsniais. Šios knygos tikslas kitas, nesiekiu pateikti jums pykčio priepuolių pradžiamokslį.

Veikiau noriu parodyti, kaip svarbu išmokyti savo vaiką pasinaudoti protu ir kalba vadovaujant jausmams. Jei to nepadarysite, jūsų vaikas bus impulsyvus, jis nesugebės valdyti nė vieno savo instinkto, o seksualumą – mažiausiai. Kita vertus, jei vaiko jausmų išraiškos atžvilgiu laikotės „kietos rankos" politikos – pavyzdžiui, pliaukštelite per užpakalį už tai, kad „per daug" verkia („Gerai, verk ir toliau, ir aš padarysiu taip, kad tu turėtum dėl ko verkti!"), arba barate vaiką dėl jo priepuolio („Tu toks netikęs vaikigalis!") – jūsų vaikas bus nuslopintas, jis arba naudos savo seksualumą tam, kad prieš jus sukiltų, arba bus beviltiškai sužalotas, kai ateis jo eilė jausmus ir seksualumą reikšti su santuokos partneriu.

Mokant sveikos emocinės raiškos ir kontrolės galima pasinaudoti viena gudrybe: (1) greitai sustabdyti protrūkį, naudojant mažiausiai užgaulias jums prieinamas priemones (pavyzdžiui, perspėjimą arba nusiraminimo pertraukėlę) ir (2) vaikui aprimus paaiškinti jam, ką jis turėjo padaryti, net suvaidinant panašią situaciją, kad vaikas pasimokytų, kaip į ją reaguoti. Šie du žingsniai (sykiu su gausiu tėvišku ar motinišku švelnumu ir pritarimu) padės jums auginti vaikus, kurie moka nukreipti savo emocinę energiją, o kai suaugs, nebus emociškai suluošinti.

BŪTI GERŲ SANTYKIŲ SU KITAIS PAVYZDŽIU

Kadangi visa drausmės ir auklėjimo esmė – išmokyti vaikus užmegzti ir išlaikyti sveikus santykius su kitais žmonėmis, jūsų santuoka yra svarbiausia jūsų auklėjimo priemonė vaikams pamokyti, ypač kai tenka mokyti juos, kaip bendrauti su priešinga lytimi.

Iš tikrųjų, kuo sveikesnė jūsų santuoka, tuo lengviau drausminsite savo vaikus ir auginsite juos būti sveikais vyrais ir moterimis, nes savo vaikui neatrodysite veidmainiai. Tai nereiškia, kad neįmanoma išmokyti aukščiau nurodytų dalykų, jei nėra tvirtų santuokinių santykių. Tačiau jums gali būti sunkiau išaiškinti vaikams kai kuriuos dalykus, be to, tai gali pakenkti kai kurioms subtilioms pamokoms, kurias stengiatės duoti savo vaikams. Įvertinus visa tai, kas pasakyta, būtų protinga skirti laiko nuolatinei jūsų tarpusavio santykių priežiūrai ir palaikymui.

Šiam tikslui labai tinka viena užduotis, kurią aš duodu konsultuotis atėjusioms poroms, – parengti savotišką „meilės sąrašą". Vyras ir žmona turi tiesiog surašyti visus tuos dalykus, kurie padeda jiems jaustis mylimiems ir svarbiems, kai partneris juos daro. Kuo jie paprastesni, tuo geriau. Pavyzdžiui, „Man patinka, kai mes sėdime ant tos pačios sofos drauge, užuot sėdėję atskirose kambario pusėse"; „Man patinka, kai tu prieš išeidama(s) reikšmingai mane pabučiuoji, užuot tik pakštelėjęs į žandą"; „Man labai svarbu, kai tu padedi laikraštį ir pažvelgi į mane, kai su tavimi kalbu"; „Man gera, kai tu viešoje vietoje laikai mane už rankos ar skambini man iš darbo vien pasakyti, kad myli mane" ir kt.

Pabaigę savo sąrašus, apsikeiskite popieriaus lapais. Įsipareigokite kasdien padaryti kiek įmanoma daugiau dalykų, pateiktų jūsų partnerio sąraše. Tai ne tik yra naudinga santuokai daugeliu būdų, kurie jus nustebins; tai padės užtikrinti, kad duosite savo vaikams daug vertingų pamokų apie santuoką, net neprivalėdami tiesiogiai tai pasakyti. Jūsų vaikai supras, kad:

- geri savitarpio santykiai reikalauja nuolatinio dėmesio ir meilės pastangų,
- kuo daugiau dedama pastangų, kad būtų išlaikyti stiprūs santykiai, tuo labiau mylinčiais jaučiamasi,
- meilė visų pirma ne jausmas; tai darbas, pasirinkimas, veiksmas,
- svarbu daryti dalykus, kurie reikalingi sutuoktiniui, ir visai nesvarbu, ar jie reikalingi jums,
- santuokoje nėra vietos savanaudiškumui,
- net kai esate užsiėmęs, svarbu rasti laiko parodyti meilę savo partneriui,
- be to, auginsite vaikus namuose, kuriuose bus galima jaustis saugiai ir šiltai. Duoti savo vaikams meilės pavyzdį, kuriuo jie galėtų sekti, kai turės savas šeimas – tai svarbiausias dalykas ugdant jų seksualumą, nes tai parodo, kad seksualumas turi atsirasti iš draugystės.

SKATINTI SVEIKOS SĄŽINĖS FORMAVIMĄSI

Vaikystės vidurys – laikas pasirūpinti sveiku jūsų vaiko sąžinės vystymusi. Akivaizdu, kad sveika sąžinė – tai sveiko seksualumo raktas, nes be tokios sąžinės jūsų vaikas nesugebės daryti moralių sprendimų. Toliau pateiktos kelios pamokos, kurias jums reikės perduoti savo vaikui, kad išmokytumėte jį turėti sveiką sąžinę.

1. Svarbu daryti tai, kas yra teisinga, o ne tik atrodo teisinga.

Jausmai yra apgaulingi. Viena vertus, juos reikia gerbti kaip Dievo dovanas, nes kai jie veikia tinkamai, gali mums pranešti,

kad mums gali būti kažkas negerai. Kita vertus, jausmai – nepatikimiausi informacijos šaltiniai ir lengviausiai pažeidžiami. Leiskite pateikti pavyzdį.

Kiekvieno automobilio prietaisų skydelyje yra vadinamosios „idioto lemputės", pranešančios jums, kada baigiasi kuras, kad nedega priekinis žibintas arba perspėja dėl kitų galimų jūsų automobilio veiklos nesklandumų. Jei kalbėsime apie automobilius, tai aš esu visiškas idiotas. Na, žinote, automobiliai... Tai kita istorija. Šiaip ar taip, tos „idioto lemputės" gali būti labai naudingos tokiam žmogui kaip aš, kuris mano, kad geriausias būdas pataisyti mašiną – įjungti radiją, kad nesigirdėtų prasto variklio darbo.

Bet aš žinau, kad šios „idioto lemputės" gali būti skaudžiausia automobilio vieta. Dažnai jos veikia nežinia kodėl, o po trumpojo jungimo užgęsta visai. Jei jomis pasikliaučiau, nuolat turėčiau piltis tepalo, nors iš tikrųjų jo nereikia (tik lemputė buvo neužgesusi), arba nepilčiau jo niekada (nes lemputė po trumpojo jungimo užgeso). Turiu įgyti žinių apie savo automobilį, kad žinočiau, jog turiu tikrinti variklį ir tepalą ar kuro lygį net tada, kai lemputės degdamos arba nedegdamos praneša man visai ką kita.

Tas pats pasakytina ir apie jausmus – „idioto lemputes" žmogaus prietaisų skydelyje. Turėtume būti joms dėkingi, jos dažnai teikia naudingos informacijos, bet, deja, labiausiai linkusios gesti. Jei pasikliausiu tik jomis – esą jos praneš, ką daryti, – tada dažnai mano veiksmai bus ne tokie, kokių tuo metu reikės.

Mokykite vaikus sveikai gerbti savo jausmus, bet paaiškinkite, kad negalima visiškai jais pasikliauti.

2. Sveikai sąžinei reikia objektyvaus kriterijaus

Tad jei negalite vadovautis vien jausmais, kuo pasikliauti? Jums reikia objektyvaus kriterijaus. Pavyzdžiui, jei mano automobilyje neveikia tepalo lemputė, einu pasiklausti mechaniko, kaip dažnai turėčiau tikrinti ir keisti tepalą. Jei noriu, kad mano mašina tvarkingai veiktų, tada darysiu, ką sako mano mechanikas, nesvarbu, ar aš tai suprantu, ar ne, ir ar „idioto lempučių" parodymai mano prietaisų skydelyje sutinka su nustatytu grafiku, ar ne. Aš gerbiu jo patarimą ir jo laikausi, nes jis – pripažintas šios srities ekspertas.

Lygiai taip pat, jei norime savo protus ir sielas išlaikyti sveikai darbingus, turime rasti ekspertą, kuris gali patarti mums moralės klausimais. Šiuo ekspertu turėtume pasitikėti labiau, nei savo jausmų „idioto lemputėmis". Galime ne viską suprasti, ką sako Dieviškasis Mechanikas (t. y. Bažnyčia), bet jei esame išmintingi, darysime, ką ji sako, ne dėl to, kad esame kvaili tranai, kurie turi daryti, ką liepia Bažnyčia ar kas kitas, bet dėl to, kad ji turi du tūkstančius metų sielų taisymo patirties ir net pats Dievo Sūnus ją pripažinęs tokių dalykų „eksperte".

Žinoma, galiu sužinoti daugiau, kodėl Bažnyčia moko būtent taip. Esu laisvas stengtis suprasti, kodėl ji moko būtent taip, kaip moko, nes ji – kantrus mechanikas ir geba pakęsti visus klausimus, kurie man rūpi ir į juos atsakyti. Taip pat laisvai galiu atmesti jos patarimą, jei, pavyzdžiui, labiau pasitikiu savo jausmų „idioto lemputėmis". Tačiau atmetę bet kokį išdidumą ir politiką, manau, patys protingiausi žmonės sutiks, kad nepasinaudodami patarimu eksperto, turinčio dviejų tūkstančių metų savo srities patirties, labai rizikuojame.

Senas teisininkų posakis skelbia: „Žmogaus, kuris yra advokatas pats sau, klientas yra kvailys". Jei tai teisinga, tada dar

teisingiau būtų sakyti: „Žmogaus, kuris yra mokytojas pats sau, mokinys yra kvailys." Mokykite savo vaikus, ką Bažnyčia sako apie tikėjimą ir moralę. Mokykite tai kaip tiesą, nes tai yra tiesa. Ir mokykite tų moralės ir dvasinių principų kaip dalykų, kuriems turime paklusti, nesvarbu, ar mums tai patinka ar ne, nes, kaip pastebėjo K. S. Luisas (C. S. Lewis), krikščionybė – tai nėra galimybė įteisinti savo nuomonę ar įrodyti, kad mano jausmai teisūs; ji reiškia „besąlygišką pasidavimą, ginklų atsisakymą ir sekimą Kristumi". Tai pasakytina apie Kristaus įkurtos ir Jo paties autoritetu apgaubtos Bažnyčios mokymo laikymąsi.

3. Mokykite savo vaikus melsti išminties ir apdairumo.

Bet net ištikimam katalikui, kuris atsidavęs seka Bažnyčios mokymu, kyla milijonas moralinių klausimų, kurių atsakymų negalima rasti Katekizme. Turite panaudoti savo protą ir dvasią, kad maldingai apsvarstytumėte Bažnyčios mokymus ir pritaikytumėte savo gyvenimo situacijai. Bažnyčia nėra, kaip kai kurie paiki žmonės kaltino ją esant, koks nors reiklus viršininkas, kuris siekia mūsų protą pakeisti vergiška doktrina. Veikiau Bažnyčia yra vedlys, nužymintis saugius kelius, kuriais galime eiti, kad įkoptume į kalną. Bet mes vis tiek esame atsakingi pasirinkti, kuris iš tų kelių mums geriausiai tinka, užtikrindami, kad kelyje žengsime atsargiai ir pakilsime į kalną.

Dėl šito turime mokyti savo vaikus melsti išminties ir protingumo (apdairumo) visuose dalykuose. Išmintis – dorybė, kuri leidžia mums pažinti Dievo valią mūsų unikalioms aplinkybėms. O protingumas – dorybė, leidžianti mums rasti geriausius būdus pritaikyti tą išmintį savo unikalioms aplinky-

bėms. Protingumas leidžia mums rasti būdų gyventi tiesoje, sykiu išlaikant pagarbą kitiems, esantiems kelyje.

Išlaikyti pusiausvyrą gali būti sudėtinga, bet Dievas padės mums ir mūsų vaikams tai padaryti, jei melsimės.

4. Suvaidinkite moralines dilemas.

Kai vaikai paauga, leiskite jiems grumtis su amžių atitinkančiomis moralinių dilemų kupinomis istorijomis. Pavyzdžiui, berniukas pyksta ant klasės draugo. Ką turėtume daryti? Mergaitė parduotuvėje mato tai, ko ji nori, bet neturi pinigų nusipirkti. Ką ji turėtų daryti? Ypač jei ji tikrai to trokšta dabar pat, o jos mama sako „ne"? Yra milijonas moralinių dilemų, su kuriomis galite „pažaisti". Bet niekada nepalikite vaiko vieno grumtis su tikra viena ar kita problema. Sukurkite jam istoriją-problemą ir sykiu duokite keletą nuorodų, kuriomis jis turėtų vadovautis. Pavyzdžiui: Kaip būtų galima parodyti didžiausią dosnumą? Koks būtų nuoširdžiausias atsakymas? Kaip tu galėtum padaryti tai, kas teisinga, ir liktum jautrus aplinkiniams žmonėms, kurie prieštarauja tavo nuomonei? Kaip galėtum padaryti tai, kas teisinga, net tuomet, kai kiti ir toliau nepritaria?

Tokių situacijų vaidinimas neužtikrins, kad jūsų vaikas automatiškai padarys tai, jei kada nors kils pagunda, bet jo ar jos protas nukreipiamas teisinga kryptimi. Panašiai ir pasitelkiant Šventojo Rašto pavyzdžius bei pasakojant vaikui apie šventųjų gyvenimus galima puikiai atskleisti, ką reiškia parodyti moralinę drąsą.

Nors šia tema galima kalbėti labai daug, viliuosi, kad tai, kas išdėstyta aukščiau, gali pasitarnauti kaip metmenys, kurių galite laikytis skatindami savo vaiko sąžinės vystymąsi.

PALENGVINTI LYTINĮ TAPATINIMĄSI ARTIMIAU BENDRAUJANT SU TOS PAČIOS LYTIES ASMENIU ŠEIMOJE – TĖČIU AR MAMA

Tai svarbus klausimas. Iš tikrųjų, pagrindinis vaikystės vidurio vaidmuo – išmokti, ką reiškia būti vyru ar moterimi. Ir tiesiog norėdamas užtikrinti, kad teisingai tai suprasime, noriu vėl pateikti citatą iš ugdymo gairių *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*.

> Augantis berniukas ar mergaitė iš suaugusių pavyzdžio ir šeimos patirties mokosi, ką reiškia būti moterimi ar vyru. Žinoma, natūralaus švelnumo raiška berniukams neturi būti suvaržyta, o mergaitėms nereikia drausti energingos fizinės veiklos. Kita vertus, kai kuriose visuomenėse, patiriančiose ideologinį spaudimą, tėvai taip pat neturėtų perdėtai priešintis tam, kas apibrėžiama kaip *stereotipinių vaidmenų* išlaikymas. Tikrųjų dviejų lyčių skirtumų nederėtų nepaisyti ar minimalizuoti, ir sveikoje šeimos aplinkoje vaikai patirs, jog natūralu, kad egzistuoja kai kurie skirtumai tarp įprastų vyrų ir moterų vaidmenų šeimoje.

Kaip leidžia suprasti ši citata (ypač imama platesniame pal. popiežiaus Jono Pauliaus II *Kūno teologijos* ir Vatikano mokymo apie vyrų ir moterų vaidmenų vienas kito papildomumą kontekste), svarbu, kad visada atmintume, jog yra bendras žmogiškumas, jungiantis vyrus ir moteris, ir yra svarbūs vyrų ir moterų skirtumai, bet tikrieji *skirtumai, esantys tarp vyrų ir moterų, leidžia jiems veiksmingiau dirbti kaip vienas kito „pagalbininkai, draugai", o netikri skirtumai verčia juos jaustis svetimais vienas kitam.* Kai mokome savo vaikus, ką reiškia būti vyrais ir moterimis, turime būti atsargūs, kad nedarytume nieko, kas,

viena vertus, perdeda vyrų ir moterų skirtumus ir įžeidžia žmogiškumą, kuris mus vienija. Kita vertus, turime būti atsargūs, kad nieko neatimtume iš tikrų skirtumų, kurie esti tarp vyrų ir moterų.

Nesileiskite į sudėtingą teologinę diskusiją, kad galėtumėte savo vaikams perduoti Bažnyčios Tiesą, kai siekiate išauginti krikščionis vyrus ir moteris.

Netikri vyrų ir moterų skirtumai – Adomo ir Ievos nuopuolio rezultatas. Šie skirtumai nurodo dalykus, stojančius skersai kelio Pradinei Vienybei, kurią Adomas ir Ieva patyrė vienas kito artume (Kaip parašyta Pradžios knygoje (Pr 2, 23): „Ši pagaliau yra kaulas mano kaulų ir kūnas mano kūno.“) Taigi, pavyzdžiui, visada, kai vyras sako: „Vyrai nėra emocionalūs“ arba „Vyrai turi padidėjusį lytinį potraukį“, arba „Vyrai neprivalo prižiūrėti vaikų ar tvarkyti namų“ ar kai moteris sako: „Moterys neseksualios“ arba „Moterims ne itin sekasi logika“, arba „Moterims nedera užsiimti finansais arba dirbti kieme“, – iš tikrųjų jie įžeidžia tiek dosnumą, kurio reikalauja gera krikščioniška santuoka, tiek bendrą žmogiškumą, kuris jungia vyrus ir moteris. Jie neigia tam tikras dovanas, kurias Dievas suteikė jiems remdamasis jų žmogiškumu, tarnaujančiu kaip tikro vyriškumo ar moteriškumo pagrindas.

Kita vertus, visada, kai abu, vyras ir moteris, kartu sprendžia visas kasdienio gyvenimo užduotis, darbus ir iššūkius, remdamiesi unikaliomis perspektyvomis ir įgūdžiais, kuriuos leidžia jiems jų lytys, tada šie skirtumai – tikrieji vyrų ir moterų skirtumai – leidžia jiems patirti didesnę vienybę ir partnerystę. Pavyzdžiui, vyras ir moteris gali imtis vaikų auginimo ar pinigų tvarkymo, šeimininkavimo ar kitos veiklos iš pačių įvairiausių sričių, bet jei atlikdami šiuos darbus įdeda visas savo

pastangas – unikaliais kūnų ir protų leidžiamais būdais – ir pagarbiai atsiliepia į perspektyvas, kurias pasiūlo jų partneris, jie atliekami veiksmingiau, jų tarpusavio santykiai tampa intymesni, ir švenčiamas skirtingumas bei bendras vyrų ir moterų žmogiškumas. Trumpai tariant, tikrieji vyrų ir moterų skirtumai leidžia porai dėl šių skirtumų geriau dirbti drauge – kaip dviem ekspertams, kurie turi unikalius, bet suderinamus įgūdžius problemai spręsti, o netikri skirtumai verčia vyrus ir moteris jaustis, tarsi jie būtų atvykę iš dviejų skirtingų planetų, ir geriausiu atveju jie gali tikėtis išmokti toleruoti svetimą mąstyseną ir elgseną, kurias kiekvienas rodo. Kitaip tariant, nuostata, kuri teigia: „Vyrai kilę iš Marso, o Moterys – iš Veneros“, tiesiogiai prieštarauja Bažnyčios mokymui.

Šventasis Tėvas moko, kad kai Dievas sukūrė Adomą ir Ievą, Jis įdėjo visą save, savo meilę, logiką, kūrybingumą, rūpestingumą, komunikabilumą – iš tiesų visas savybes, kurias laikome esant žmogiškais turtais – tiek į vyrus, tiek į moteris. Tada Jis sukūrė vyrų ir moterų kūnus, kad pabrėžtų skirtingus tų pačių savybių aspektus. Tik pripažindami savo bendrą žmogiškumą ir unikalius būdus, kuriais mūsų kūnai leidžia mums išgyventi tą bendrą žmogiškumą, mes galime būti tikri Dievo vyrai ir moterys ir auginti tikrus Dievo vyrus bei moteris, kad švęstume tikruosius skirtumus, egzistuojančius tarp lyčių, nenuklysdami į netikrus.

Taigi dabar, kai teoriją baigėme, pasvarstykime, kaip mes auginame vaikus, kad jie būtų geri vyrai ir moterys? Pagalvokite apie pateiktus septynis patarimus.

1. Būkite geras sutuoktinis ar sutuoktinė.

Apie tai kalbėjome anksčiau, bet nesunku pakartoti. Vyrai ir moterys buvo sukurti kasdien mylėti vienas kitą, tarnauti vienas kitam, dirbti vienas kito labui. Vyriškumo ir moteriškumo šventimas savo gyvenime ir savo vaikų mokymas to paties tiesiogiai priklauso nuo jūsų gebėjimo pirmiausia būti sutuoktiniu ar sutuoktine, kokio reikia jūsų partneriui, sutuoktiniu, kokiu liepia jums būti Kristus, sutuoktiniu, kokiu būtų pats Kristus. Jeigu partneris neprašo jūsų ko nors, kas įžeidžia jūsų Dievo duotą karališką orumą ar jūsų moralę, privalote dosniai atsiliepti į viską, ką jūsų sutuoktinis sako, kad jam ar jai iš jūsų reikia – nesvarbu, ar jums patinka tai daryti, ar ne, ar jums dėl to nesmagu, ar ne, ar jaučiate, kad jis ar ji nusipelnė tokio dosnumo, ar ne. Būti tikru vyru ar moterimi reiškia būti tikru pagalbininku, draugu, o draugai neatsisako padėti ar atiduoti save, kaip tik reikia.

Duokite šio dosnumo pavyzdį savo vaikams ir skatinkite juos rodyti tą patį dosnumą bendraujant su savo broliais ir seserimis bei draugais.

2. Leiskite laiką su savo vaiku, kuris yra tos pačios lyties kaip jūs.

Vyriškumas ir moteriškumas ne tiek išmokomas, kiek užkrečiamas. Negalite savo vaikui pamokslauti apie buvimą vyru ar buvimą moterimi. Turite išgyventi savo paties vyriškumą ar moteriškumą ir sykiu leisti vaikams veikti greta jūsų. Skirkite laiko dirbti ir žaisti su savo vaikais, ypač tos pačios kaip ir jūsų lyties vaikais, kad jie galėtų pasinaudoti patirtimi, o ne tik intelektualiai išmokti, ką reiškia būti Dievo vyru ar moterimi.

3. Leiskite laiką su priešingos lyties savo vaikais.

Svarbi mokymosi būti vyru ar moterimi dalis – mokymasis, kokio elgesio reikėtų tikėtis iš priešingos lyties. Galite daug padaryti ugdydami sveiką vyro ir moters santykių jausmą ne tik pateikdami kaip pavyzdį savo gerą santuoką, bet ir nuolat organizuodami tėvo ir dukros ar motinos ir sūnaus „pasimatymus".

Tokiose išvykose berniukai ir mergaitės, žinoma, labiau suartės su savo tėvais, o dar svarbiau, išmoks, kaip elgtis su sveiku priešingos lyties atstovu ir kaip elgtis su juo turi tas priešingos lyties atstovas. Mergaitės, kurios nuolat būna vienos su pagarbiais, ištikimais, stipriais ir meiliais tėvais, paauglystėje, mažiau tikėtina, susitikinės su užgauliais, nepagarbiais, žeminančiais ar apskritai mėmėmis vyrais. Berniukai, kurie nuolat būna vieni su pagarbiomis, ištikimomis, stipriomis ir meiliomis motinomis, paauglystėje, mažiau tikėtina, susitikinės su vaidingomis ir nepagarbiomis ar apskritai baikščiomis ir kvailomis merginomis.

Skirkite laiko tiems ypatingiems tėvo ir dukros, motinos ir sūnaus susitikimams ir nustatysite savo vaikams jų būsimų romantinių santykių pavyzdį.

4. Skatinkite tos pačios lyties vaikų žaidimus.

Šiame amžiuje berniukai ir mergaitės natūraliai linkę žaisti su tos pačios lyties vaikais. Tai visiškai priimtina ir turėtų būti skatinama nustatant reguliarius žaidimų susitikimus su kitais tos pačios amžiaus grupės vaikais, kurių šeimos yra jums priimtino tikėjimo, įsitikinimų ir moralės.

5. Neskatinkite neigiamų priešingos lyties apibūdinimų.

Vienas iš neigiamų ir neteisingų bruožų, pasireiškiantis žaidžiant tos pačios lyties vaikams, yra kitos lyties pomėgių ir užsiėmimų menkinimas. Berniukai dažnai vienas iš kito šaiposi: „Tai mergaitiška!“ Mergaitės sako: „Tai berniukiška!“ Atrodo, kad kitos lyties užsiėmimai, žaislai ar interesai yra kuo nors blogi ar bjaurūs.

Tai nekalčiausio ir paprasčiausio lygmens vyrų ir moterų susvetimėjimo pavyzdys. Bet kad ir nekaltas, tai vis tiek netikras skirtumas, ruošiantis dirvą būsimam susvetimėjimui. Berniukas, kuris šiandien iš aukšto žiūri į „mergaitiškus dalykus“ (ir kai kurie berniukai linkę mergaitiškais laikyti tokius gerus dalykus kaip rašymas, skaitymas ar meilės tėvams parodymas), vėliau mano, kad galima iš aukšto žiūrėti į romantiką, švelnumą ir rūpestingą tėvystę, nes tai irgi yra „mergaitiški dalykai“, kurie šiek tiek žeidžia jo klaidingą vyriškumo jausmą. Tas pat pasakytina ir apie mergaites.

Žinoma, galima perlenkti lazdą ir bandyti versti berniukus žaisti su lėlėmis, o mergaites – kontaktinius žaidimus (pavyzdžiui, regbį ar amerikietiškąjį futbolą), net jei jie visai nesidomi tokia veikla, stengiantis agresyviai trukdyti „išlaikyti stereotipinius vaidmenis“. Nepalaikau šios visiškai absurdiškos auklėjimo strategijos. Tačiau sakau, kad mergaitė, kuri mėgsta laipioti medžiais ir žaisti kontaktinius žaidimus, arba berniukas, prisirišęs prie draugužės lėlės, niekada neturi būti tėvo ar draugo traktuojamas taip, kad verstų juos abejoti savo Dievo duotu moteriškumu ar vyriškumu.

Nėra nieko blogo, kad berniukai šiame amžiuje labiau mėgsta žaisti su berniukais, o mergaitės – su mergaitėmis, bet turime

neskatinti savo vaikų su panieka žiūrėti į dalykus, kuriuos vertina jų draugai, broliai ar seserys. Matydami tokį elgesį, turėtume tiesiog pasakyti: „Gerai, kad tu nemėgsti (daryti to ir to), bet tai mėgsta daryti jis (ji). Tokius juos sukūrė Dievas, ir mes turime gerbti šiuos skirtumus. Prašau atsiprašyti už savo nemandagumą."

6. Skatinkite gerus brolių ir seserų santykius.

Brolių ir seserų santykiai veikia būsimus santuokinius santykius beveik tiek pat, kiek tėvų pavyzdys. Šventasis Tėvas „Gyvybės Evangelijoje" skatina šeimas rodyti „pagarbą kitiems, teisingumo jausmą, nuoširdų atvirumą, dialogą, kilnią tarnystę, solidarumą ir visas kitas vertybes, kurios padeda mums gyventi gyvenimą kaip dovaną". Ugdykite šias dorybes savo šeimoje, ypač savo sūnų ir dukterų tarpusavio bendravimą. Darykite, kas tik įmanoma, kad sulaikytumėte nuo kivirčų, ir plėskite veiksmingą problemų sprendimą tarp brolių ir seserų.

7. Melskitės dėl kūno reikšmės.

Pal. popiežius Jonas Paulius II ragina visus krikščionis melstis, kad suprastų savo fizinio kūno reikšmę ir dovaną. Psalmininkas giria Dievą sakydamas: „Šlovinu tave, kad taip nuostabiai mane sutvėrei. Tavo visi darbai – įstabūs" (Ps 139, 14). Kokį jus sukūrė Dievas? Kokias dovanas Jis davė jums kaip asmeniui? Kokias dovanas Dievas davė jums kaip vyrui ar moteriai? Kokius turite unikalius įgūdžius, talentus ir jautrumą? Skatinkite savo vaikus – savo pačių pavyzdžiu – pačius suvokti atsakymus į šiuos klausimus. Be to, skatinkite savo vaikus švęsti atsakymus į šiuos klausimus savo kasdieniame gyvenime, kad

jie būtų gyvi, kvėpuojantys krikščioniško vyriškumo ar moteriškumo pavyzdžiai.

KAIP ATSAKYTI Į ANKSTYVUS KLAUSIMUS APIE SEKSĄ

Pasak ugdymo gairių *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*, šio amžiaus tarpsnio vaikai dažnai nesidomi seksualiniais klausimais ir net nežino, ko paklausti. Tai tiesa. Tačiau gali būti šios taisyklės išimčių – klausimai apie seksą gali būti užduoti iš natūralaus smalsumo, pavyzdžiui, gimus broliams ar seserims, arba pastebėjus netinkamai gvildenamą seksualinį klausimą žiniasklaidoje.

Atsakant į elementarius šio amžiaus vaiko klausimus apie seksą ir dauginimąsi, geriausia pateikti paprastus, nekaltus atsakymus, turint omenyje, kad visada informaciją reikia teikti moraliniame ir dvasiniame kontekste. Geriausias mano rastas būdas, kaip paaiškinti seksą šio amžiaus vaikui, – tai pasakyti kažką panašaus:

Kai vyras ir moteris pasirengę turėti vaikų, Dievas leidžia jiems pasidalyti ypatingu apsikabinimu, kurį Jis išrado, kai visos vyro ir moters kūno dalys gražiai susiliečia taip, kad jie gali susilaukti vaiko. Negali turėti kūdikio nuo įprastinio apsikabinimo, kokiu tave apkabina mama, tėtė, broliai, seserys ar draugai. Jis gali atsirasti tik nuo šių ypatingų apsikabinimų, kurie leidžia vyrams ir žmonoms tapti mamomis ir tėčiais.

Dažniausiai tokio atsakymo užtenka šiame žaidimo etape, bet kaip visada jūs tikriausiai norėsite leisti savo vaikui imtis iniciatyvos paklausti daugiau, visada pasistengdami, kad jūsų atsakymai būtų paprasti, nuoširdūs, tikslūs ir draugiški.

Vienas klausimas, galintis kilti jūsų vaikui susitikus su žmogumi, turinčiu vaiką ir nesusituokusiu, yra toks: „Maniau, kad norint turėti vaikų reikia būti susituokus." Manau, kad tokiu atveju geriausia atsakyti taip:

Na, vyrai ir moterys, kurie nėra susituokę, kartais bando tą ypatingą apsikabinimą savo atsakomybe, nes mano, kad tai smagu. Bet kai vyrai ir moterys tai daro, tai padidina galimybę, kad jų kūdikis augs namuose be tėčio, nes nesusituokę tėčiai dažnai pabėga nuo mamų, gimus jų kūdikiams, ir tai Dievą, mamas ir kūdikius labai liūdina.

Jei jūsų vaikas tada paklausia: „Kodėl būna tėčių, kurie taip daro?", galite atsakyti taip: „*Nežinau, mielasis. Bet kartais žmonės daro liūdnus ir kvailus dalykus, ir tai labai liūdina Dievą. Ar gali man pažadėti, kad niekada nedarysi to apsikabinimo, kol nebūsi susituokęs, kad tavo kūdikiai visada turėtų tėtį ir Dievas būtų tavimi patenkintas?*"

Jei jūsų vaikas pamato tai, kas nedera, per televiziją ar žurnale ir apie tai jūsų paklausia, pirmiausia turite išlikti ramus. Paklauskite vaiko, ką, jo manymu, jis matė ir ką jam tai reiškia. Paskui, jei manote, kad tai tinkama, papasakokite vaikui, ką, jūsų manymu, jis turi žinoti, nepamiršdami būti švelnūs ir susieti tai, ką pasakojate vaikui, su didesniu, teigiamu, dvasiniu kontekstu.

Nesijaudinkite, jei šiame žaidimo etape kartais vaikas apie kai kuriuos dalykus susidaro neteisingą nuomonę. Pavyzdžiui, jūsų vaikas ateina pas jus kikendamas ir sako: „Mačiau per televiziją berniuką ir mergaitę, einančius be drabužių imtynių!" Tai gali būti metas pradėti su vaiku „apkabinimo pokalbį", bet galima ir nutylėti. Žinoma, jums teks elgtis savo nuožiūra, bet daugeliu atvejų pakaks sausai tarti: „Tikrai? Hm. Ar manai,

kad jiems labai padoru vaidinti be drabužių, juo labiau televizijoje?" Vaikas sukikens: „Visai ne." Jūs nekaltai atsakote: „Nebežiūrėk šio kanalo. Nemanau, kad tau patinka šie šou."

NUSTATYKITE TINKAMAS, BET ŠVELNIAS RIBAS DĖL MASTURBACIJOS

Daugeliui vaikų tai nebus problema, bet kartais, ypač streso metu ir nuobodžiaudami, šio amžiaus vaikai nederamai liečia save. Jei jūsų vaikas tai daro, ir paprastas prašymas („Prašau, nedaryk to") neduoda rezultatų, galima išsamiau paaiškinti jutimus, kuriuos patiria vaikas liesdamas save.

Pirmiausia pakalbėkite su vaiku apie „apkabinimą", kaip bendrais bruožais nusakiau ankstesnėje šio skyriaus dalyje. Tada paaiškinkite, kad jutimai, kuriuos vaikas gauna liesdamas save, yra to ypatingo apsikabinimo dalis. Ne visas, bet dalis. (Tai tam, kad jūsų vaikas nemanytų, kad gali nuo masturbacijos pastoti. Su šiuo elgesiu susiję daug problemų, bet, laimė, nėštumas nėra viena iš jų.) Pasakykite savo vaikui, kad stengdamasis suteikti sau šiuos jutimus vaikas tarsi sako Dievui, kad yra pasirengęs turėti vaiką, o Dievas žino, kad jis tam dar nepasirengęs. Taigi taip liesti save – savotiškai meluoti Dievui, ir tai liūdina Dievą. Na, Dievas žino, kad vaikas nenorėjo meluoti, taigi nepyksta ant jūsų vaiko, bet dabar, kai jūsų vaikas supranta, ką reiškia tie jutimai, Dievas bus labai liūdnas, jei jūsų vaikas vėl taip darys.

Jeigu manote, kad reikia, galite vaiką supažindinti, kad kartais žmonės, kurie taip liečia save, pamėgsta tuos jutimus net labiau nei mėgsta kūdikius ir ima nesirūpinti kūdikiais, kuriuos pagimdo. Kadangi jūs nenorite, kad jūsų vaikai kada nors

būtų tokie savanaudžiai, jiems reikia teisingai pasirinkti dabar ir liautis taip save liesti.

Jums reikės dar kartą nuspręsti, kiek informacijos reikalauja situacija ir būtent kaip norite ja pasidalyti. Siūlau tai, kas išdėstyta aukščiau, laikyti pavyzdžiu, nurodančiu, kaip tiksliai paaiškinti padorumą ar nepadorumą to, ką daro jūsų vaikas, kad netaptumėte rėkiančiu, spiegiančiu idiotu ir neverstumėte vaiko susigėsti savo seksualumo. Spręsdami šią problemą taip jautriai, tiksliai ir atvirai, jūs nedarote nieko, kas pakenktų įgimtam seksualumo gerumui, ir kartu užtikrinate seksualumui jo vietą.

Na, štai ir apšilome. Kitame skyriuje griebsimės lytinės brandos. Užsisekite saugos diržus, žmonės; pasivažinėjimas žada būti įdomus!

ŠEŠTAS SKYRIUS

Mokymosi metai

Lytinė branda (10–14 metų amžius)

> Lytinė branda... yra metas, kai tėvai šaukiami būti ypač atidūs savo vaikų krikščioniškam švietimui... Ypatingą dėmesį tėvai turi skirti savo vaikų laipsniškai fizinei raidai ir jų fiziniams bei psichologiniams pokyčiams... Nerodydami nerimo, baimės ar įkyraus rūpinimosi, tėvai neleis, kad jų darbui kliudytų bailumas ar patogumas. Tai natūraliai svarbus metas mokyti skaistumo vertės, ir tai bus išreikšta ir seksualinės informacijos suteikimo būdu. Šioje fazėje švietimas turi apimti ir lyties aspektus, todėl kaip visumą reikia aiškinti abu dalykus – ir vertybes, ir tikrovę. Maža to, tai turi apimti dauginimosi, santuokos ir šeimos konteksto supratimą – jo autentiškame lytinio švietimo darbe neturi trūkti.
>
> Popiežiškoji Šeimos Taryba,
> *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė*

Iki šiol didžiuma mūsų darbo buvo lieti pamatą sveikam seksualumui, o paskui leisti tam pamatui „sutvirtėti“. Tačiau dabar ant šių pamatų statysime statinį.

Paprastai lytinė branda apima amžių nuo dešimties ir keturiolikos metų. Tai laikas, kai lytinis švietimas konkrečiau nagrinėja su lytiškumu ir reprodukcija susijusius klausimus, kurie kyla, kai vaikas lytiškai bręsta. Pateiksime keletą didžiausių auklėjimo uždavinių:

- aiškinti 10–12 metų vaikui ir 13–14 metų paaugliui apie pokyčius, vykstančius jo ar jos kūne,
- mokyti jauną žmogų elementarios lyties ir reprodukcijos biologijos, taip pat supažindinti su natūraliu šeimos planavimu,
- pradėti svarbius pokalbius apie tapatybę ir jauno žmogaus galimybes rasti savo vietą pasaulyje,
- aptarti lytinius jutimus ir tinkamus reakcijos į juos būdus,
- išmokti užmegzti draugystę su priešingos lyties asmenimis,
- nustatyti tinkamas elgesio su priešinga lytimi taisykles,
- skatinti teigiamą ryšį su Bažnyčia ir praktišką, asmenišką Dievo patyrimą.

Toliau šiame skyriuje ir panagrinėsime atidžiau kiekvieną iš aukščiau pateiktų punktų.

AIŠKINTI 10–12 METŲ VAIKUI IR 13–14 METŲ PAAUGLIUI APIE POKYČIUS, VYKSTANČIUS JO AR JOS KŪNE

Pilypas (jį konsultuoju telefonu) neseniai pasidalijo tokia istorija.

Kai man buvo apie 13 metų, besišluostant išlipus iš dušo man ėmė skaudėti krūtų spenelius. Tai buvo nemalonu, ir aš buvau

sutrikęs, taigi nieko apie skausmą nesakiau. Tik vis apžiūrinėjau save veidrodyje, ar ko nors nepamatysiu.

Prisimenu, vieną dieną žiūrėjau į veidrodį ir pamačiau tai, kas mane išgąsdino. Didėjo mano krūtinė. Žinoma, tai, kas vyko, buvo normalus mano krūtinės formavimasis, bet tada aš to nežinojau. Buvau įsitikinęs, jog man auga krūtys!

Visada buvau jautrus vaikas ir pradžios mokykloje mane vaikai erzino, kad esu „mėmė". Dabar bijojau, kad imsiu atrodyti kaip mergaitė. Prisimenu, meldžiau Dievą neleisti, kad man augtų krūtys. Nenorėjau atrodyti kaip mergaitė ir turėti „vyro papus", apie kuriuos nugirdau kalbant naktinės laidos komiką.

Po to, kai mėnesį triskart per dieną tikrinausi veidrodyje, skausmas liovėsi, ir mano krūtinė nustojo augusi. Tik tada suvokiau, kad tai tikriausiai yra vienas iš „vyriškų dalykų", kaip kad plaukai pažastyse. Bet prisimenu, jog tai buvo vienas iš blogiausių mano paauglystės mėnesių.

Ana pasakojo:

Nemanau, kad kas nors iš mūsų buvo pasiruošęs tam, kas vyko. Išklausiau visą paskaitą. Laukiau savo krūtų ir net mėnesinių. Bet kalbėdama man apie mėnesines, mama nieko nepasakė apie kraują. Tik pasakė, jog tai „nuostabus ir magiškas dalykas, kuris nutinka, kai mergaitė tampa moterimi".

Na, vieną dieną buvau mokykloje, kai man prasidėjo tokie baisūs spazmai, kad maniau, jog mirsiu. Nuėjau į medicinos punktą, ir mano mama atvyko manęs pasiimti. Kai grįžau namo ir persirengiau pižama, visur pliaupė kraujas. Buvau labai išsigandusi. Maniau, kad smarkiai kraujuoju. Mano motina pasakė: „O, mieloji! Mazel tov! (hebr. laimingai) *Mano maža mergaitė tapo moterimi."*

Tik žiūrėjau į ją su siaubu ir rėkiau: „Aš niekad nebūsiu moterimi. Aš mirtinai nukraujuosiu!"

Lytinė branda jauną vyrą ar moterį gali labai išgąsdinti. Tai metas, kai jaučiatės taip, tarsi jūsų kūną užimtų ateiviai. Vyksta keisti dalykai, jaučiatės lyg apsigimėlis, ir visa, ką galite padaryti, tai bent išoriškai likti ramus.

Nesvarbu, ką sakome savo vaikams, niekas negalės visiškai jų paruošti tam, ką jiems teks pereiti per keletą ateinančių metų. Net ir tuo atveju mums bus svarbu padaryti tiek, kiek galime, kad būtume jautrūs jų besikeičiantiems kūnams ir kiek galima greičiau paruoštume juos tiems pokyčiams, kad jie turėtų informacijos, kai jiems jos reikės. Toliau – keli būdai, kaip galite palengvinti savo vaikų kelią į suaugusiojo pasaulį.

1. Duokite jiems viską, ko reikia kūnams prižiūrėti.

Vienas pirmutinių dalykų, kurį turėsite padaryti, kad padėtumėte savo vaikui susitvarkyti su lytine branda, – tai paruošti jį laikytis higienos įpročių, kurie privalomi kiekvienam augančiam berniukui ar mergaitei. Dažnai būtent vaikui bręstant jam pirmą kartą prireikia, pavyzdžiui, dezodoranto, taip pat jam bręstant tikimasi, kad po kūno kultūros pamokos mokykloje jis nusipraus po dušu.

Vieną dieną, maždaug tuo metu, kai jaunam vyrukui ar moteriai gali prireikti tokių daiktų (bet verčiau anksčiau nei tas poreikis taps itin akivaizdus), duokite savo sūnui ar dukrai dovanų paketą, kuriame būtų kvapūs muilai, dezodorantas, moteriški produktai, skirti jaunai moteriai, tualetinis vanduo ar

kvepalai, ir paaiškinkite, kaip tinkamai jais naudotis. Tiksliau, turite pasakyti, kad jais privalo naudotis tam, kad būtų švarūs ir gaiviai kvepiantys, bet ne tiek, kad žmonėms šalia jų užgniaužtų kvapą.

Taip pat rekomenduočiau parašyti savo sūnui ar dukrai laišką, kuriame prisipažintumėte jaunam žmogui, kaip didžiuojatės juo tokiu, koks jis yra dabar, ir koks esate patenkintas, kad jis ar ji kasdien tampa vis labiau suaugęs (-usi). Laiške praneškite vaikui, nesileisdami į smulkmenas (smulkmenos turėtų būti paliktos pokalbiams akis į akį), apie pokyčius, per kuriuos jis ar ji netrukus pereis, ir kad norite labiau nei kada nors anksčiau stengtis būti kartu jam ar jai patiriant, ką reiškia tapti vyru ar moterimi. Paraginkite savo jaunuolį (-ę) užduoti klausimus. Kada tik įmanoma, patarčiau, kad ir motina, ir tėvas parašytų atskirus laiškus, kurie rodytų jų meilę ir unikalias perspektyvas bei paramą, kurią jie gali suteikti per keletą ateinančių jauno žmogaus gyvenimo metų. Apskritai kalbant, vienas iš tėvų – tėtis ar mama – žiūrint kas, berniukas ar mergaitė, priėjo brandą, keletą ateinančių metų perims patarėjo vaidmenį, kad galėtų paaiškinti vykstančius pokyčius, bet kita pusė taip pat neturi nusišalinti nuo visų įvykių. Abu turi vertingos ir unikalios informacijos, kuria gali pasidalyti su savo vaiku, ir reikia užtikrinti, kad vaikas bet kada, kai tik jam reikia, galėtų pasitarti su savo tėčiu ar mama.

2. Padėkite vaikui įveikti sutrikimą ir nesmagumą.

Tai metas, kai jūsų jauni vyrai ir moterys lygina save su kitais jaunais vyrais ir moterimis. Būkite pasirengę padėti savo sūnui išspręsti tai, kad mokykloje jam reikia maudytis po dušu prie kitų berniukų, kurie labiau plaukuoti nei jis arba kurie

kitais atžvilgiais labiau subrendę. Suvokite, kad jūsų dukrai gali rūpėti, jog jos krūtys formuojasi per smarkiai arba per lėtai arba kad jai neprasideda mėnesinės taip greitai, kaip kitoms jos klasės mergaitėms.

Dabar gali būti tinkamas laikas pradėti reguliarius pokalbius su savo vaiku apie tai, kaip šį vaiko amžių išgyvenote jūs. Susiraskite savo nuotraukas, kurios parodytų jūsų raidą nuo vaiko iki suaugusio žmogaus. Taip pat, kad būtų lengviau pradėti pokalbį, skirkite šiek tiek laiko tokiam pratimui atlikti. Užrašykite savo atsakymus ant atskiro popieriaus lapo ir pasilaikykite sau.

a. Kas jums buvo sunkiausia lytinės brandos metais? Kaip jūs stengėtės susigyventi su savo kintančiu kūnu? Kaip išgyvenote maudymąsi grupėje, krūtų lyginimą su kitų mergaičių krūtimis, varpos dydžio ar plaukų augimo lyginimą stovint prie pisuaro, spuogus, kūno kvapą?
b. Kaip reagavote į savo pirmas mėnesines ar poliucijas sapnuojant?
c. Kada pajutote pirmą lytinį potraukį? Ką būtumėt norėjęs žinoti apie šiuos jutimus iš anksto? Kas jums buvo naudingiausia iš pamokymų apie pagarbų lytinių jutimų valdymą arba iš to, ką išmokote pats?
d. Ką būtumėt norėjęs išgirsti iš jautraus suaugusio žmogaus apie kūno pokyčius, kurie pasirodė maždaug nuo dešimtų iki keturioliktų jūsų gyvenimo metų? Kaip norėtumėte, kad suaugusieji jūsų gyvenime būtų elgęsi su jumis? (Pavyzdžiui, ar jie be reikalo neatkreipė dėmesio į jūsų kūno pokyčius ar kaip nors užgauliai neerzino jūsų? O gal jie nesuteikė jums pakankamai informacijos

ar neatsakė į jūsų klausimus, gal ignoravo pokyčius, kuriuos patyrėte?)

Jei užrašysite apgalvotus ir išsamius atsakymus į aukščiau pateiktus klausimus, tai padės rasti tuos dalykus, kurių turėtumėte ieškoti savo jauno žmogaus gyvenime, ir primins tai, ko jums labiausiai trūko lytinės brandos metu. Nenoriu pasiūlyti užrašyti atsakymus į šiuos klausimus ir įteikti popieriaus lapą savo vaikui, tik noriu priminti, kad ruoštumėtės pasidalyti tiek, kiek galite, savo patyrimais, kai pasitaikys proga. Esate šių dalykų savo vaiko mokytojas. Turite rasti būdą, kaip panaudoti savo patirtį savo vaikui apšviesti. Susigyvenkite su šia patirtimi ir raskite pagarbių būdų perduoti juos savo vaikui.

3. Ieškokite netiesioginių ženklų, kad jūsų vaikui reikia patarimų.

Tokio amžiaus vaikui įprasta šiek tiek slapukauti dėl savo kūno pokyčių ir nieko neklausti net tada, kai tai svarbu. Nesistebėkite, jei tai nutinka, nesvarbu, kiek kartų sakote savo vaikui: „Niekada nebijok man pasakyti tai, ką nori, ar paklausti, kas tau rūpi." Tokie žodžiai paveikūs tik tiek, kad leidžia tėvams išsisukti ir jiems nieko nereikia daryti. Iš tikrųjų tas pats kaip žmogui, praradusiam sutuoktinį ar sutuoktinę, sakyti: „Pranešk, jei aš galėsiu ką nors padaryti." Tokie posakiai yra mandagūs ir gana nuoširdūs, bet jiems trūksta tam tikro įsipareigojimo.

Be to, kad žodžiais padrąsinsite savo vaiką, jums reikės ieškoti netiesioginių ženklų, kuriuos jūsų vaikas galbūt jums siunčia ir kurie rodo, kad reikia jūsų patarimo. Gal pastebėjote kažkokias dėmes keisdami savo sūnaus patalynę? Galbūt tai

tinkamas laikas pradėti pokalbį apie poliucijas sapnuojant arba, jei tai pasitaiko dažniau, apie masturbaciją. Gal jūsų dukra šalinasi draugių? Galbūt tai geras laikas užduoti jai kelis švelnius klausimus, taip pat ir apie tai, ar ji lygina save su kitomis klasės mergaitėmis. Gal jūsų vaikas ėmė be saiko daug laiko leisti vonioje? Galbūt metas švelniai paklausinėti apie pokyčius, kuriuos jūsų jaunuolis ar jaunuolė pastebi savo kūne, arba duoti kelis nurodymus dėl higienos.

Gerbkite savo vaikų privatumą, bet sekite ženklus, kurie gali jums parodyti, kad reikia pradėti pokalbį dėl kūno pokyčių, seksualumo ar jausmų priešingai lyčiai.

MOKYTI JAUNĄ ŽMOGŲ ELEMENTARIOS LYTIES IR REPRODUKCIJOS BIOLOGIJOS, TAIP PAT SUPAŽINDINTI SU NATŪRALIU ŠEIMOS PLANAVIMU

Šį kartą jums reikės suteikti išsamesnės informacijos apie seksą, dauginimąsi ir santuoką, taip pat viso to dvasinę prasmę.

Galimas daiktas, šiuo metu jūsų vaikas jau žino apie „ypatingą apsikabinimą“, kurį apsakiau skyriuje apie vaikystės vidurį. Dabar metas užpildyti kai kurias spragas. Pavyzdžiui, anksčiau jūsų vaikas žinojo, kad ypatingasis apsikabinimas yra toks, kuriame visos vyro dalys ypatingu būdu atitinka visas moters dalis, kad jie galėtų turėti vaiką (dėl išsamesnio „ypatingojo apsikabinimo“ paaiškinimo žr. buvusį skyrių). Dabar metas konkrečiau apibrėžti tas dalis ir „dovanas“, kurias vyras ir moteris duoda vienas kitam, kad turėtų kūdikį.

Dievas duoda vyrui ir žmonai ypatingas dovanas, kurias jie gali duoti vienas kitam, kai jie dalijasi tuo ypatingu apsikabinimu,

kur visos vyro dalys, ypač jo penis, įtaiko į visas moters dalis, ypač jos vaginą.

Vyras duoda savo žmonai dovaną, vadinamą „sperma", kurią Dievas jam davė, kad galėtų turėtų kūdikį. O moteris duoda savo vyrui dovaną, vadinamą „kiaušinėliu", kurią Dievas jai davė, kad galėtų turėti kūdikį. Tada Dievas žmonos kūno viduje sudeda kiaušinėlį ir spermą – tarsi dvi labai ypatingos dėlionės dalis – ir nuneša naujutėlį kūdikį (kuris dabar toks mažas, kad negali jo net įžiūrėti – bet Dievas gali) į specialią vietą, vadinamą gimda. Tai vieta moters viduje, kurią Dievas padarė kaip tik kūdikiui, ir ji priklauso kūdikiui – tai tarsi pirmasis kūdikio kambarys. Kūdikis įsitaiso to ypatingo kambario, kurį jam padarė Dievas, viduje, ir Dievas maitina jį ypatingu maistu devynis mėnesius, kol jis užauga ir sustiprėja. Paskui, kai ateina metas jo gimtadieniui, Dievas atsargiai išstumia kūdikį iš mamos per jos vaginą į jos glėbį, kad ji galėtų jį žindyti ir glamonėti, ir saugiai jį laikyti Dievui.

Man patinka šis paaiškinimas, nes jis nuoširdus, nekaltas, įtraukia Dievą ir naudoja kalbą, kuri subtiliai prieštarauja už abortus pasisakančiam šūkiui: „Mano kūnas – mano pasirinkimas." Nesiūlyčiau susėsti ir išdėstyti tai, kas pateikta aukščiau, kaip „paskaitą". Veikiau siūlau jums tai kaip gaires, kurių galite laikytis, pritaikyti savo poreikiams ir atskleisti savo vaikui po gabaliuką vienu kartu ir tarpsniais, kai matysite, kad reikia. Tačiau dėl šio paskutinio punkto rekomenduočiau, kad atskleistumėte beveik visą aukščiau pateiktą informaciją bent tuomet, kai jūsų vaikas eis į penktą ar šeštą klasę, – ypač jei jis lanko mokyklą, o ne mokomas namuose, – nes jei lauksite ilgiau, rizikuosite į savo vaiko lytinio švietimo procesą atvykti antras po vaiko bendraamžių. Toks nuoširdus ir nekaltas sekso

ir dauginimosi paaiškinimas kaip kad pateiktas aukščiau „patiks“ jūsų vaikui tik tuomet, jei pateksite ten pirmas.

Be to, kas pasakyta aukščiau, kai jūsų dukrai prasideda mėnesinės arba kai akivaizdu, kad jūsų sūnus pradeda bręsti, patarčiau supažindinti jį ar ją su natūraliu šeimos planavimu. Nebūtinai kalbėčiau apie NŠP kaip apie metodą pastoti ar išvengti nėštumo, bet siūlyčiau pamokyti savo dukrą pavaizduoti diagramoje jos ciklus kaip būdą pažinti stebuklą, kuris vyksta jos kūne, ir kiek daug Dievas verčia vykti joje jai to net nežinant. Taip pat turėtumėte tai parodyti kaip būdą, kurį Dievas per Bažnyčią davęs moteriai savo sveikatai kontroliuoti ir savo kūnui pažinti. Jei motina moko savo dukrą, kaip diagramoje vaizduoti savo ciklus, tada ta motina (o per ją ir tėvas) labiau suvoks ir bus jautresnė dukros patiriamoms emocinėms permainoms.

Berniukai dažniausiai lytiškai subręsta vėliau už mergaites, todėl jiems nereikės susidurti su NŠP taip anksti kaip jų seserims, bet tuo metu, kai jūsų jauni vyrai ima bręsti, vadinasi, ir gaminti spermą (paprastai tarp dvyliktų ir keturioliktų gyvenimo metų), jūs privalote paaiškinti apie atsakomybę, kuri lydi Dievo jiems duodamą dovaną. Sakoma: „Kam daug duodama, iš to daug bus pareikalauta.“

Paaiškinkite savo sūnums, kad Dievas, duodamas jiems jų seksualumo dovaną, prašo jų praleisti kelis ateinančius metus mokantis, kaip tinkamai naudotis ta dovana. Iš dalies tai reiškia, kad jei jis ves, bus atsakingas kartu su savo žmona pasistengti rasti Dievo valią jų gyvenimui, įskaitant tai, kada ir kiek turėti vaikų. Tai sprendimai, kuriuos reikia padaryti kiekvieną mėnesį bendradarbiaujant su savo žmona ir pasitelkiant maldą. Jam vedus, dalis jo atsakomybės bus padėti žmonai žymėti diagramą: jis užrašys skirtingus ženklus, kurie nurodys, kokia žmonos sveikata ir kada jie galėtų turėti kūdikį.

Žinau kelias šeimas, kur brolis gali pažymėti sesers kūno temperatūrą už ją, ir net kelis atvejus, kur motina dalijasi savo pačios NŠP diagrama (žinoma, be įrašo apie lytinį aktą), ketindama supažindinti jaunus namų vyrus ir moteris su NŠP. Taip pat pažįstu kelias šeimas, kurios prieštarauja šiai idėjai privatumo ir drovumo sumetimais. Jūs turite nuspręsti, ar berniukams užrašyti savo sesers ar motinos temperatūrą yra tinkamas pasirinkimas jūsų šeimai, bet jei asmuo (motina ar sesuo), kurio ta diagrama yra, labai neprieštarauja šiai minčiai (šiuo atžvilgiu jūs tikrai turite gerbti jų nuomonę), aš žiūriu į ją palankiai, nes tai sumažina galimybę jūsų jauniesiems paaugliams suerotinti savo seksualumą. Šitaip elgiantis labiau tikėtina, kad tokios rūšies informaciją pateiksite kaip tikrą gyvenimo faktą, o ne kokią nors kerinčią, pavojingą, erotišką paslaptį. Vis dėlto palieku galutinį sprendimą jūsų maldingai nuožiūrai.

Nesvarbu, ar nusprendžiate į diagramos sudarymą įtraukti savo lytiškai subrendusius vaikinus, ar ne, jie gali pradėti daryti kitą dalyką, reikalingą sveikam santuokiniam seksualumui. Jie gali melstis. Iš tikrųjų, tai turėtų daryti ir jūsų dukros.

Kas rytą skatinkite savo sūnus ir dukras atsimerkus pirmiausia pasakyti šią ar panašią maldą:

Viešpatie, padėk man sužinoti Tavo valią mano gyvenimui.

Jei nori, kad ištekėčiau (vesčiau), tada palaimink berniuką / mergaitę, kurį jau esi man išrinkęs, ir padėk jam / jai kasdien vis labiau priartėti prie Tavęs. Vesk ir mane kasdien Tave vis labiau mylėti ir padėk man išlaikyti save tyra dovana savo būsimam vyrui / žmonai. O iki tol mokyk mane visko, ką man reikia žinoti, kad būčiau tokia žmona / vyras, koks Tu norėtum, kad būčiau.

Be to, savo berniukams skatinkite pamaldumą šv. Juozapui, o savo mergaitėms – pamaldumą Švč. Motinai. Pamokykite juos nuolat prašyti šventąją Šeimą melstis už juos.

Krikščioniui, kuris nori ugdyti sveiką seksualumą, privalu turėti gerą dvasinio įžvalgumo jausmą prieš ir po vedybų. Vienintelis būdas išsiugdyti šį specifinį įžvalgumą – nuolat atvesti savo lytinį *aš* prieš Dievą pamokymui, auklėjimui ir vadovavimui. Jei mokote to savo vaikus nuo ankstyviausio jų lytinės brandos laikotarpio, tai padidins galimybes, kad jie išsiugdys sveiką ir šventą seksualumą.

PRADĖTI SVARBIUS POKALBIUS APIE TAPATYBĘ IR JAUNO ŽMOGAUS GALIMYBES RASTI SAVO VIETĄ PASAULYJE.

Jūsų vaikas įžengia į raidos etapą, kai pradės ieškoti savo unikalios tapatybės. Jei neduodate jam (ar jai) priemonių šiai tapatybei ugdyti, tada labiau tikėtina, kad jis ar ji ieškos savo tapatybės netinkamais veiksmais, tokiais kaip palaidumas, piktnaudžiavimas narkotikais, kriminalinė veikla ar kitas rizikingas elgesys.

Tyrimai nuolat patvirtina, kad vaikai, aistringai atsidavę įvairiems pomėgiams ir popamokiniams užsiėmimams, mažiau linkę įsipainioti į rizikingą veiklą, įskaitant ikisantuokinį seksą. Dabar metas įtraukti jūsų vaiką į įvairią grupinę veiklą, ugdyti jo interesus ir pomėgius, parodyti jam ar jai, kad gyvenimas yra daug daugiau nei žavių priešingos lyties narių tyrinėjimas ir susitikinėjimas su jais.

Be skatinimo savo jauną žmogų įsitraukti į kokią nors veiklą, norėsite padėti jam sutvirtinti tai, ką aš vadinu asmeniniu

paskirties pareiškimu. Jūs norėsite padėti jam suprasti, dėl kokių savybių jis nori būti žinomas savo gyvenimo pabaigoje ir kokį pasirinkimą jis turi padaryti šiandien, kad galiausiai įgytų tų savybių.

APTARTI LYTINIUS JUTIMUS IR TINKAMUS REAKCIJOS Į JUOS BŪDUS.

Kaip tėvai, neturime išsigąsti lytinių jutimų, kuriuos mūsų vaikai pradeda justi šiame amžiuje. Turime būti pasiruošę pamokyti savo vaikus, koks Dievo tikslas slypi už lytinių jutimų.

Galite pasakyti, kad šių lytinių jutimų tikslas – paruošti jaunus žmones santuokai, paskatinti juos pradėti melstis už savo būsimą partnerį. Žinoma, tai visiškai teisinga – ir kai jie patiria šiuos jutimus, jie tą ir turėtų daryti. Bet yra dar svarbesnė lytinio potraukio jutimų prasmė, kuri tinka net tiems jauniems žmonėms, kurie svarsto apie kunigo ar vienuolio gyvenimą.

Pal. popiežiaus Jono Pauliaus II *Kūno teologijos* šviesoje tampa įmanoma suprasti, kad lytinė trauka suteikia stiprų dovanojamosios kūno prasmės įrodymą. Lytinė trauka – Dievo būdas priminti mums, kad mes sukurti ne sau, kad galiausiai esame sukurti tam, kad atiduotume save kitiems, dirbtume jų labui. Tiems, kurie tuokiasi, ta savęs dovana gali turėti lytinį matmenį, bet kiekvienam – įskaitant tuos, kurie pašaukti celibatui, vienuoliniam gyvenimui – seksualumas ir lytinė trauka turi gilesnę prasmę. Tai Dievo būdas priminti mums, kad negalime gyventi sau, ir nesvarbu, ar susituokiame, ar ne, turime naudoti savo kūnus kitų labui.

Nuo šio amžiaus mokykite savo vaikus, kad lytinė trauka savo gryniausiu pavidalu iš tikrųjų yra Dievo balsas, kviečiantis

melstis ar atlikti kokį nors tikrą tarnystės veiksmą dėl asmens, kuris atkreipė mūsų dėmesį. Nors tiesa, kad vyrai ir moterys gali iškreipti Dievo ketintą lytinių jutimų panaudojimą, kai jiems leidžiama sudaiktinti kitus, tai nekeičia fakto, kad kai Dievas iš pradžių sukūrė vyrą ir moterį ir suteikė jiems šiuos jutimus, Jis numatė, kad šie jutimai bus naudojami būdu, kuris kvies vyrą ir moterį, iš tikrųjų visus žmones, dirbti vienas kito labui.

Šį procesą kur kas smulkiau nagrinėju knygoje *Parenting with Grace.* Jei norite daugiau sužinoti, kaip mokyti šio įgūdžio savo paauglį, rekomenduoju minėtą knygą ir knygą *Seven Habits of Highly Effective Teens*, kurią parašė Stepheno Covey sūnus ir pritaikė principus paauglystei.

Ciniški skaitytojai gali pasakyti, kad aukščiau pateiktas patarimas nelabai praktiškas. Kaip, pavyzdžiui, tai padeda jaunam žmogui susidoroti su slopinama lytine frustracija ir kitais netinkamais lytinio susijaudinimo lygiais? Tai veikia taip. Kognityvios psichologijos atstovai atrado, kad jausmus (jutimus) sukuria mintys, kai galvojame apie aplinkybes, kuriose esame. Pavyzdžiui, jūs ir aš galite turėti tą patį patyrimą – tarkime, mes klausėmės simfonijos. Bet dėl šio patyrimo mes jausimės visiškai skirtingai (pavyzdžiui, aš galiu tai mėgti, o jūs – nekęsti) vien todėl, kad savo galvose mes sakome sau skirtingus dalykus apie tą patirtį. Aš sėdėdamas koncertų salėje sakau sau maždaug taip: „Tai gražu. Paklausykite visų garso atspalvių. Nuostabu matyti, kaip visi muzikantai groja tobulai sutardami. Šis kūrinys man primena..." Jūs galite sėdėti šalia manęs ir sakyti sau: „Norėčiau būti bet kur, tik ne čia. Kiek dabar valandų? Man taip nuobodu. Taaaaiiip nuobodu. Man.... taip... n...u...o...b...o...d...u... Man... taip.... zzzzzzzz."

Apibendrinant galima pasakyti, kad priežastis, kodėl aš mėgaujuosi, o jūs ne, yra ta, kad kiekvienas iš mūsų savo protuose skirtingai „pasukame“ patyrimą, ir tos mintys iš tikrųjų kuria mūsų jausmus. Dabar – prie mūsų temos.

Jei kaskart, kai mane traukia moteris, ypač mano žmona, aš sau sakau: „Kokia karšta pupytė. Man patiktų įsigauti į jos kelnaites“, tada iš tikrųjų skatinu geidulingumą. Ugdau tuos lytinio potraukio jutimus savo naudai ir kalbu apie kitą žmogų taip, tarsi jis būtų daiktas, kuriuo galiu disponuoti ir naudotis kaip tinkamas. Kita vertus, jei patiriu lytinį potraukį ir tariu sau mintyse: „Ačiū tau, Dieve, kad sukūrei šį žmogų ir davei jai savo grožį. Palaimink ją,“ iš tikrųjų dėl pradinio lytinio potraukio patirsiu altruizmo jausmus.

Kai kurie iš jūsų gali manyti, jog tai absurdas, bet taip nėra. Tai nereikalauja ir didvyriškos dorybės. Kantrybės ir įsipareigojimo? Taip. Heroizmo? Visiškai ne. Jei galiu dažnai ir pagrįstai tikėtis, kad žmonės, kuriuos apnikusi depresija ar panikos priepuoliai, gali pakeisti savo minčių procesą ir taip sukurti naują ir sveikesnę jausmų būseną, kodėl negalime tikėtis, kad mes patys ir mūsų vaikai galime prižiūrėti savo mintis, kad jos netaptų geidulingos? Iš tikrųjų, būtent tai Jėzus liepia mums daryti sakydamas: „O aš jums sakau: kiekvienas, kuris geidulingai žvelgia į moterį, jau svetimauja savo širdyje.“ Jėzus, Dievo Sūnus, tiksliai žinojo, kodėl Tėvas davė mums lytinio potraukio jausmus. Tai nebuvo sumanyta duoti mums, kad galėtume ką nors malonaus galvoti, kai mums nuobodu. Tai turi priminti mums melstis už asmenį, į kurį Jis atkreipia mūsų dėmesį, ir, jei įmanoma, padaryti ką nors, kad ir labai mažai, kad to asmens gyvenimas taptų lengvesnis ir malonesnis.

Mokykite savo vaikus tikrosios lytinės traukos prasmės, ir padėsite jiems stengiantis likti skaistiems iki vedybų ir net po jų.

IŠMOKTI UŽMEGZTI DRAUGYSTĘ SU PRIEŠINGOS LYTIES ASMENIMIS.

Suaugęs žmogus, kuris geba palaikyti sveikus romantiškus, lytinius, santuokinius santykius, praėjo tris savo santykių su kitais pakopas. Pirma, jis ar ji išmoko draugauti su savo lyties žmonėmis. Antra, jis ar ji išmoko platoniškai draugauti su priešingos lyties asmenimis. Trečia, jis išmoko išlaikyti draugystės pirmumą net tada, kai atsirasdavo romantiškų jausmų. Pagaliau jis ar ji pasirengęs su vienu konkrečiu asmeniu švęsti viso gyvenimo draugystę, kuri iš prigimties nemaža dalimi yra seksuali.

Vaikystės vidurys ir vėlyvoji vaikystė – metas, kai vaikas išmoksta, kaip būti geru draugu savo lyties vaikams. Lytinė branda – gyvenimo metai, kai jaunas žmogus turi būti skatinamas taikyti tas pačias taisykles draugystei su priešingos lyties asmenimis.

Dėl stiprios kultūrinės įtakos daugelis vaikų ir net jų tėvai linkę peršokti šį psichoseksualinės raidos etapą ir lėkti tiesiai į pusiau pasimatymų fazę. Tai tragiška klaida ne todėl, kad romantiniai jausmai yra kažkas blogo. Ne, tiesiog dėl šių jausmų skatinimo beveik paaugliško amžiaus vaikų ir jaunų paauglių tarpe – netgi daugiau, nei tie jausmai jau reiškiasi, – mūsų vaikai stengsis per greitai užaugti. Tokie vaikai galiausiai įninka į romantinius santykius gerokai anksčiau, nei išsiugdė savęs pajutimą ar gebėjimą draugauti su priešingos lyties asmeniu.

Protingi tėvai šio amžiaus jaunus vyrus ir moteris skatina jungtis į grupes, kuriose būna priešingos lyties asmenų. Tai svarbu, nes berniukai ir mergaitės skirtingai žiūri į gyvenimą, ir išmokdami draugauti vieni su kitais jie išmoksta suprasti vieni kitų „kalbą" (nuostatas ir požiūrius į gyvenimą), tad kai galiausiai veda ar išteka, jie nestoviniuoja aplink žiūrėdami į savo partnerį ir sakydami: „Moterys (Vyrai)! Kas gali jas (juos) suprasti?"

Nors tėvai nenori sudaryti įspūdžio, kad kvėpuoja savo jaunuoliui (-ei) į pakaušį, patartina tinkamai prižiūrėti šiuos įvairialyčius susibūrimus, kad kartais reikalai nepakryptų negera linkme. Jaunuolių būrelį gali aplankyti tam tikri meilės jausmai – abipusiai arba ne. Tada jūsų vaikui ar jo draugams reikės mąstančio, pagarbaus tėvo. Šio amžiaus jaunuoliai – iš tikrųjų bet kurio amžiaus jaunuoliai – dažnai ieško jautrių suaugusių, kurie galėtų būti savotiški rezonatoriai. Tačiau tėvų tarp tokių žmonių būna labai mažai. Priežastis paprasta: tėvams labiau rūpi būti teisiems, nei norintiems padėti. Nenoriu pasakyti, kad tėvai neturi būti pasiruošę nustatyti taisyklių savo vaikams – kaip tik priešingai. Veikiau turiu galvoje, kad turime suteikti savo vaikams įgūdžių patiems nuspręsti, kas teisinga, ir tai net svarbiau, nei būti teisiam savo vaikų akivaizdoje. Svarbi išankstinė sąlyga – būti geram klausytojui.

Dabar, kai kalbame apie bendravimą su priešinga lytimi, daugelis tėvų gali manęs paklausti, kiek metų turi būti vaikai, kad jiems būtų leista vaikščioti į pasimatymus. Aš manau, kad kai kuriais atvejais tai priklauso ne tiek nuo amžiaus, kiek nuo įgudimo. Sakyčiau, kad jūsų paauglys yra per jaunas pasimatymams, kol neparodo gebėjimo iš esmės platoniškai draugauti su keliais priešingos lyties atstovais. Kai kurie jaunuoliai

įgunda tai daryti būdami 14 ar 15 (anksčiau retai, jei išvis išmoksta) metų, kai kurie neišmoksta ir iki 43-ejų ir tęsia tai savo antroje santuokoje. Visais atvejais atsakymas lieka tas pats: neskubinkite pasimatymų klausimo. Sudarykite sąlygas ar bent skatinkite savo paauglį laisvai bendrauti su tos pačios ir priešingos lyties bendraamžiais. Kai jis parodo gebėjimą sveikai, draugiškai bendrauti su jaunais vyrais ir moterimis, galima sakyti, kad jis subrendęs tiek, kiek reikia, kad jam būtų suteiktos bent ribotos pasimatymų privilegijos, o tai spręsti priklauso jums.

Daugiau apie pasimatymus, vaikinus ir merginas pakalbėsime kitame skyrelyje apie paauglystę, bet kadangi daugelis pirmojo pasimatymo klausimų kyla vėlyvajame lytinės brandos amžiuje (14 metų ar panašiai), noriu skirti keletą minučių ir papildomai pakonsultuoti jus šia tema, nes nėra nieko svaigesnio, o tėvams – nieko baisesnio, kaip pirmoji meilė. Net sveikiausiai tarp mūsų mąstantys suaugusieji pagaus save galvojant: „Kas bus, jei mano vaikas įsimylės kokį nors „žydrą" ir jie pabėgs kartu ir dėsis prie raganų sąlėkio?" Pripažinkite. Pagalvojote. Žinau, kad taip. Leiskite nuraminti. Labiausiai tikėtina, kad šis košmaras liks tamsiu jūsų tėviškos vaizduotės padaru. Bet jei tebesinervinate, apsvarstykite šiuos patarimus, kaip išgyventi ankstyvųjų pasimatymų metus.

1. Nustatykite savo ribas.

Svarbi jūsų vaidmens remiant ir šviečiant jūsų paauglį dalis – nustatyti ribas. Nors niekas jums negali tiksliai pasakyti, kur nubrėžti linijas, kai kurie klausimai, kurių galbūt norėtumėte imtis, apima štai ką: Ar jūsų paauglys (-ė) parodė gebėjimą draugauti su priešingos lyties atstovu (galimas pasirengimo

ženklas, kad jam ar jai būtų suteiktos tam tikros ribotos pasimatymų privilegijos)? Kaip jūs sužinosite apie savo vaiko pasimatymą? Kur jiems leisti eiti? Ar susitikimai grupėje tinkamesni už vaikščiojimą poromis? (Jaunesniems paaugliams tai visada teisinga.) Kada jie turi jums skambinti? Kaip, jūsų nuomone, jūsų paauglys (-ė) turi elgtis su žmogumi, kuriam skiriamas pasimatymas? Kokio elgesio jūsų vaikas gali tikėtis iš to žmogaus, kuriam skiriamas pasimatymas? Ką jie turėtų daryti blogiausiu atveju? Kada jie turėtų būti namie?

Jūsų paaugliui nebūtinai patiks spręsti tokius klausimus (tikriausiai ir jums ne), bet šiaip ar taip, jūs turite teises ir pareigas kaip tėvai reikalauti tokio pokalbio. Netgi manau, kad turite teisę reikalauti iš savo paauglio pagarbiai ir dėmesingai atsakyti į šiuos klausimus prieš gaunant leidimą eiti į pasimatymą, nes susitikinėjimui reikia tam tikros brandos. Jei jie negali tokios brandos parodyti kalbėdami su jumis, galite teisėtai abejoti jų brandos lygiu, kuris atsiskleis pasimatyme. Be abejo, negalite būti ir itin griežti. Šiaip ar taip, tai ne kvota. Tai draugiškas mokytojo ir mokinio susitikimas, kurio tikslas – atvirai ir pagarbiai aptarti svarbią gyvenimo pakopą. Jei savo paauglio atžvilgiu laikysitės tokios pagarbios, paslaugios, bet tvirtos nuostatos ir reikalausite panašios nuostatos atsakant, tai jums padės išlaikyti ryšį su vaiku ir deramai jį pamokys tuo metu, kai jis ar ji taps jaunu vyru ar moterimi.

2. „Vaikiška meilė" yra svarbi. Prašau, neerzinkite.

Norėdami kažkaip įveikti savo nerimą, sukeltą fakto, kad mūsų vaikai užaugo, mes dažnai erziname juos dėl jų santykių. Maža to, eikvojam daug oro pamokslaudami jiems, kokie nesvarbūs yra „šie pasimatymai". Žinoma, galiausiai mes tik

atstumiame savo vaikus. Žmonės nemėgsta, kai jų rūpesčiai menkinami ar iš jų poreikių pasišaipoma, o paaugliai tam ypač jautrūs. Pernelyg juokaujant, kad ir kaip geranoriškai, galiausiai jums gali tekti klausti savęs: „Kodėl jis nebenori su manimi kalbėtis?“

Kaip tėvai mes turime atminti, kad „vaikiškos meilės santykiai“ yra svarbūs ne tik todėl, kad taip mano mūsų vaikai, bet ir todėl, kad jie atlieka esminę raidos funkciją. Jie padeda mūsų paaugliams sužinoti apie save – tai, ką jie mėgsta, ir ko nepakenčia, savo privalumus ir trūkumus; trumpai tariant, kuo jie nori būti užaugę. Martinas Buberis sakė: „Būti – tai užmegzti santykius su kitais.“ Jūsų vaikai smarkiai tikrins šį moto. Per kelis artimiausius metus jie draugaus ir skirs pasimatymus su labai – ir kartais keistai – įvairiais žmonėmis, kad geriau išsiaiškintų savo svajones, tikslus ir vertybes. Jūsų gebėjimas būti pagarbiems savo paauglių pasimatymams bus geriausias būdas paskatinti jų norą pasitikėti jumis ir gauti iš jūsų patarimų.

3. Skatinkite savo vaiko įvairiapusiškumą.

Pripažinkime, kad net sveikiausias paauglys protarpiais gali tapti šiek tiek pamišęs dėl vaikino ar merginos. Nors tai gana normalu, bet nepageidautina, ir tuo metu turime padėti savo vaikams. Ką daryti?

Manau, geriausias būdas išspręsti šią problemą – daug daugiau laiko praleisti skatinant jų kitą draugystę, pomėgius, dalyvavimą bendruomenėje, bažnyčioje ar popamokinėje veikloje. Tik nemėginkite atkalbinėti. Viena vertus, šis požiūris naudingas tėvams, nes užsiėmęs vaikas turi mažiau progų daryti kvailystes. Kita vertus, jis naudingas jūsų vaikams, nes jie turės

daugiau dėl ko gyventi ir nebus užimti tik savo santykiais. Tai padeda paaugliams išmokti įvertinti, su kuo jie vaikšto ir ką jie daro išėję. Idealiu atveju jūs norėtumėte, kad jūsų vaikai pamėgtų aukščiau išvardytą veiklą dar nebūdami paaugliai, bet šiaip ar taip, beprotiškai įsimylėjusių paauglių problemos sprendimas yra vienas – *didinti progų bendrauti įvairovę*, o ne tik mažinti progų būti draugijoje, dėl kurios jie pamišę.

4. Puoselėkite santykius su savo paaugliu.

Jei norite savo paaugliui duoti patarimą, jūsų patarimas bus priimtas tik tuo atveju, jei turite su juo ar ja ryšį, o vienintelis būdas išlaikyti ryšį – leisti laiką darant ką nors drauge. Tie trokštami tėvų ir vaikų nuoširdūs pokalbiai neužsimezga vien dėl to, kad taip turi būti. Jie prasideda tada, kai mažiausiai jų tikitės – kai kartu dirbate kieme, prie automobilio, keliaujate pėsčiomis, einate į koncertus, žodžiu, kai darote bet ką. Paaugliams nelabai sekasi struktūrinis „Pabūkime kartu", bet jie atsivers savo pačių nustatytomis sąlygomis, įsitraukę į kokią nors nepavojingą veiklą su rūpestingais tėvais. Dabar labiau nei kada nors anksčiau jūsų paaugliui reikia, kad skirtumėt laiko. Jūsų pastangos bus atlygintos jų pasitikėjimu.

5. Duokite jiems priemonių saviems naudingiems atsakymams rasti.

Nesvarbu, kokie šaunūs esame tėvai, tačiau kartais mūsų vaikai neateis pas mus su savo rūpesčiais. Bet tai nereiškia, kad negalime paveikti jų pasirinkimo. Svarbiau išmokyti jaunuosius romeo ir džiuljetas patiems rasti naudingiausius atsakymus, nei juos pateikti patiems tėvams. Tokios knygos kaip Mary

Beth Bonacci *Real Love* – labai reikalinga nelaimingiems beprotiškai įsimylėjusio paauglio tėvams. Dovanokite savo sūnums ar dukroms panašią knygą kaip „tiesiog taip“ dovaną su laišku, kuris jiems praneštų, kaip didžiuojatės jaunais vyrais ar moterimis, kuriais jie tampa. Jei jūsų vaikas nėra sentimentalus, tiesiog palikite knygą aiškioje vietoje (ant unitazo bakelio tualete), kur į ją būtų galima žvilgtelti vienumoje. Vienaip ar kitaip, duosite savo jauniems žmonėms svarbią žinią, kad remiate juos šiuo jaudinančiu jų gyvenimo metu ir *rūpinatės* suteikti pakankamai priemonių, kurių jiems reikia, norint teisingai pasirinkti.

6. Įvertinkite savo santuoką.

Jūsų jauni paaugliai gal nenorės pripažinti, bet jūsų santuoka keletą artimiausių metų bus jų ypatingas mokytojas. Jie ypač domėsis, ar jūs ir jūsų sutuoktinis esate švelnūs, kaip sprendžiate konfliktus ir randate pusiausvyrą tarp darbo, asmeninių interesų ir namų. Pasinaudokite savo vaiko užuomina. Išnaudokite šį laiką tam, kad vėl užmegztumėte ryšį su savo sutuoktiniu. Pasirūpinkite romantika. Būkite intymesni vienas kitam, parodykite savo vaikams, ko galima iš santykių tikėtis, – bet ne reikalauti, – o ne tik kaip pasitenkinti.

Trumpai tariant, būkite ramus, prieinamas, drąsinantis, būkite geras pavyzdys, o labiausiai – būkite savo kelyje. Šiaip ar taip, pats žinote, ko mažoji Margarita Marija (ar Jonas Paulius) laukia prie kino teatro.

NUSTATYTI TINKAMAS ELGESIO SU PRIEŠINGA LYTIMI TAISYKLES

Skatindami vaikus užmegzti draugystę su priešingos lyties asmenimis, o vėlyvame lytinės brandos amžiuje ar ankstyvoje paauglystėje – leisdami eiti į kai kuriuos pasimatymus, nustatykite tinkamas elgesio taisykles. Nors kalbėjome apie tai, kokias taisykles turite nustatyti savo paaugliui, kol jis dar nepradėjo skirti pasimatymų, toliau pateiksime bendresnes taisykles, kurių laikytis privalu bendraujant su priešinga lytimi.

1. Skatinkite kuklumą mintyse, veiksmuose ir drabužiuose.

Kuklumas nėra slopinimo dorybė. Niekur ir *Katalikų Bažnyčios katekizme* nesakoma, jog tam, kad būtume kuklūs, turime reikalauti, kad mūsų dukros (ar mūsų žmonos) nešiotų beformius medvilninius megztinius. Priešingai, kuklumas – dorybė, kuri, kaip *Katalikų enciklopedijoje* teigia tėvas Petras Stravinskis, lengvina gerus santykius ir bendravimą, versdama mus vengti aiškiai perdėto elgesio, taip pat per daug įmantrių manierų ir piktinančių aprangos stilių (pavyzdžiui, „Žiūrėk, kokia aš seksuali, turtinga, madinga!“) ar net perdėto pamaldumo rodymo („Žiūrėk, kaip aš pamaldžiai paniuręs ir apšiuręs!“) Kuklumas – dorybė, kuri mums neleidžia, kad kiti mūsų akivaizdoje pasijustų nejaukiai. Ji teikia mums gebėjimą išvengti atrodymo pajuokos objektais arba keistuoliais. Ji leidžia mums išgyventi „patrauklų tikėjimą“, kurį šv. Pranciškus Salezas kvietė mus atskleisti, kai ragino krikščionis būti „patraukliausiais žmonėmis kambaryje, neleidžiant lengvabūdiškumo“ (plg. *Filiotėja*, *Išganymo kelias*).

Taigi matome, kad nors kuklumas iš dalies kalba apie apatinius apdaro kraštus ir iškirptes, tai elementariausia ir kaprizingiausia forma. Iš tikrųjų kuklumas byloja apie jautrumą. Jautrumą mano kuriamam įvaizdžiui, komfortui (arba moraliniam lygiui) žmonių, su kuriais bendrauju, etiketui, kurio iš manęs reikalauja situacijos, kuriose būnu. Visa tai daroma turint tikslą rodyti „patrauklų tikėjimą". Jei mano elgesio, kalbėjimo ar rengimosi būdas yra arba nepatrauklus, arba užstoja tikėjimą, kurį stengiuosi išpažinti (nes dėl jo atrodau per daug erotiškai ar keistai), tada jis nėra kuklus.

Jei mokote savo vaikus gerų manierų, taip pat jautrumo aplinkai, auginsite paauglius, kuriems kukliai rengtis pavyksta gana natūraliai (galbūt kartais jums šiek tiek patariant). Bet jei užuot stengęsi lavinti savo vaiką deramai elgtis ir ugdyti jo jautrumą aplinkai, stengiatės tapti mados policija, tai gyvensite su paaugliu, kuris rengsis taip, kaip sapnavote baisiausiame savo košmare, ar su paaugle, kuri vos išėjus iš namų atsikratys medvilninio megztinio, kurį jai įsiūlėte, ir užsivilks mini sijoną, paslėptą jos sportiniame krepšyje.

Kuklių minčių skatinimas – tai savo vaiko mokymas nesielgti su kitais kaip su savo malonumo objektais ir netgi taip apie juos negalvoti. Nesvarbu, kaip kitas žmogus rengiasi, ne jūsų ir ne jūsų vaikų reikalas nepadoriai ar net smerkiamai apie juos galvoti. Taip daryti yra nekuklu. Jei turite ką nors galvoti apie žmogų, kuris žeidžia jūsų stiliaus ar drovumo jausmą, tada turėtumėte galvoti: „Viešpatie, padėk man matyti ir elgtis su tuo žmogumi pagarbiai." Būkite tokio požiūrio pavyzdys ir mokykite jo savo vaikus – taip jūs ir toliau ugdysite kuklią dvasią savyje ir savo paaugliuose.

2. Skatinkite pagarbą ir paslaugumą.

Turėdami galvoje, kad katalikams krikščionims visa santykių esmė – stengtis kito labui, privalome skatinti savo vaikus išsiugdyti paslaugius ir pagarbius požiūrius į kiekvieną, bet ypač į priešingos lyties atstovus. Mokykite savo vaikus, kaip svarbu klausytis savo draugų ar atlikti mažus gerus darbus (palaikyti duris kitam einant, kalbėti pagarbiai ir užduoti tiesiogiai su dalyku susijusius klausimus, panešti knygas, atnešti užduotis sergantiems draugams) ne todėl, kad būtų kaip nors atsilyginta, o todėl, kad tai – kaip tik tai, kas reikalinga. Duokite tokių gerų darbų ir tokių veiksmų pavyzdžių savo santuokoje.

3. Atminkite, kad svarbiausia – draugystė.

Mokykite savo vaikus, kad draugystė yra svarbiausia dviejų žmonių, ypač priešingų lyčių žmonių, santykių dalis ir kad tikri draugai yra žmonės, kurie padeda jums laisviau būti žmogumi, kokiu būti jus sukūrė Dievas. Jei žmogus verčia jus varžytis atskleidžiant savo talentus, reiškiant savo nuomones ar dalijantis savo mintimis, tas žmogus nėra draugas. Tegul jūsų paaugliai pagarbiai laikosi toliau nuo to žmogaus, nesvarbu, ar jis tos pačios, ar priešingos lyties.

Kai jūsų paauglys supranta šį draugų apibrėžimą (pranašesnį už įprastą „draugas – tai kas nors, su kuo aš dažnai būnu“), priminkite jam ar jai, kad niekada neturi daryti nieko, kas griauna pagarbą ir paramą, kurios yra draugystės esmė, taip pat nepriimti nieko kito, kas yra mažiau nei ta pati pagarba ir parama. Žinoma, turite suteikt savo vaikui įgūdžių įveikti tokius konfliktus (geriausiai pateikiant savo santuokos pavyzdį), bet pirmiausia turite suteikti vaikui gebėjimą nustatyti pagarbias savo elgesio su kitais ribas, taip pat gebėjimą nubrėžti pagarbos

liniją, kurios peržengti nevalia, kai kas nors bando paminti jo ar jos Dievo duotą orumą.

Jeigu mokydami savo vaikus draugystės su priešinga lytimi laikysitės aukščiau pateiktų trijų pagrindinių taisyklėlių, jūsų paaugliai jus nustebins ir savo užmegztų santykių kokybe, ir jų skaistumu.

SKATINTI TEIGIAMĄ RYŠĮ SU BAŽNYČIA IR PRAKTIŠKĄ, ASMENIŠKĄ DIEVO PATYRIMĄ

Visa šios knygos informacija bus jums visiškai nenaudinga, jei nerasite būdo padėti savo paaugliui asmeniniu, emociniu lygiu susijungti su savo tikėjimu. Tik toks ryšys su tikėjimu suteiks jūsų jaunuoliams (vaikinams ir merginoms) valią būti skaistiems, santūriems ir doriems tuomet, kai jų bendraamžiai elgsis priešingai.

Neseniai man paskambino viena moteris pasiskųsti, kad jos dukra atmeta tikėjimą. *Ji visada buvo tokia sukalbama. Visą gyvenimą lankė katalikišką mokyklą ir dėl ėjimo į bažnyčią niekad nekėlė mums jokių rūpesčių. O dabar staiga ji mano, jog visa tai nesvarbu, ir kovoja su mumis. Nežinau, ką daryti.*

Nors paaugliams visiškai natūralu kelti negailestingus tikėjimo klausimus, kuriuos jie visada priimdavo kaip faktą, nes taip sakė jų tėvai, klausinėjimo procese slypi šiokių tokių pavojų. Geriausias būdas neleisti vaikui šitaip klausinėjant prarasti tikėjimą – be gaunamos katechezės dar ugdyti tvirtą, asmeninį ir emocionalų vaiko tikėjimą. Nors emocionalus tikėjimas, kurio išraiška – charizmatinis judėjimas, „Life Teen“, šalies Pranciškonų universiteto jaunimo konferencijos ir Pasaulio jaunimo dienos – vargu ar yra brandžiausia tikėjimo atmaina, vis

dėlto tai svarbus kiekvieno žmogaus tikėjimo patyrimo aspektas, kuris turi būti skatinamas. Prieš tai, kai Dievas užkariauja mūsų protus, Jis turi būti mūsų širdžių Viešpats. Būtent šis derinys veda į vadinamąją „dinaminę ortodoksiją“ (palyginkit su vadinamaisiais „griežtų pažiūrų“ atstovais, kuriuos labiau tiktų apibūdinti kaip „nuožmiai ir niūriai pamaldžius“).

Bėda ta, kad per daug vaikų „važiuoja ant savo tėvų tikėjimo ir moralės skvernų“. Jie eina į bažnyčią ir mokosi apie tikėjimą, nes privalo ir dar neįgavo balso šiuose dalykuose ginčyti savo tėvų autoritetą. Jų tėvai, kita vertus, daro tragišką klaidą manydami, kad paklusnumas ir tikėjimas yra tas pat, tačiau vaikui sulaukus paauglystės savo nuostabai jie supras, jog taip nėra.

Geriausias būdas padėti jaunam paaugliui laikytis savo tikėjimo ir moralės, net jei jis ar ji intelektuliai abejoja pačia tų dalykų esme, – pirmiausia duoti savo meilės Kristui ir Jo Bažnyčiai pavyzdį, o paskui duoti savo vaikui daugybę progų iki ausų įsimylėti Kristų. Visas pasaulio švietimas apie skaistumą neduos jūsų vaikui naudos, jei neugdėte savo vaiko asmeninio atsidavimo tikėjimui, paliudijamo išraiškinga, emocionalia, iki ausų Jėzų įsimylėjusia nuostata.

IŠVADA (PABAIGA)

Nors aprėpėme ne viską, ką reikia pasakyti apie tai, kaip padėti jūsų vaikui sėkmingai įveikti fizines, emocines ir socialines lytinės brandos kliūtis, esu tikras, kad padėjome pagrindus geram startui. Raginu jus, kad siekdami taikyti visame šiame skyriuje pateiktas nuostatas ir patarimus, darytumėte tai maldingai ir tikėdami, kad Viešpats suteiks jums reikalingą malonę ir išmintį savo vaiko besiskleidžiančiam seksualumui subrandinti.

Dabar metas eiti į priekį ir patyrinėti paauglystę ir jaunystę.

Pašaukimo metai

Paauglystė (15–19 metų amžius)

Asmens raidos kalba, paauglystė reiškia... savo pašaukimo atradimo periodą. Ir dėl fiziologinių, ir dėl socialinių bei kultūrinių priežasčių šis periodas šiandien turi tendenciją būti ilgesnis negu seniau. Krikščionys tėvai turi „taip parengti vaikus gyvenimui, kad jie visiškai įvykdytų savo uždavinius pagal iš Dievo gautą pašaukimą".

Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė
(cituojama iš *Familiaris Consortio*)

Kaip leidžia suprasti citata, paauglystė – gyvenimo metas, kai mes sutvirtiname savo tapatybes. Šiuo metu keliame sunkius klausimus, kokiais žmonėmis norime tapti, kokį darbą norime dirbti, kokius įsitikinimus išpažįstame, su kokiomis grupėmis norime bendrauti, su kokiais žmonėmis norime būti artimiausiai susiję. Pridėkite, kaip visa tai susiję su besiskleidžiančiu žmogaus seksualumu, ir galite įsivaizduoti, kodėl paauglystė yra toks audringas metas.

Paauglystė yra savotiška „antroji lytinės brandos dalis". Kalbėdami apie lytinę brandą aptarėme, kaip svarbu jūsų jaunuoliui

duoti savotiškas plytas tapatybės statybai, pradinę informaciją apie rūpinimąsi savimi ir kūno įsisąmoninimą ir kalbėti apie pasimatymų elgesio pagrindus. Paauglystėje mes, tėvai, turime toliau apie tai kalbėti, tik daugiau, be to, turime pridėti kelis naujus dalykus, būtent:

- padėti jaunam žmogui rasti tvirtą tapatumo jausmą,
- aiškinti paaugliui apie tikrąjį krikščioniškų santykių tikslą,
- stengtis padaryti savo santuoką gerų krikščioniškų santykių pavyzdžiu,
- nustatyti tinkamas susitikinėjimų ribas,
- atvirai bendrauti,
- raginti paauglį neieškoti tikro intymumo pakaitalų,
- padėti paaugliui visiškai suvokti netvarkingo susitikinėjimo ir lytinių santykių problemas ir paaiškinti, kaip jų išvengti,
- padėti paaugliui teisingai nuspręsti dėl draugysčių ir užsiėmimų,
- toliau skatinti paauglį ugdyti asmeninį santykį su Kristumi ir Bažnyčia.

Dabar smulkiau panagrinėsime kelis patarimus, kurie padės jums įveikti šiuos iššūkius.

PADĖTI JAUNAM ŽMOGUI RASTI TVIRTĄ TAPATUMO JAUSMĄ

Praeitame skyriuje pradėjau naudoti šią sąvoką kalbėdamas apie tai, kaip padėti jūsų jaunuoliui (-ei) rasti sau įdomių užsiėmimų ir palaikančių draugų. Dabar norėčiau kiek labiau išvystyti šią mintį.

Turėti tapatybę reiškia du dalykus:

1. Kad turite šiokį tokį supratimą apie vertybes, įsitikinimus ir ypatybes, su kuriomis norite būti siejamas baigiantis jūsų gyvenimui (įskaitant tokį žodį, kuris geriausiai atitiktų šias vertybes, įsitikinimus ir ypatybes).
2. Ar vien žiūrėdamas į jūsų pasirinkimus, gyvenimo būdą ir žmones, su kuriais bendraujate, galėčiau pasakyti, kokios vertybės, įsitikinimai ir ypatybės yra jums asmeniškai svarbios?

Pirmasis punktas nustato, ar turite tapatybės sėklų, ar ne. Antrasis punktas apibrėžia tos tapatybės jėgą.

Šv. Pranciškus mėgo savo mokiniams kartoti: „Eikite ir skelbkite Evangeliją; jei reikia, naudokitės žodžiais." Tai antrojo aukščiau pateikto teiginio esmė. Žinote, kad turite stiprią tapatybę, jei jūsų kasdienis gyvenimas ir pasirinkimai aktyviai atspindi vertybių, įsitikinimų ir ypatybių, kurios, pasak jūsų, jums yra svarbios, siekį. Priešingai, žinote, kad turite silpną tapatybę, jei jūsų gyvenimas neatspindi šių dalykų siekio.

Paauglystė – gyvenimo metas, kai jaunas žmogus kviečiamas nustatyti, kokias normas jis pasirenka ir ką reiškia būti vertam tų normų (gyventi pagal tas normas). Taip pat tai gyvenimo laikas, kai paauglys sužino, kokius vaidmenis žmonės turi ar neturi, padėdami jam ar jai siekti tų idealų.

Kad tai padarytų jūsų jaunuolis(-ė), paklauskite:

1. Su kokiomis savybėmis nori būti siejamas gyvenimo pabaigoje? (Pateikite pavyzdžių: „mylintis, dosnus, ištikimas, stiprus, drąsus ir t. t.)
2. Kokius sprendimus turi priimti kasdien (pavyzdžiui, dėl kokių užsiėmimų „pasirašytum" ar tartum „ne", su

kokiais žmonėmis tau reikėtų bendrauti, kokioms grupėms turėtum priklausyti ir kokių vengti), kad padidintum savo galimybes subrendus tapti tokiu žmogumi?

3. Koks darbas, karjera, pašaukimas ir veikla suteiktų progų šioms svarbioms savybėms, įsitikinimams ir vertybėms puoselėti? Pavyzdžiui: jaunuolis, kuris vertino „drąsą, ištikimybę ir jėgą" tikriausiai domėsis kitokia veikla ir kitokiais karjeros keliais, negu jaunuolis, kuris pirmiausia vertino „meilę, dosnumą, švelnumą, supratingumą".
4. Kokie žmonės tavo gyvenime iš tikrųjų skatina tavyje šias savybes ir įsitikinimus? Kokie žmonės tavo gyvenime trukdo ar verčia gėdytis šių savybių ar įsitikinimų? Ką tau reikia daryti dėl abiejų rūšių santykių?

Akivaizdu, kad tai nėra pokalbis, kurio jums reikės tik kartą per penkerius metus, būtent paauglystėje; tai turėtų būti nuolatinis procesas, išsiskleidžiantis su kiekvienu svarbesniu sprendimu, su kuriuo susiduria jūsų jaunuolis(-ė). Knygoje *Parenting with Grace* kalbama apie tai, kaip naudotis tokiu „paskirties pareiškimu", norint palaipsniui suteikti jūsų paaugliui vis daugiau ir daugiau kontrolės savo pasirinkimams. Skatinčiau jus ištirti daugelį tokio paskirties pareiškimo panaudojimo atvejų, nes tai būtina padedant išlaikyti pagarbią drausmę ir gerą ryšį su savo paaugliais.

Prieš pereinant į kitą skyrelį, norėčiau pasakyti keletą žodžių apie vienuolinius pašaukimus. Tiksliau sakant, kaip jūsų paaugliui žinoti, ar Dievas šaukia jį į santuokinį gyvenimą, ar į vienuolinį gyvenimą? Kaip jūsų jaunuoliui žinoti, ar Dievas šaukia jį būti tėvu, ar tapti kunigu?

Tai irgi susiję su jūsų jaunuolio tapatybės pareiškimu. Išsiaiškinę vertybes, idealus ir tikslus, kuriuos norime atskleisti per savo gyvenimą, turime padaryti kai kuriuos sprendimus. Pavyzdžiui:

- Ar keliuose, kuriais tu nori keliauti, lieka laiko santuokai ir šeimos gyvenimui?

  Pavyzdžiui, kai kurios profesijos (gydytojo, teisininko ir kt.) reikalauja daug laiko ir jėgų ir iš tikrųjų yra nedraugiškos santuokai ir šeimos gyvenimui. (Tokių profesijų žmonių ištuokų skaičiai yra astronominiai.) Smarkiai užsidegusius jaunuolius, kuriems jų aistra užima didžiumą laiko, kurie nori siekti karjeros, reikalaujančios daug laiko ir jėgų, reikėtų stipriai paskatinti įvertinti vienuolinio gyvenimo galimybę, kad savo talentus galėtų panaudoti visos Bažnyčios labui, šiems tikslams skiriant tiek laiko ir jėgų, kiek tik galima, o nedaryti to rizikuojant pralaimėti ar neįvykdyti savo įsipareigojimų sutuoktiniams ir vaikams.
- Ar aš jaučiu, kad Dievas šaukia mane turėti vaikų? O gal neturiu ypatingo noro auginti savus vaikus?

  Daugelis paauglių galvoja apie pasakišką santuokos idealą maždaug taip: „Aš noriu būti vedęs / ištekėjusi, kad išsipildytų romantinė svajonė ir po to ilgai ir laimingai gyvenčiau.“ Nors geros santuokos yra romantiškos, pagrindinė santuokos tarnystė – vaikų auginimo tarnystė. Jei jūsų jaunuolis ypač myli vaikus, tada jį ar ją tikriausiai reikėtų skatinti santuokai ir šeimos gyvenimui. Jei, kita vertus, jūsų vaikui patinka romantiniai santuokos aspektai, bet iš tikrųjų jis ar ji nelabai galvoja

turėti vaikų, jį ar ją reikėtų skatinti bent pasidomėti vienuolinio gyvenimo galimybe.

Iš tiesų visus vaikus reikėtų skatinti su maldinga nuostata pasidomėti abiem pašaukimais. Turime savo paauglius skatinti nuolat ieškoti Dievo valios jų gyvenimui.

- Ar geriau būčiau atsakingas vienam žmogui, kviečiančiam mane tapti žmogumi, kuriuo Dievas mane šaukia būti, ar norėčiau turėti vyrų ar moterų bendruomenę, į kurios idėjas galėčiau reaguoti ir kuriai galėčiau teikti paskatinimą ir pats iš jos jo sulaukti?

  Jei jūsų paauglys mieliau artimai dirbtų su vienu asmeniu, kad įgyvendintų savo Dievo duotus planus, svajones ir vertybes, tada galbūt jis geriau tinka santuokai. Kita vertus, jei jūsų paauglys mėgsta klausti daugelio skirtingų žmonių nuomonės – ir siūlyti savo nuomonę daugeliui kitų žmonių – savo kelyje tampant žmogumi, kuriuo būti jį sukūrė Dievas, tada galbūt jūsų jaunuolis labiau tinka vienuoliniam, bendruomeniniam gyvenimui.

Iš esmės šiais ir kitais panašiais klausimais siekiama padėti jūsų jaunuoliui suprasti, kad likusį savo gyvenimą jis ar ji bus atsakingi už tai, kad įgyvendintų vertybes, kurias Dievas įdiegė jam ar jai į širdį. Norint tai padaryti, reikia tinkamos rūšies santykių, teikiančių kaip tik reikalingos rūšies paramą. Išsiaiškinkite vertybes, įsitikinimus ir tikslus, kurių nori siekti jūsų jaunuolis, tada padėkite jam ar jai atrasti tokį įsipareigojimą, kurio tie dalykai pareikalaus, ir sužinoti, kokios paramos reikės norint pasiekti tuos tikslus.

AIŠKINTI PAAUGLIUI APIE TIKRĄJĮ KRIKŠČIONIŠKŲ SANTYKIŲ TIKSLĄ

Daugelis paauglių mano, kad santykiai užmezgami tam, kad būtų rastas žmogus, su kuriuo būtų galima nuolat būti, ir kad „aš gerai jausčiausi“. Nors šie dalykai neabejotinai yra visų romantinių santykių dalis, tačiau tik pati nereikšmingiausia.

Krikščioniui tikrasis susitikinėjimų tikslas – rasti vieną žmogų, kuris geriausiai tinka padėti tapti žmogumi, kuriuo Dievas tave sukūrė būti ir kuriam tu geriausiai tinki tam tikslui. Kai jūsų vaikas sukuria savo paskirties pareiškimą, paprašykite jo įvertinti savo santykius jo kontekste. Mano praktikoje dažnai pasitaiko, kai tėvai atveda savo paauglį sūnų ar dukrą ir desperatiškai klausia manęs, ką jie gali padaryti, kad atskirtų savo paauglį nuo jo merginos ar vaikino, jų manymu, darančio blogą įtaką.

Deja, tiesiogiai jie, tėvai, mažai ką gali padaryti. Bet skirdami laiko padėti savo paaugliui išdėstyti tapatybės pareiškimą ir sąrašą pageidaujamų partnerio savybių, galite įduoti jaunam žmogui reikalingas priemones, kurių jam reikia norint pačiam padaryti pagrįstus sprendimus.

Vienas mano pažįstamas su dukra dar neišdėstė tapatybės pareiškimo. Bet buvo pratęs kartą ar dukart per mėnesį vestis ją pusryčių. Per vienus pusryčius dukra ėmė pasakoti, kaip ji pamišusi dėl vieno naujoko. Kurį laiką mandagiai klausęs tėvas pasinaudojo proga paprašyti jos apsvarstyti savybes, kokiomis turėtų pasižymėti jai patinkantis vyras. Ji pasakė keturias ar penkias tokias savybes ir ėmė verkti. „Kas yra?“ – paklausė tėvas. Ašarodama ji tarė: „Ką tik supratau, kad Markas [jos vaikinas] neturi nieko, kad galėtume kurti tokius santykius, kokių aš noriu. Ar manai, kad jis man netinka?“

„Na, brangioji, nežinau. Tai tavo sąrašas. Bijau, jog pati turėsi nuspręsti. Bet noriu, kad žinotum, kaip aš didžiuojuosi tavimi, kad tiek daug galvoji, ko nori, ir kad taip rimtai žiūri į santykius. Tai labai brandu."

Per savaitę to vyro dukra nutraukė santykius su savo vaikinu.

Kad ir kokia jaudinanti ši istorija, galite išvengti tokio gaisro padėdami savo jauniems žmonėms apsvarstyti sąrašą pageidaujamų bruožų, kurių privalėtų turėti būsimas partneris. Tada jaunuoliai gali pasinaudoti pirmuoju pasimatymu ar pora jų ir per pokalbį užduoti kelis paprastus klausimus, kurie padės jiems nuspręsti, ar tas asmuo atitinka jų kriterijus.

Įdomu, kad mano žmona ėmė naudotis būtent šiuo metodu dar prieš mums pradėjus susitikinėti. Pavargusi nuo bet kaip skiriamų pasimatymų, ji sudarė sąrašą pageidaujamų savo būsimo vyro ir vaikų tėvo savybių. Per mūsų pirmuosius pasimatymus ji sugebėjo labai daug sužinoti apie mane, nes žinojo, ko nori paklausti. Tie klausimai padėjo mums grįsti mūsų santykius ketinimu padėti vienas kitam tapti žmonėmis, kokiais, mūsų manymu, Dievas nori, kad būtume užaugę. Šis ketinimas – anksti paaiškėjęs mūsų santykiuose – tapo pagrindu išskirtinei santuokai, kuria džiaugiamės šiandien.

Skyrę laiko padėti savo jauniems žmonėms sudaryti tapatybės pareiškimą, duodate jiems būdą patikrinti savo santykius, o sau – teisėtą būdą pasidomėti, ar jie normalūs, neatrodant įkyruoliu. Jums tereikia paklausti: „Kai esi su (įterpkite čia vardą), ar jautiesi taip, tarsi jis padėtų tau labiau tapti savimi?" Jūsų jaunuoliai nesipiktins dėl kišimosi, nes jei tai daroma tinkama dvasia, jie žinos, kad tik padedate jiems likti ištikimiems vertybėms, kurios, pasak jų pačių, yra svarbios.

STENGTIS PADARYTI SAVO SANTUOKĄ GERŲ KRIKŠČIONIŠKŲ SANTYKIŲ PAVYZDŽIU

Šiuo metu jums ir jūsų partneriui reikės ir toliau smarkiai stengtis, kad parodytumėte savo jaunuoliams, ko tikėtis iš santykių. Ar jūs ir jūsų sutuoktinis esate geriausi draugai? Ar visą dieną stengiatės vienas kitam rodyti meilę? Ar ginčijatės pagarbiai ir kūrybingai? Ar gerai sutariate tvarkydami namus, auklėdami vaikus ir gyvendami savo gyvenimus? Dabar ypač svarbus metas kritiškai įvertinti savo santuoką ir atlikti darbą, kurį reikia atlikti, kad jūsų santuoka būtų pavyzdys kitiems.

Kodėl tai taip svarbu? Nes paaugliams Dievas davė menką veidmainystės ir nenuoseklumo pakantumą. Jūsų paaugliai ieško patikimų pavyzdžių, pagal kuriuos galėtų kurti savo pačių gyvenimą. Nepanašu, kad jie priims jūsų patarimą dėl santykių, – netgi protingą, – jei negalės pasakyti, kad jie norėtų labai panašios į jūsiškę santuokos.

NUSTATYTI TINKAMAS SUSITIKINĖJIMŲ RIBAS

Nustatyti tinkamas ribas – svarbus veiksmas padedant jūsų paaugliui sužinoti krikščioniškų santykių tikslą. Nustatydami ribas, tokias kaip komendanto valanda ar tam tikrų veiklų draudimas, stenkitės atminti, kad šių ribų esmė – ne tik neleisti įvykti tam tikroms seksualinėms situacijoms; tos ribos veikiau tinka pamokyti jaunuolius, kad santykiai visų pirma būtų krikščioniški.

Vienas iš dalykų, kuriuos skatinu tėvus daryti, – vadinamasis „interviu". Džonas Rimas, katalikas tėvas ir senelis, vedantis „Veiksmingos tėvystės seminarus", pataria apklausti žmones, su kuriais jūsų sūnus ar dukra susitikinėja. Nors skamba

grėsmingai (kaip juokauja pats Džonas, „interviu prasideda žodžiais: prie sienos!“), interviu iš tikrųjų gražus dalykas, jo vaikai – ir net jo dukterėčios ir draugų vaikai – prašo organizuoti tą interviu, kai sulaukia pasimatymų amžiaus.

Nors ponas Rimas turi daugiausia patirties imdamas interviu iš savo dukrų ar kitų moteriškos lyties šeimos narių vaikinų, nematau priežasties, kodėl vyras ir žmona negalėtų sėsti su savo sūnumi ir jo mylimąja ir pasikalbėti. Leidau sau pono Rimo interviu suderinti su savo sukurtu tapatybės pareiškimu. Rezultatas atrodo maždaug taip.

Motina ir tėvas išreiškia pageidavimą susitikti su jaunu žmogumi, skiriančiu pasimatymus jų paauglei dukrai (dėl aiškumo šį pavyzdį naudosime su dukra, bet panaši forma gali būti naudojama su sūnumi). Tas susitikimas turėtų įvykti tuomet, kai santykiai tik mezgasi, nes tada galėsite parodyti, kad jūs ir jūsų dukra nuo pat pradžių kelia vaikinui aukštesnius elgesio reikalavimus. Ruošiantis šiam susitikimui motina ir tėvas gali paruošti pietus jaunesniajai porai ar suplanuoti kokią kitą veiklą, tinkančią nerūpestingam, bet rimtam susitikimo pobūdžiui.

Vakaro metu tėvas turėtų meiliai, švelniai, bet tvirtai perimti vadovavimą tardamas jaunuoliui, skiriančiam pasimatymus jo dukrai (ar jaunuolei, einančiai į pasimatymus su jo sūnumi): „Noriu, kad žinotum, koks esu laimingas, kad mano dukra rado žmogų, kuris padeda jai jaustis tokiai laimingai, kokia ji yra būdama su tavimi. Iš savo dukros esu girdėjęs gerų dalykų apie tave ir galiu pasakyti, kad ji tikrai tave gerbia. Norėjau su tavimi susitikti, nes turiu tau kai ką pasakyti. Aš myliu šią jauną moterį (rodo į dukrą). Mielai atiduočiau už ją gyvybę, nes ji man svarbesnė už viską, ką turiu. Mudu su žmona labai stengėmės įdiegti jai vertybes, kurios užtikrintų jai laimingą ir

palaimintą gyvenimą, ir ji pati sako, kad kasdien nori stengtis tapti... (čia įterpiamos jos tapatybės pareiškimo savybės). Tikrai ją už tai gerbiu.

Man reikia, kad suprastum, kad kai išeini su ja, patikiu tau savo ypatingą lobį. Kaip vyras kalbėdamas su vyru noriu, kad pažadėtum man, jog niekada nevesi jos niekur, kur ji galėtų būti įskaudinta, niekada pats jos tyčia neskaudinsi ir nebūsi nepagarbus vertybėms ir dorybėms, kurios jai svarbios. Ar man tai pažadėsi?"

Tai stiprus ir mylintis veiksmas, kurį geriausiai atlieka tėvas. Jis padaro du dalykus. Pirma, tai viešas jūsų meilės savo sūnui ar dukrai pagarsinimas. Jūs parodote gerbėjui ar gerbėjai tikrąją jo rasto lobio vertę. Tai didžiai gražus patyrimas jūsų sūnui ar dukrai, kuri tikrai jaučiasi pagerbta, kai taip apie ją ar jį kalbama.

Antra, tai pasiunčia aiškią žinią, kad jūs neflirtuojate. Santykiai – rimtas reikalas. Savigarba, ateities tikslai, net gyvenimai gali amžiams pasikeisti – į gera ar į bloga – nuo trumpučio vyro ir moters susitikimo. Tai leidžia jaunajai porai žinoti, kad rimti santykiai – tai kur kas daugiau, nei rezervuoti laiką boulingo vakarui; kad krikščioniški santykiai galiausiai reiškia tikėti, kad su partneriu turite geresnę galimybę negu be jo tapti žmogumi, kokiu Dievas nori, kad būtumėte savo gyvenimo pabaigoje.

ATVIRAI BENDRAUTI

Mitas, kad paaugliams savo tėvų reikia mažiau nei jaunesniems broliams ir seserims. Paaugliams tėvų reikia labiau, bet skirtingai. Paaugliai linkę nelabai pakęsti „sėskime ir pakalbėkime" laiko, bet jie atvirai pakalbės su tėvais dirbdami ar pramogaudami su jais.

Tarkitės dirbti ir žaisti su savo paaugliu tiek, kiek reikia, sykiu gerbdami jo poreikį pabūti su savo draugais. Pavyzdžiui, nieko blogo reikalauti, kad viena diena per savaitę būtų „šeimos diena“, kada visa šeima žaidžia ar dirba kartu tai, kas svarbu jos nariams. Daugeliu atvejų šis laikas turėtų būti rezervuotas tik šeimos nariams, nors paauglys kartais gali pakviesti prisijungti draugą ar draugę, – palikime tai tėvų nuožiūrai. Kai skiriamas toks šeimos laikas, tėvai ir jų paaugliai, net nieko nenorintys paaugliai, džiaugiasi dalijimosi dovana ir susijungia stipresniais ryšiais. Žinoma, būtų geriau, jei šeimos diena jūsų šeimoje nuolat būtų organizuojama nuo tada, kai jūsų paaugliai lytiškai subrendo ar dar anksčiau. Tačiau nesvarbu, kada ir kaip tai pradedate daryti. Bendras darbas ir poilsis kartu su savo paaugliu – geriausias būdas bendravimo atvirumui užtikrinti.

RAGINTI PAAUGLĮ NEIEŠKOTI TIKRO INTYMUMO PAKAITALŲ

Kiekvienas žmogus ieško intymumo. Ne kiekvienas jį randa. Pernelyg daug žmonių painioja seksą ar fizinę meilę su tikru intymumu. Bet nors tenkinantys lytiniai santykiai yra intymių santuokinių santykių vaisius, intymumo neįmanoma pasiekti vien per seksą.

Mokykite savo vaikus, kad intymumas – tai, kas įvyksta, kai dirbate ranka rankon su kitu žmogumi padėdami vienas kitam tapti žmonėmis, kokiais Dievas sukūrė mus būti. Kai randate tą priešingos lyties asmenį, kuris geriausiai gali padėti jums tapti tokiu žmogumi, jūs vedate ar už jo ištekate. Lytiniai santykiai, kuriuos švenčiate, yra džiugūs, nes tai simbolis to,

kaip gerai dirbate vienas kito labui visą dieną. Tokiomis aplinkybėmis seksas tampa Dievo duota kalba, kuria du žmonės vienas kitam sako: „Žiūrėk, kaip šauniai mes dirbame vienas kito labui! Net mūsų kūnai veikia kartu, kad švęstų mūsų meilę ir kurtų naują gyvybę, ir parodytų, kokie mes ypatingi vienas kitam ir Dievui.“

Kita vertus, kai du žmonės užsiima seksu be šio įsipareigojimo ir intymumo, vienas kitam jie tegali pasakyti: „Man gera, kad tu esi. Su tavimi labai smagu.“ Neišvengiamai atsitinka taip, kad kažkuriuo momentu jų santykiai nustoja buvę smagūs, ir tada jie pereina prie kito žmogaus. Todėl svarbu atminti, kad tikra meilė, tikras intymumas laukia santuokos, kad būtų lytiškas. Tik po vedybų, kai du žmonės pasižada būti vienas kito draugais visą gyvenimą, kad ir kas nutiktų, lytiniai santykiai gali būti sveiki ir geri. Skatinčiau jus susisiekti su tokiomis organizacijomis kaip „Tikra meilė laukia“ ar nusipirkti „Skaistybės žiedus“ (žiedai, nešiojami ant sutuoktuvių žiedo piršto yra įsipareigojimo laukti tikro santuokinio intymumo ženklas). Tik nemanykite, kad jūsų paaugliai liks nekalti iki vedybų todėl, kad jie yra katalikai. Švęskite jų įsipareigojimą skaistumui tokia dovana, kaip minėti žiedai, ir formaliu, pamaldžiu pasižadėjimu būti ištikimiems vertybėms, už kurias jie stoja kaip jauni krikščionys vyrai ir moterys.

Taip pat skatinčiau jus suteikti savo paaugliams geros informacijos apie psichologines ir fizines priežastis, raginančias likti nekaltiems iki vedybų. Pavyzdžiui, ankstesniame skyriuje pasakojau apie moterį, kurios santuoka žlugo dėl jos vyro liguisto sekso polinkio. Prisimenate, kaip ji pasakė sūnui, jog dėl geros santuokos turi stengtis du pilni, neišsibarstę žmonės? Kaskart, kai užsiimi seksu su kitu žmogumi, atiduodi tam

žmogui dalį savęs, kol gana greitai tavęs beveik nelieka, ir tu neturi nieko, ką galėtum duoti sutuoktiniui.

Be šio psichologinio aiškinimo, suteikite savo paaugliui reikalingos informacijos apie palaido gyvenimo fiziologines pasekmes. Be abejo, tai apima ir informaciją apie nėštumą ar lytiškai perduodamas ligas, tačiau yra dar viena fiziologinė priežastis, netgi svarbesnė jūsų paaugliui.

Kiekviename žmoguje esama hormono, vadinamo oksitocinu. Jis vadinamas „meilės hormonu", nes yra ten, kur yra meilė. Jo užduotis – kurti meilius jutimus, kurie užtikrina dviejų žmonių ryšį ir padeda jiems išgyventi santykių stresą. Pavyzdžiui, oksitocinas išsiskiria, kai išstumiama placenta, kad motina galėtų susisieti su kūdikiu net per gimdymo skausmą. Oksitocinas išsiskiria, kai motina žindo savo kūdikį, – tai leidžia jai likti ramiai ir taikiai net tada, kai vaikas verkia. Taip pat oksitocinas išsiskiria per vyro ir moters orgazmą, ir jis padeda porai išlaikyti šiltus jausmus vienas kitam, nepaisant įvairių stresų ir įtampų, galinčių paveikti jų santykius.

Jei pora užsiima seksu prieš vedybas, ji lengvai pakliūva į oksitocino įtaką. Kitaip tariant, jie jaučia šilumą vienas kitam, net kai nėra priežasties taip jaustis ir net kai yra rimtų priežasčių jos nejausti. Jie nesugeba pagrįstai įvertinti savo santykių. Žinau daug pavyzdžių (ir tikėtina, kad jūsų sūnus ar duktė žino jų daug daugiau) jaunų moterų, miegančių su jaunais vyrais, kurie ima jas užgaulioti. Jos negali jų palikti dėl šiltų jausmų, kuriuos nepaaiškinamai jaučia užgauliotojui. Galima pateikti ir kitą pavyzdį. Jaunas vyras užsiima seksu su jauna moterimi, kuri vartoja alkoholį ar narkotikus, apgaudinėja jį, baisiai su juo elgiasi, bet jis negali palikti šios moters, nes dėl neaiškios priežasties jaučiasi labai įsimylėjęs. Nors čia

dažnai veikia kompleksiniai psichologiniai veiksniai, galima manyti, kad žmonės negali nutraukti žalingų santykių dėl oksitocino poveikio.

Santuokoje oksitocinas veikia gerai, nes gali padėti dviem žmonėms (kurie pirmiausia gerai pasirinko) nepastebėti smulkių nepagarbos ir susierzinimo momentų, kurie lydi santuokinį gyvenimą. Bet prieš vedybas oksitocinas verčia daugelį porų nepaisyti perspėjimo ženklų, kuriuos gali matyti visi, išskyrus dėl „kažkokios keistos priežasties" (tarsi apsvaiginti savos biochemijos) juos pačius. O paskui jau būna vėlu.

Šv. Paulius sako vyrams: „Ar nežinote, kad tas, kuris susijungia su kekše, tampa vienu kūnu su ja?" (1 Kor 6, 16). Tai ne tik dvasinė, tai ir psichologinė bei fiziologinė tiesa. Oksitocinas sukuria fizinį ryšį tarp dviejų žmonių, nesvarbu, ar jie turėtų būti sujungti, ar ne. Mokykite savo vaikus, kaip svarbu palikti šį fizinį ryšį santuokai, būtent tam laikui, kai jie jau bus nusprendę, kad žmogus, su kuriuo jie yra, turi tai, kas reikalinga viso gyvenimo teigiamai ir pamaldžiai įtakai.

PADĖTI PAAUGLIUI VISIŠKAI SUVOKTI NETVARKINGO SUSITIKINĖJIMO IR LYTINIŲ SANTYKIŲ PROBLEMAS IR PAAIŠKINTI, KAIP JŲ IŠVENGTI.

Užsimezgę santykiai sužlunga dėl daugelio priežasčių. Pateiksiu keletą dažnesnių ir pasiūlysiu kai kuriuos sprendimus:

1. Paauglys per pasimatymus bando rasti save.

Kai kurie žmonės nežino, kas jie yra, jei su kuo nors nesusitikinėja. Šie žmonės pajunta savo vertę tik tada, kai juos kas

nors įsimyli. Mintyse jie mano: „Nesu kažkoks ypatingas, bet ir ne visai blogas; šiaip ar taip, aš vaikštau į pasimatymus!"

Padėkite savo paaugliui suprasti, koks beviltiškas iš tikrųjų yra šis požiūris. Mokykite jį, kad, kaip sakoma Šventajame Rašte, jis nuostabiai sukurtas. Mokykite savo paauglį, kad Dievas sukūrė kiekvieną iš mūsų kokiam nors tikslui ir mūsų užduotis – atrasti ir įgyvendinti šį tikslą. Jei to nepadarysime, turėsime atsiskaityti Dievui už tai, kad iššvaistėme savo gyvenimus. Padėkite savo paaugliui rasti užsiėmimų, kurie jį ar ją jaudintų, vertybių (tapatybės pareiškimo pavidalu), už kurias galėtų stoti ir kovoti, ir draugų, kurie galėtų jį ar ją paremti.

2. Paauglys nuobodžiauja.

Yra senas posakis: „Dyki protai – velnio veiklos sfera." Kad ir kaip „davatkiškai" skamba šis posakis, jame yra tiesos. Daug kartų paaugliai pakliūva į bėdą todėl, kad negali sugalvoti nieko, kam dar jie gabūs.

Be to, kad darote visus dalykus, paminėtus pirmame skyrelyje, įsitikinkite, kad padedate savo paaugliui atrasti savo privalumus ir skatinate jo kompetencijos ir laimėjimo jausmą. Kuo mažiau paauglys jausis kompetentingas, tuo labiau jam bus nuobodu. Mokykite kompetencijos ir vengti netvarkingų santykių, kurie atsiranda iš pastangų palengvinti nuobodulio kančią.

3. Paauglys stengiasi įrodyti savo vyriškumą / moteriškumą ar brandumą.

Daugelis paauglių pradeda seksualinį gyvenimą todėl, kad bando ką nors įrodyti sau ar savo draugams. „Aš jau toks vyras, kad galiu turėti moterį." „Aš jau tokia moteris, kad galiu suvilioti vyrą." „Aš subrendusi ir galiu turėti kūdikį."

Jauni žmonės, kuriems kyla tokios mintys, labai dažnai būna labai prastai auklėti: jiems niekas taip ir nepaaiškino, ką iš tikrųjų reiškia būti vyru ar moterimi. Iš naujo perskaitykite skyrių apie vaikystės vidurį ir įsitikinkite, ar suprantate, kas tai yra. Mokykite savo paauglį, kad būti tikru vyru ar tikra moterimi reiškia kovoti už savo vertybes ir dirbti aplinkinių žmonių labui.

4. Taip tiesiog atsitiko.

Daug kartų paaugliai man yra sakę: „Aš neketinau užsiimti seksu; taip tiesiog atsitiko". Iš tikrųjų jie sako: „Aš tikrai norėjau tai daryti, bet negaliu pripažinti, kad tikrai norėjau tai daryti, taigi tiesiog apsimetu, kad atsitiktinai įkliuvau." Gerokai iš anksto leiskite savo paaugliui žinoti, kad nepatikėsite tokia istorija.

Mokykite savo paauglį, kad nėra tokio dalyko kaip „taip tiesiog atsitiko". Prieš tai, kai žmogus nudega, yra milijonas progų atsitraukti nuo ugnies. Prieš tai, kai žmogus savo automobiliu atsitrenkia į kitą automobilį, buvo milijonas progų vairuoti atsakingiau. Žmogus, kuris viską daro atsakingai, neatsidurs grėsmingoje padėtyje. Mokykite savo vaiką, ką reiškia „betarpiška nuodėmės proga". Pavyzdžiui, Desmondas Morisas (Desmond Morris) savo darbe *Intimate Behavior: A Zoologist's Classic Study of Human Behavior* (*Intymus elgesys: klasikinis zoologinis žmogaus elgesio tyrimas)* skiria 12 sveikų fizinių santykių pakopų (Šios pakopos nušviestos ir Davido Džojaus (David Joy) knygoje *Becoming a Man* (*Tampant žmogumi*); kiekvieną pakopą atitinka intymumo lygis, ir tik įveikus vieną lygį gali būti pasiektas kitas (taigi jokio peršokimo ar skubėjimo). 1–5 pakopos skirtos draugystei, bet jokie nesusituokę žmonės negali saugiai peržengti 9 pakopos pernelyg nesuartėdami – jie

yra visai prie pat nuodėmės. Pažiūrėkime į tas pakopas, kurios padės jūsų paaugliui žinoti, kada toli bus jau per toli.

DVYLIKA FIZINIO INTYMUMO PAKOPŲ

(1) Akys į kūną

Tai ne gašlus plėšrūno žvilgsnis, bet nekaltas pirmas žvilgsnis, kai pastebite, kad erdvė užpildyta žmogaus. Šiame žvilgsnyje nėra jokio seksualinio turinio.

(2) Akys į akis

Akių kontaktas yra esminis vertinant kito žmogaus susidomėjimą. Atsimenate žaidimą, kai pagaunate kieno nors žvilgsnį, paskui nusukate akis, tada darote tai vėl?

(3) Balsas prie balso

Tai turbūt sunkiausia pakopa: pradėti pokalbį ir ką nors sužinoti – būtina *tikro* intymumo sąlyga. Pasakykite savo paaugliui, kad jis ar ji turėtų likti šiame lygyje 4–6 mėnesius, nes eiti toliau sėkmingai nepabaigus šio etapo – tai iškelti lytinius pojūčius aukščiau už tikrą intymumą (t. y. draugystę, kuri kyla iš žinojimo, kad kai kas nori tau padėti tapti žmogumi, kokiu Dievas sukūrė tave būti – ir atvirkščiai). Tai pakopa, kai šį tą sužinote, o jūsų vertinimo neveikia tos šiltos neaiškios cheminės medžiagos, kurios išsiskiria liečiantis odoms. Šioje pakopoje įvertinate, ar jums patinka to asmens charakteris, įpročiai, pažiūros ir t. t. Šios pakopos praleidimas tikrai veda į nelaimę.

(4) Ranka prie rankos

Dabar jaunasis vyras ir jaunoji moteris yra pora ir „susijungę“ viešai; jei jie dabar išsiskirs, žmonės klaus: „Kur

yra ta(s) ir ta(s)?" Taip pat šiuo momentu ima įsilieti tos meilės cheminės medžiagos. Tai draugystės pakopa; pavyzdžiui, merginos Europoje dažnai vaikšto susiėmusios už rankų su geriausiomis draugėmis.

(5) Ranka ant peties

Toks vaizdas – „apsikabinus rankomis" – taip pat pastebimas futbolo aistruolių minioje. Vaikinai patogiai jaučiasi apsikabinę su savo draugais. Toks moters ir vyro apsikabinimas – tai fizinis, viešas būdas pasakyti: „Mus sieja ypatinga draugystė." Jis artimiau sujungia porą žmonių akyse.

Dabar prieiname prie pakopų, kurios palieka už savęs grynai platonišką draugystę ir pradeda reikšti romantiškesnį intymumą.

(6) Ranka ant juosmens

Alkūnės sukryžiuotos už nugaros, rankos nusileidžia ant juosmens, pora „susijungusi kaip x raidė". Pokalbis – intymesnis ir rimtesnis. Įsipareigokite dabar arba išsiskirkite. Šiuo momentu, jei santykiai nutrūksta, bus pykčio ir sielojimosi, ir depresijos.

(7) Veidas prie veido (burna prie burnos)

(LABAI SVARBU BŪTI TIKRAM, KAD PEREITOS VISOS PAKOPOS!) Intymus bučiavimasis pasitarnauja „cementavimo tikslui". Bučiavimasis sujaudina lytiškai, ir kai patiriamas susijaudinimas, 1–6 pakopos pamirštamos, o svarbus darbas, kurį galbūt reikia pabaigti kuriant santykius, paliekamas pakelėje. Jei skubama pasiekti šią pakopą, paprastai lytiniai santykiai įvyksta per anksti. Pirminė draugystė bus lėkšta, o pagrindas silpnas. Bučiavimasis yra ypatingas dalykas; neišduokite jo.

(8) Ranka prie galvos

Iš tikrųjų tai intymiau nei ranka prie rankos. Prisiminkite motiną, glostančią vaikui veidą. Švelnus mylimojo veido glostymas – labai intymus ir meilus veiksmas. Azijos šalyse nepagarbu, kai ne šeimos narys liečia vaiko galvą, nes tai suprantama kaip intymus dalykas.

(9) Ranka ant kūno

Dabar jūs gerai jaučiatės būdami kartu; „meškos" apkabinimas, pečių masažas, rankos paglostymas – šioje „ranka prie kūno" pakopoje visa tai priimtina. Tai neapima jokio „petingo" ar lyties organų lietimo – tai atidedama kitoms pakopoms.

Paaiškinkite savo paaugliui, kad jei jis ar ji eina toliau, įžengia į lytinio sujaudinimo pakopas (10–12 pakopos tiesiogiai susijusios su įžanginėmis glamonėmis ir lytiniu aktu: 10 pakopa apima krūtų lietimą ir bučiavimą, 11 pakopa – genitalijų lietimą, o 12 pakopa yra lytinis aktas). Nesusituokusioms poroms nepriimtina eiti už devintos pakopos neperžengiant „kritiško momento", kuris tikriausiai ves į seksą. Panašiai, jei žmogus nekuria draugystės ir nepereina pirmų devynių pakopų, seksas tėra erotizmas: naudojimasis vienas kitu.

Jei jūsų paauglys rimtai galvoja išlaikyti savo vertybes ir tapti žmogumi, kokiu Dievas nori, kad jis ar ji būtų, mokykite jį ar ją prieš vedybas neperžengti devintos pakopos arba nesusitikinėti su tuo, kas pernelyg atsainiai galvoja apie ėjimą už devintos pakopos prieš vedybas. Mokykite juos vengti tokių situacijų ne todėl, kad jos būtų blogos, bet todėl, kad jei jie nesimėgaus tinkamu laiku tinkamu būdu (draugystė privalo būti tokia stipri,

kad žmogus turi prisiekti prieš Dievą), tie džiaugsmai gali būti sugadinti visai kaip Auksinis Narnijos obuolys, apie kurį kalbėjau ankstesniame skyriuje. Ir tai būtų tragedija.

PADĖTI PAAUGLIUI TEISINGAI NUSPRĘSTI DĖL DRAUGYSČIŲ IR UŽSIĖMIMŲ

Paskutiniame skyriuje kalbėjome apie tai, kaip svarbu, kad jūsų vaikai įsitrauktų į kokią nors veiklą, kuri jiems būtų svarbi, ir kad jiems būtų parūpinta priemonių, leidžiančių atskirti, kurios draugystės būtų naudingos, o kurios ne.

Ir toliau priminkite vaikui, kaip skirti savo interesus ir savo draugystes. Kiek įmanoma priešinkitės pagundai griežtai reikalauti, kad jūsų vaikas nebendrautų su tam tikrais bendraamžiais (dažnai tie bendraamžiai dėl to tampa dar patrauklesni). Verčiau toliau kurkite ryšį su savo paaugliu kviesdami jį ar ją kiek įmanoma dirbti ir pramogauti šalia jūsų, ir padėkite sūnui ar dukrai patiems nuspręsti, ar tam tikra draugystė ar veikla padeda jiems likti ištikimiems jų paskirties pareiškimui, ar ne.

TOLIAU SKATINTI PAAUGLĮ UGDYTI ASMENINĮ SANTYKĮ SU KRISTUMI IR BAŽNYČIA

Labai svarbu, kad jūs ir toliau ugdytumėte savo sūnuje ar dukroje tiek emocinį, tiek intelektualinį tikėjimą. Jūsų paaugliai turės milijoną klausimų apie Dievą ir tikėjimą. Mokykite juos, kaip atsakyti į tuos klausimus. Tokios knygos kaip Matto Pinto *Did Adam Have a Belly Button?* (*Ar Adomas turėjo bambą?*) arba Mary Beth Bonnacci *Real Love or We're on A Mission From God* (*Tikroji Meilė, arba Mes esame Dievo misijoje*), arba

Keith ir Tammy Keiser *Sex: The Incredible Gift* (*Seksas: neįtikėtina dovana*), kitos knygos apie pradinę apologetiką ar katalikiškus santykius yra naudingos, nes jose atsakoma į klausimus, kurie jauniems žmonėms kyla dėl tikėjimo, ir nurodoma, ką tikėjimas reiškia jų gyvenimui ir santykiams.

Taip pat toliau skatinkite ir remkite savo jaunuolio narystę katalikų jaunimo grupėse. Tokie tikinčių jaunų žmonių susibūrimai teikia jūsų sūnui ar dukrai reikiamą bendraamžių paramą, norint išlaikyti jų tikėjimą gyvybingą net tada, kai jie liaujasi kabintis jums į skvernus.

PABAIGA

Rašydamas knygą stengiausi atsakyti į svarbiausius klausimus, iškylančius tėvams, kai jie stengiasi auginti seksualiai sveikus ir šventus vaikus. Nors jokia knyga negalėtų aprėpti visos jums reikalingos informacijos, turiu vilties, kad skatindamas žiūrėti į seksualumą kaip daugelio skirtingų bruožų reiškinį, besiskleidžiantį įvairiose jūsų vaiko gyvenimo srityse, o ne tik lytinėje, aš išplėčiau jūsų supratimą apie tai, ko reikia auginant vaiką, kuris įveiktų visas aukščiau nurodytas pakopas vesdamas savo lytinį *aš* su meile ir atsakomybe.

Kitame skyriuje pakalbėsime apie kai kurias dažnas problemas, kurias gali sukelti seksualumas. Pateiksiu kelis patarimus, kad padėčiau jas įveikti.

Kai kurie dažni klausimai ir rūpesčiai

Būdamas *Pastoral Solutions Institute* direktoriumi, nuolat atsakinėju tėvams, kuriems rūpi visi santuokinio ir šeimos gyvenimo aspektai, taip pat ir seksualumo – tiek jų pačių, tiek ir vaikų – klausimai. Kiek galėjau, tokias temas kaip masturbacija ir ikisantuokinis seksas, nušviečiau pagrindinėje šios knygos dalyje. Dabar norėčiau imtis kai kurių klausimų, kurių ankstesniuose skyriuose neturėjau progos panagrinėti taip išsamiai, kaip norėčiau. Pavyzdžiui:

- Kodėl dirbtinis gimimų reguliavimas yra blogai?
- Kodėl homoseksualumas yra blogai, ir ką turėčiau daryti, jei mano vaikas pajustų potraukį tai pačiai lyčiai?
- Kaip savo vaikui galiu kalbėti apie abortą?
- Užtikau savo vaiką žiūrint pornografiją. Ką turėčiau daryti?
- Kokie yra tvirkinimo (seksualinio piktnaudžiavimo) ženklai? Ką turėčiau daryti, jei manau, kad mano vaikas tvirkinamas?
- Kaip žinoti, kada ieškoti profesionalios pagalbos dėl mano vaiko ar mano santuokos problemų?
- ir daug kitų panašių rimtų klausimų.

Panagrinėkime šiuos klausimus kiekvieną atskirai.

KODĖL DIRBTINIS GIMIMŲ REGULIAVIMAS YRA BLOGAI?

Pirmiausia leiskite apibrėžti mūsų terminus. Dirbtinis gimimų reguliavimas apima visus cheminius ir mechaninius metodus (tabletė nuo pastojimo, prezervatyvai, intrauterinė priemonė, gimdos kaklelio mova, tamponai, spermicidiniai kremai ir t. t.), kurie aktyviai siekia sužlugdyti bet kokią galimybę, kad po meilės akto pora turėtų kūdikį.

Labai paprastai galiu paaiškinti, kodėl visi šie dalykai yra blogai. Prieš keletą metų išpopuliarėjo daina *Tell Me, Have You Ever Really Ever Loved a Woman?* (*Pasakyk man, ar tu kada nors tikrai mylėjai moterį?*). Man atrodo, kad ji buvo iš filmo *The Scent of a Woman* (*Moters kvapas*). Joje yra tokios eilutės:

Kai gali jos akyse matyti savo negimusius vaikus,
Tada tu tikrai myli moterį.

Bažnyčia sutinka. Nėra gražesnės meilės, kaip ta, kuri sako: „Tavo akyse matau savo vaikus." Meilė, kuri, parafrazuojant Skotą Haną (Scott Hahn), sako: „Noriu švęsti su tavimi meilę, kuri tokia galinga, kad po devynių mėnesių jai reikia duoti savą vardą."

Dirbtinis gimimų reguliavimas, kita vertus, siunčia visai kitokią žinią. Jis sako: „Noriu padaryti, kad jaustumeisi nuostabiai, ir noriu, kad tu padarytum, kad aš jausčiausi nuostabiai, bet pasilaikyk savo šlykščius vaikus sau." Tai tragiška žinia, pasiųsta mylimajam. „Nenoriu tavo akyse matyti savo vaikų. Nenoriu tavęs viso(-os). Ar negalime būti tiesiog laimingi turėdami tas kūno dalis, dėl kurių mes gerai jaučiamės dabar pat?"

Bažnyčia sako, kad nusipelnėme geresnių dalykų. Bažnyčia moko, kad visada turėtume švęsti tokią stiprią, aistringą, Dievo duotą meilę, kuri tokia gili, kad leidžia mums savo mylimojo akyse matyti savo vaikus tol, kol tai įmanoma. Mes nusipelnome žinoti, kad žmogus, kuriam atiduodame save, nori mūsų viso (-os), ypač vaikų, kuriuos Dievas įkurdino mūsų širdyse.

TAIGI KODĖL PRIIMTINAS NATŪRALUS ŠEIMOS PLANAVIMAS?

Ar tai nėra tik katalikiškas gimimų reguliavimas?

Ne, tai tikrai ne katalikiškas gimimų reguliavimas. Dirbtinis gimimų reguliavimas atima maldą, išskyrimą, diskusiją; lieka tik: „Mes nusprendėme neturėti vaikų."

Nors tiesa, kad natūralus šeimos planavimas yra daugiau kaip 99 procentus veiksmingas nėštumo išvengimo metodas, tinkamai NŠP praktikuojančios poros nuostata visiškai kitokia nei naudojančios kontraceptiką. Taikydama NŠP pora visada gali matyti vaikus savo mylimojo akyse, bet jie išmokyti, kaip šį gilų troškimą suderinti su reikme suteikti tvirtą pagrindą meilei, iš kurios šie vaikai gali gimti.

Su Bažnyčia susiję du santuokos tikslai: (1) sudaryti vyro ir moters sąjungą, kuri tokia stipri ir graži, kad atspindi meilius Kristaus ir Jo Bažnyčios santykius, ir (2) dirbti su Dievu, siekiant atvesti į pasaulį naują gyvybę. Abu santuokos tikslai (vienijantis ir duodantis gyvybę) Bažnyčios akyse yra lygūs, ir pora turi pasirūpinti nuolat stiprinti abu, nes abu yra esminiai kuriant „meilės bendriją", kuria Bažnyčia kviečia būti šeimas. Kitaip tariant, meilės bendrijos nėra, jei nėra vaikų, bet be stiprios poros vienybės nėra meilės. Vienu ir kitu atveju „meilės

bendrija“ supančiojama. Todėl NŠP naudojančios poros skatinamos kiekvieną mėnesį Dievo paklausti štai ko: „Viešpatie, ar prašai mūsų pakviesti naują gyvybę į meilės bendriją, kurią turime? Ar kvieti mus šį mėnesį kaip nors stiprinti šią bendriją, kad būsimi vaikai rastų šiltus, meilius namus, kuriuose galėtų gimti?“

Kiekvieną kiekvieno mėnesio dieną NŠP naudojanti pora skatinama skirti dėmesio ir ugdyti savo bendravimą, romantiką, dosnumą, draugystę ir maldos gyvenimą – kad taip galėtų švęsti pavydėtiną, džiugią, malonės kupiną santuoką – svetingą ir malonią aplinką vaikams, kuriuos mylimieji tebemato vienas kito akyse. Simboliškai kalbant, viena vertus, NŠP neleidžia porai tapti tokiu vyru ir žmona, kurie turi tobulai atrodančius namus, bet niekada nepakviečia jokių svečių; kita vertus, jis neleidžia porai būti tokiu vyru ir žmona, kurie kviečia svečius į namus sujauktus, nejaukius ir nedraugiškus akims, ausims ir nosiai, o svarbiausia – širdžiai.

Paradoksas, bet dirbtinis gimimų reguliavimas didina skaičių tokių žmonių, kurie turi šimtą pliušinių meškiukų ant sienos ir tūkstantį dekoratyvinių žaislų sterblėj, bet draudžia vaikams žaisti bent su vienu iš jų. Kitaip tariant, dėl jo daugėja tokių suaugusiųjų, kurie yra vaikiški, savanaudžiai, materialistai; jie gerai atrodo išoriškai, bet neturi jokios gelmės, neturi sielos. Maža to, jis verčia porą nerūpestingai žiūrėti į jų santykius, tikint, kad nėra problemos, kurios nebūtų galima užglostyti seksu. Kol oksitocino fabrikas gamina pakankamai poros pasirinkimo narkotikų, kam čia rūpi, kad jie nebendrauja, nesimeldžia, neplanuoja bendros ateities, nedirba gerai kartu, kad tvarkytų namus ir augintų vaikus – kam čia rūpi, jei jie nėra tikri draugai?

Priešingai, tinkamai praktikuojamas NŠP leidžia porai nuolat skirti dėmesio „meilės bendrijai“, kurią Bažnyčia kviečia švęsti savo namuose ir leidžia visada savo mylimojo akyse matyti savo vaikus – jau gimusius ir dar būsimus.

Žinoma, tai tik ledkalnio viršūnė. Bet ar bent pradedate suprasti NŠP ir dirbtinio gimimų reguliavimo skirtumus?

O KAIP MASTURBACIJA? KODĖL TAI TAIP REIKŠMINGA?

Bažnyčia mums sako, kad masturbacija – rimta problema (žr. *Katalikų Bažnyčios katekizmas*, 2352). Pakalbėkime apie ją. Kai sakome, kad masturbacija – „rimta problema“, sukeliame pasipiktinimo, susierzinimo šūksnius iš to pasaulio, kuris aukština tokias knygas kaip *Sex for One* (*Seksas vienam / vienai*). Tai labai populiarus tekstas apie masturbacijos „džiaugsmus“. Kaip gali būti problematiška tai, kas daroma savo paties malonumui savo kambaryje? Ar Bažnyčia – tiesiog didelė nuotaikos gadintoja, neturinti ką veikti, kaip tik pulti nekaltų žmonių asmeninį gyvenimą? Žinoma, ne. Tai kur problema?

Dauguma žmonių pradeda masturbuotis paauglystėje – net jeigu pirmąkart tai dažnai šiaip sveiko smalsumo dėl kintančio kūno ir naujų patiriamų pojūčių padarinys. Šiuo pavidalu masturbacija, nors neabejotinai iškreipimas to, kuo Dievas sukūrė būti mūsų seksualumą, abejotina, ar yra nuodėminga (tam trūksta visiško žinojimo reikalavimo), ir mažai tikėtina, kad dėl to reikėtų siųsti jus ar jūsų vaiką į psichiatrijos ligoninę (žr. *Katalikų Bažnyčios katekizmas,* 2352 2 paragrafas). Tačiau tai nėra visai nepavojinga. Kadangi masturbacija dažnai būna pirmoji asmens lytinė patirtis, gali nusistovėti kai kurios labai

neigiamos lytinės nuostatos, kurios tvirtėja didėjant masturbacijos dažnumui: kad seksas neturi kito tikslo, kaip suteikti sau malonumą; kad žmonės iš esmės yra daiktai, naudotini tam, kad suteiktum sau malonumą, nes dažnai masturbuojamasi prieš paveikslus ar vaizdus; kad seksas – galingi vaistai, kuriuos galima panaudoti išleidžiant įvairias neigiamas emocijas; kad masturbuotis lengviau nei siekti tikro intymumo. Bet kuri iš šių pamokų gali parengti dirvą kompulsyviai masturbacijai, kuri yra rimta problema ir, visai įmanoma, rimta nuodėmė (*Katalikų Bažnyčios katekizmas,* 2352). Taigi ką turi daryti tėvas? Be to, kad peržvelgtų ankstesnius šios knygos skyrelius, kurie jau nagrinėjo šią temą (prašom žiūrėti šios knygos temų rodyklę), tolesni patarimai padės jums pagelbėti savo vaikams, besistengiantiems suprasti savo seksualumą.

1. Atsikvėpkite.

   Pirmiausia jums reikia likti ramiam. Kaip jau nurodžiau, ankstyviausi masturbacijos epizodai dažniausiai nutinka dėl nežinojimo ir smalsumo. Klyksmas apie „iškrypimą" nepašalins problemos; iš tikrųjų ją pablogins. Vienintelis skirtumas bus tas, kad jūs apie tai nežinosite. Prieikite prie vaiko su šiluma ir meilumu mokytojo, kurio mokinys ką tik sudėjęs 2+2, nors ir kaip stengėsi, gavo tik 3,14159.

2. Mokykite savo vaiką dvasinio savo jausmų konteksto.

   Po to, kai paprašote Dievo padėti būti atjaučiančiu savo vaiko mokytoju, atminkite, kad Šventasis Tėvas, pal. popiežius Jonas Paulius II, sakė mums, kad pats Dievas atsiskleidžia mums per mūsų kūnus (žr. Popiežiaus Jono Pauliaus II *Kūno teologiją*). Mokykite savo vaikus

tikrosios jų patiriamų pojūčių prasmės. Supažindinkite juos, kad šiame jų gyvenimo tarpsnyje lytiniai jutimai – Dievo būdas pasakyti: „Ruoškis. Turiu kai ką numatęs tau, ką galėtum mylėti ir kas tave mylėtų. Noriu, kad kelis artimiausius metus praleistum mokydamasis, kaip būti geru draugu/e žmogaus, kurį tau išrinkau."

Paaiškinkite savo vaikams, kad jie gali sugaišti laiką, kurį Dievas davė jiems ruoštis, ieškodami savo savanaudiškų „malonumų", arba gali atsiliepti į Dievo kvietimą daugiau sužinodami apie sveikus santykius, skaitydami tinkamą literatūrą apie krikščionišką santuoką ir seksualumą mokydamiesi būti geresniu draugu jauniems vyrams ir moterims, kuriuos Dievas skiria sutikti jų kelyje. Padėkite savo vaikams suprasti, kad kai jie patiria (lytinį) susijaudinimą, jie jaučia, kaip per jų kūnus kalba Dievo balsas. Jis prašo juos melstis, tiek už giminingas sielas, tiek už save, kad vieną dieną jie rastų tikrą laimę su vienas kitu ir Dievu.

Pripažinkite, kad kova siekiant įveikti savanaudiškus troškimus yra sunki, bet kad jei Dievas duoda jiems tuos jutimus, Jis yra tikras, kad jie gali išmokti atsakingai jais naudotis. Ir žinoma, prieš, per ir po šio pokalbio ir toliau melskitės, kad jūsų vaikas augtų amžiumi, išmintimi ir malone.

3. Skatinkite tris galias.

Vaikai, kurie prisišaukia bėdų su įkyria/nuolatine masturbacija, linkę atskleisti silpnumus trijose srityse: jiems stinga brandžių, veiksmingų priemonių emocijoms reikšti; jie linkę būti draugingais ne vietoje; ir jie linkę būti saugomi net nuo teigiamo, krikščioniško lytinio

auklėjimo. Jūs negalite nuolat kontroliuoti savo vaikų genitalijų – apsaugok Dieve – bet galite skatinti jų sveiką lytinį švietimą, bendruomeniškumą ir emocinį imlumą. Iš tiesų Bažnyčia įpareigoja jus tai daryti (žr. *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė* ir *Familiaris Consortio*). Užrašykite savo vaikus (mergaites *ir* berniukus) į NŠP kursus; nupirkite jiems knygų apie krikščioniškus santykius; skatinkite jų narystę klubuose, komandose ir kitur, kur jie gali daugiau sužinoti apie draugystę ir atsakomybę. Mokykite juos laisvai ir pagarbiai išreikšti savo emocijas. Jei jums pačiam sunku būti šių galių pavyzdžiu, skaitykite, melskitės ar gal net konsultuokitės su specialistu. Mokytojai turi lenkti mokinius bent skyriumi, arba bus atleisti kaip netinkami. Iš tikrųjų, protingi tėvai stengsis savo vaike plėtoti šias galias ne vienus metus prieš tai, kai pamato mažąjį Džonį einant į tualetą su *Cosmo* numeriu. Uncija užkardymo verta svaro rūpesčio.

Kaip teigiu visoje knygoje, skaistumas – įgūdis, kurio reikia mokyti ir praktikuoti, visai kaip skaitymo ir matematikos. Mokydami savo vaiko šio įgūdžio nepameskite galvos, po ranka turėkite humoro jausmą ir Dievą šalia. Su Viešpaties pagalba mes visi galime būti įgudę, užjaučiantys mokytojai, kokiais turime būti, kad padėtume savo vaikams tapti „savo srities meistrais“.

JEI PAGAUNU SAVO SŪNŲ AR DUKRĄ ŽIŪRINT PORNOGRAFIJĄ?

Pornografija yra visur, o esant internetui ji dažnai vos už klavišo spustelėjimo nuo smalsaus jauno proto. Kaip ir

tvarkantis su masturbacija, svarbiausia, ką reikia padaryti sprendžiant pornografijos klausimą, išlikti ramiam.

Pirmiausia turėtumėt pripažinti savo sūnui ar dukrai (nors berniukai dažniau žiūri pornografiją, yra įrodymų, rodančių augantį mergaičių susidomėjimą pornografija), kad kūnai, į kuriuos jie žiūri, yra gražūs. Dievas palaimino žmones tose nuotraukose savo grožiu, ir tai gerai. Pasakykite savo jaunuoliui, kad neturite nieko prieš jų kūnus; veikiau prieštaraujate dėl būdo, kaip jie naudojasi savo kūnais.

Yra daug aktų paveikslų, vaizduojančių biblines scenas ir kitas temas, pavyzdžių, nutapytų didžių menininkų. Nuogų figūrų paveikslų ir skulptūrų galima rasti net Vatikane. Šie vaizdavimai nėra pornografiški ar net nepadorūs, nes jų tikslas – pašlovinti Dievą ir Jo kūrinijos grožį. Priešingai, vienintelis pornografijos tikslas – priversti mus žiūrėti į kitą žmogų kaip į savo pasitenkinimo objektą. Štai kas daro pornografijos nuogybę nuodėminga. Ji moko mus matyti kitus kaip naudotinus daiktus, kuriais pasinaudoję atsikratome. Ji moko savanaudiškumo.

Geriausias būdas „sugadinti" pornografiją jaunuoliams – pamokyti už vaizdų matyti asmenį, atskleisti liūdesį ir patologiją, glūdinčią po blizgančiomis, spalvingomis nuotraukomis. Švelniai ir rimtai paklauskite savo jaunuolį: „Ar norėtum, kad kas nors panašiai nufotografuotų tave?" Tariant, kad jie sako: „Ne", toliau savo vaiko paklauskite, kodėl. Tikėtina, kad jūsų vaikas atsakys ką nors panašaus: „Tai būtų vulgaru" arba „Tai mane trikdytų".

Pasakykite savo vaikui, kad jis ar ji yra visiškai teisus. Dievas davė mums tą drovumo jausmą sulaikyti mus nuo to, kad naudotume savo kūnus blogais būdais – būdais, kurie leistų, kad mumis naudosis ar blogai su mumis elgsis kiti. Dabar

paklauskite savo vaiko, kodėl kas nors norėtų nepaisyti to natūralaus drovumo jausmo ir štai taip pozuoti nuotraukoms ar filmams? Tikėtina, kad jūsų sūnus ar dukra nežinos, kodėl, arba galbūt jis ar ji mano, kad tie modeliai tiesiog mėgaujasi taip pozuodami.

Paaiškinkite, kad yra daug priežasčių, kodėl žmonės pozuoja nuotraukoms, bet nė viena nėra gera. Daugelis iš tų žmonių tose nuotraukose (filmuose) yra seksualinio piktnaudžiavimo aukos. Kuriuo nors savo gyvenimo momentu jie buvo priversti užsiimti seksu su šeimos nariu, draugu ar pašaliečiu, ir to patyrimo skausmas išmokė juos nepaisyti Dievo jiems duotų drovumo jausmų. Kai kurie iš žmonių tose nuotraukose ar filmuose mano, jog vienintelis būdas, kaip jie gali būti mylimi, – taip pozuoti ir leisti kitiems daryti šlykštynes. Kiti arba taip baisiai mėgsta pinigus, arba taip jų stokoja, kad padarytų bet ką, kad jų gautų, įskaitant rodytis šokiruojančiu būdu ar leisti kitiems statyti juos į pozas, kad tik gautų pinigų. Dar kiti išmoko nekęsti vyrų ar moterų ir naudojasi savo kūnais kaip būdu įgyti jiems valdžią.

Pasakykite savo vaikams, kad kai žiūrime pornografiją – ar dar blogiau, masturbuojamės žiūrėdami – kai dėl asmenų nuotraukose, mes tampame jų piktnaudžiautoju, persekiotoju ar žmogumi, kuris moka jiems pinigus, kad jie taip elgtųsi. Kaskart, kai žiūrime pornografiją, ne tik netyčia skatiname tuos modelius ir kitus į juos panašius ir toliau leisti taip save skaudinti, bet ir tampame savanaudiškesni bei imame galvoti apie kitus žmones, žmones, kuriuos turėtume mylėti ir stengtis padėti, kaip apie daiktus, kurie skirti suteikti mums malonumą.

Skatinkite savo vaiką eiti išpažinties ir išpažinti gašlumo nuodėmę, o tuo yra žiūrėjimas į kitą žmogų kaip į objektą.

Skatinkite savo vaiką melstis už žmogų, kurį matė nuotraukoje (filme), kad Dievas duotų jiems savo meilę, kad jie nebemanytų privalą tai daryti žmonių dėmesiui patraukti. Priminkite savo vaikui, kad Dievo planas lytiniam potraukiui – naudoti savo kūnus veiklai kitų labui. Ir kaip išvadą paprašykite savo vaiką pasiūlyti ir praktikuoti kelis būdus, kaip jis ar ji galėtų veikti savo priešingos lyties bendraamžių ar brolių seserų labui (pvz., pagarbiai kalbėti arba pasiūlyti kokius nors konkrečius, paprastus tarnavimo aktus).

KĄ SAVO PAAUGLIUI TURĖČIAU PASAKOTI APIE LYTIŠKAI PLINTANČIAS LIGAS?

Daugelis tėvų kalba savo vaikams apie lytiškai plintančias ligas (LPL) stengdamiesi išgąsdinti ir taip įkalbėti gyventi „skaistų gyvenimą". Tai skaistumas, panašus į represiją, reikėtų to vengti. Be to, tai neveikia. Paaugliai mano, kad jie nesunaikinami. Jie niekad nepasigaus LPL. Tai nutinka tik kitiems.

Kai kalbate apie LPL, mokykite savo jaunuolį, kad LPL nutinka, kai žmonės naudoja seksą neteisingai. Kai žmonės daro kvailus pasirinkimus, kaip kad seksas prieš vedybas, gali nutikti blogi dalykai. Dievas nesukelia šių dalykų kaip bausmės; iš tikrųjų pirmiausia Jis stengiasi perspėti mus apie juos, neleisti, kad jie mums įvyktų. Bet jei žmonės pasirenka laikytis savo, o ne Dievo patarimo, tada nutinka blogi dalykai, įskaitant LPL.

Tai kiek panašu į tėvą, liepiantį vaikui nebėgti į gatvę. Tėvas sako vaikui, jog tai tam, kad jis nebūtų sužeistas, bet jei jis vis tiek bėga į gatvę, tikėtina, kad jį partrenks automobilis. Tėvas nepasiuntė automobilio, kad nubaustų vaiką. Taip tiesiog nutinka, kai negerbiate judrios gatvės taip, kaip ji to nusipelno.

Taip pat ir Dievas liepia mums saugoti save santuokai dėl daugelio priežasčių. Viena iš jų tai, kad seksas – ypač su daugeliu (bet kartais gali užtekti ir vieno(s) – užsiimant juo prieš vedybas gali mus susargdinti. Kai kurios iš tų ligų sukelia skausmą ir gėdą iki gyvos galvos. Kai kurios iš jų sutrukdo moteriai kada nors turėti kūdikį. Kai kurios tų ligų sukelia mirtį. Visos tos ligos daro žmones labai nelaimingus ir labai liūdina Dievą.

Lygiai kaip vienintelis būdas apsisaugoti nuo to, kad nebūtume partrenkti automobilio, – nebėgti į gatvę (o ne tik nešioti didelį plastmasinį burbulą, kuris atseit apsaugo mus nuo sužeidimo, kai mus partrenkia); vienintelis būdas garantuoti, kad mūsų neištiks LPL, – saugoti save santuokai ir ieškoti partnerio, kuris irgi saugo save santuokai.

KĄ SAVO VAIKUI TURĖČIAU SAKYTI APIE ABORTĄ?

Nagrinėdamas šį klausimą, norėčiau papasakoti asmeninę patirtį.

Važiavau per Pitsburgą su šeima, kai pravažiavome Magee moterų ligoninę. Lauke buvo daug protestuotojų prieš abortus, ir nuo galinės sėdynės pragydo mano šešerių metų sūnus: „Kodėl visi tie žmonės stovi aplink su tais kūdikių ženklais?“

Pasak raidos psichologų, vaikai nuo ketverių ir penkerių pradeda rodyti elementarų dorovės supratimą ir net gali gana ramiai aptarti rimtus gyvenimo ir mirties klausimus. Vis dėlto į šį klausimą aš nenorėjau atsakyti. Pirmiausia pabandžiau dorai išsisukti. „Na, – tariau, – visi šie žmonės labai myli kūdikius ir nori apie tai pranešti pasauliui.“

Tokie dori išsisukimai – visiškai priimtini būdai atsakyti į mažų vaikų užduotus klausimus, nes kartais jie užkliūva už

dalykų, dėl kurių mes nesame tikri, ar jie pasiruošę su jais tvarkytis. Deja, nors prieš metus tai būtų tikę, mano sūnus tuo nepatikėjo. „Bet tėti, – tarė jis, – *mes* mylime kūdikius, bet nevaikščiojame su dideliais ženklais ir to neskelbiame!“

Atsidusau. Geroji žinia ta, kad mano žmona ir aš šiam klausimui atsakyti padėjome pamatą, per kelis pastaruosius metus mokydami savo vaiką, kokia brangi yra gyvybė. Maži vaikai visada žavisi kūdikiais, dažnai rodydami: „Pažiūrėk į tą vaikiuką!“ Liza ir aš visada stengėmės paversti šiuos atvejus mažais pamokomais momentais sakydami, kokia dovana yra kūdikiai, ir rūpindamiesi pranešti, koks geras yra Dievas, kad duoda žmonėms gyvybės dovaną. Atrodė, dabar tą pamatą teksią patikrinti.

Mano žmona ir aš aiškinom, kad „ženklo žmonės“, kaip jis ėmė juos vadinti, buvo ten, nes myli kūdikius ir nori, kad ligoninė liautųsi kai ką dariusi kūdikiams, kas vadinama abortu. Tada sustojome. Norėjome, kad jis perimtų vadovavimą ir pasakytų, kiek jis nori žinoti. Mes nenorėjome nutylėti tiesos, bet neketinome duoti jam daugiau negu jis buvo pasiruošęs priimti (arba, tiesą sakant, mes buvome pasiruošę). Iš pradžių jis susipainiojo. Pamanė, kad kalbame apie įvaikinimą (angl. *abortion* ir *adoption*). Bet kai paaiškinome, kad abortas – visai kas kita ir tai nėra įvaikinimas, o „labai blogas ir liūdnas dalykas“, jis paklausė, kas yra abortas.

Mes pradėjome pasakoti primindami jam mūsų pokalbius apie kūdikius, kaip ypatingą dovaną iš Dievo. Paskui paaiškinome, kad kai kurie žmonės to nežino. Jie bijo turėti kūdikių, todėl eina pas tam tikrus gydytojus ir prašo jų neleisti kūdikiui gimti. Jis paklausė, kaip, ir mes paaiškinome, kad gydytojas padaro abortą, „operaciją, kuri nužudo kūdikį, kol jis dar mamos pilve“. Jis buvo pritrenktas. Pasipylė klausimai: „Kodėl jie

taip daro? Kodėl neatiduoda vaikiuko kam nors, kas jo nori? Galėtų atiduoti jį man!“ Mes atsakinėjome į kiekvieną klausimą paprastai ir sąžiningai kaip galėjome.

Paskui atėjo laikas fantazuoti – to galima tikėtis iš mažų vaikų, kai jie susiduria su neteisybe. „Aš nueisiu pas tas mamas ir gydytojus ir liepsiu baigti, o jei neklausys, pilsiu jiems į nosį!“ Pasakėme jam, kad suprantame, kaip jis jaučiasi, kad mes kartais irgi taip jautėmės. Taip pat paaiškinome, kad daugelis mamų, kurios darosi abortus, yra arba išsigandusios, nieko geresnio nežino, arba jaučiasi vienišos ir nemylimos, nemano, kad kas nors joms padės auginti vaikelį. Paklausėme, kaip jam atrodo, ko Dievas nori, kad padarytume šioms mamoms. „Kad mylėtume jas ir padėtume joms?“ – nedrąsiai paklausė jis. „Teisingai. Tai buvo labai apgalvotas atsakymas“, – atsakėme.

Kelias kitas minutes kalbėjome apie paprastus būdus, kaip galėtume padėti. Galime melstis. Galėtume kartais prisidėti prie „ženklo žmonių“, kaip mama ir tėtis darė prieš jam gimstant. Tada mano žmona prisiminė, kad vietinis prieš abortus pasisakančiųjų centras prašė pagalbos rūšiuojant ir lankstant dovanotus kūdikių ir motinystės drabužius. Mūsų sūnus ir dukra jau gana patyrę skalbinių lankstytojai, taigi ji paklausė jo, ar nenorėtų nueiti ir padėti centrui paruošti drabužius mamoms ir jų kūdikiams. Jis buvo kupinas entuziazmo. Pažadėjome jam viską organizuoti kitą savaitę, o tada pasimeldėme. Jis paprašė pradėti. „Brangus Jėzau, prašau, padėk toms mamoms sužinoti, kad Tu myli jas, ir padėk joms mylėti savo kūdikius. Sveika, Marija...“ Sėdėdama savo galinėje sėdynėje, mūsų trejų metų dukra dalyvavo šiame pokalbyje ir buvo nebūdingai rami. Mes svarstėme, ką ji suprato iš šių kalbų, kai po maldos pagaliau prabilo: „Tuose ženkluose buvo gražūs vaikiukai!“

„Taip, mieloji. Tikrai. Argi Dievas ne nuostabus, kad padaro vaikiukus tokius ypatingus?“

Aukščiau aiškinome, kaip kalbėtis apie abortą su mažesniais vaikais, tad tikiuosi, kad kai kurios mintys jums palengvins pokalbį šia skausminga tema su savo vaikais. Tačiau dabar norėčiau įveikti juokingą proabortinį šūkį „Mano kūnas – mano pasirinkimas“.

Viename ankstesniame skyriuje rašiau apie apsikabinimus ir nurodžiau, kaip jais paaiškinti seksą. Tame pokalbyje gimdą minėjau kaip ypatingą vietą moters kūno viduje, kurią Dievas sukūrė kaip pirmąjį kūdikio kambarį. Dievas sukūrė tą „kambarį“ vaikams (šiaip ar taip, tai jos pirminė funkcija) ir Jis prašo moters pasirūpinti tuo „kambariu“ dėl tiek vaikų, kiek tik Jis pasirenka jai duoti. Ta jos kūno dalis jai nepriklauso. Tai Dievo dovana vaikams, kuriuos Jis nori jai duoti. Ji – tik prižiūrėtoja.

Stenkitės, kad jūsų vaikas galvotų būtent šitaip. Įsivaizduokite, kad jis paveldėjo didelę sumą pinigų iš turtingo tolimo giminaičio. Kadangi yra per jaunas tvarkyti visus tuos pinigus, jie patikėti nuosavybėn jūsų vardu, kol jis nebus pakankamai suaugęs pareikalauti jų sau. Dabar įsivaizduokite, kad besaugodami pinigus juos išleidote. Ar tai būtų teisinga? Kodėl ne? Šiaip ar taip, pinigai buvo jūsų vardu, ar ne?

Žinoma, teisinga būtų pasakyti, kad nors pinigai buvo jūsų vardu, jie buvo ne jūsų. Jie priklausė vaikui, ir jūs įsipareigojote juos išsaugoti. Tą patį galime pasakyti ir apie moters gimdą (ar motinos pieną, tiesą sakant). Dievas duoda moteriai tam tikrus kūno organus, kurie padės jai rūpintis Jo vaikais. Jie nėra jos nuosavybė; ji tik valdo juos pagal įgaliojimą, kol Dievas neatsiunčia vaiko. Kai vaikas pasirodo, teisingumas reikalauja,

kad tai, kas teisėtai yra vaiko, atiduotume vaikui. Taip nedaryti – baisi skriauda vaikui ir įžeidimas Dievui.

Šiaip ar taip, Šventajame Rašte sakoma: „Nė vienas iš mūsų negyvena sau“ (Rom 14, 7). Mes visi priklausome Dievui, ne sau, ir vien todėl tai, ką mes turime, nepriklauso mums. Tai ypač pasakytina apie tas moters kūno dalis, kurias Dievas sukūrė, kad būtų valdomos „pagal įgaliojimą“ vaikui.

KODĖL HOMOSEKSUALUMAS YRA NEGERAI, IR KĄ GALIU PADARYTI, JEI MANO VAIKĄ TRAUKIA TA PATI LYTIS?

Tai labai jautrus ir sudėtingas klausimas. Aš galiu tik prabėgomis jį panagrinėti ir nurodyti kai kurias išskirtines priemones, kurios galėtų padėti jums spręsti šį reikalą.

Tam, kad seksas būtų sveikas ir šventas, jis turi būti ir vienijantis, ir teikiantis gyvybę. Homoseksualūs veiksmai nėra tokie; todėl jie nuodėmingi. Jie – iš prigimties savanaudiškas Dievo seksualumo dovanos naudojimas.

Nors yra daug teorijų dėl homoseksualumo atsiradimo, niekas tikrai nežino vienos priežasties ir net to, ar ji tik viena. Nežiūrint į tai Bažnyčia skatina visus nesusituokusius žmones, įskaitant tuos, kurie kovoja su potraukiu tai pačiai lyčiai, susilaikyti nuo sekso. Nors kai kurie žmonės, kovoję su potraukiu tos pačios lyties asmenims, nugalėjo jį ir toliau sėkmingai gyvena kaip heteroseksualūs vyrai ir moterys, kurie tuokiasi ir turi vaikų, Bažnyčia nereikalauja iš asmenų, patiriančių potraukį tos pačios lyties asmenims, tai daryti, nebent jie jaučia, kad tam juos šaukia Dievas. Bažnyčia iš visų asmenų reikalauja to paties skaistumo, nežiūrint jų lytinės orientacijos.

Jei jūsų vaikas turi klausimų apie potraukį tos pačios lyties asmenims arba jaučia, kad galbūt kovoja su tokiais jausmais, patarčiau imtis tokių priemonių, kaip Davido Morisono knygoje *Beyond Gay* („Ne tik gėjus").

Vienintelis dalykas, ką norėčiau pridurti, tai pasakyti, kad daugelis krikščionių, regis, ypač nekenčia homoseksualių lytinių santykių praktikavimo. Tai negerai, ir tai smerkia Bažnyčia. Nors veikti pasiduodant tos pačios lyties traukai objektyviai yra rimtas moralinis nusižengimas, *Katalikų Bažnyčios katekizmas* moko, kad su žmonėmis, patiriančiais potraukį tos pačios lyties asmenims, reikia elgtis pagarbiai, su užuojauta, taktiškai.

Nors tiesa, kad homoseksualus asmuo yra atsakingas prieš Dievą, kai veikia pasiduodamas šiam potraukiui, nereikia pamiršti, kad mes atsiskaitysim Dievui už kiekvieną žiaurų veiksmą, pokštą ar negailestingą požiūrį į brolius ir seseris Kristuje, kurie kovoja su potraukiu tai pačiai lyčiai. Niekas iš mūsų nėra be nuodėmės ir negali mesti akmens į kitą žmogų.

KĄ TURĖČIAU ŽINOTI APIE TVIRKINIMĄ?

Tvirkinimas – labai reali ir labai skausminga problema. Jį gali būti sunku atskleisti dėl gėdos, kurią jaučia aukos, ir jų noro nutylėti, arba iš baimės, kad gali užsitraukti nelaimę, arba iš baimės, kad piktnaudžiautojas gali dar labiau pakenkti.

Tvirkintojas kartais būna pašalietis, bet dažniausiai – patikimas vaiko draugas ar giminaitis, pats buvęs tvirkinimo auka.

Nors į kaltinimą tvirkinimu reikia žiūrėti atsargiai, visada turite rimtai įsiklausyti į bet kokius vaiko tvirtinimus apie tai, kad jį tvirkino ar nederamai lietė. Tačiau kadangi retai būna, kad vaikas ateitų ir atvirai praneštų apie lytinį piktnaudžiavimą,

taip pat turite atpažinti ženklus, kurie galėtų rodyti galimą tvirkinimą. Bet būkite atsargus. Tik todėl, kad jūsų vaikas rodo bet kurį iš toliau pateiktų ženklų, nereiškia, kad jis buvo tvirkinamas. Tai tik reiškia, kad turėtumėte kreiptis į tam tikrą specialistą.

Tvirkinti vaikai dažnai demonstruoja toli jų amžių pranokstančias žinias apie lytinius santykius. Jie elgiasi vulgariai, flirtuoja – tai nebūdinga jų amžiaus tarpsniui. Be to, daugelis tvirkintų vaikų įninka į masturbaciją ar įsitraukia į ekshibicionizmą (pavyzdžiui, reguliariai rodydami lytinius organus savo rajono vaikams ar mokytojams). Panašiai kai kurie tvirkinti vaikai įgyja įkyrų polinkį trinti genitalijas į baldus ar augintinį.

Nors yra kitų ženklų, šie patys rimčiausi. Jei pastebite kelis iš jų arba jei jūsų vaikas pasakoja jums, kad buvo nederamai liečiamas ar su juo buvo nederamai elgiamasi, turite tuoj pat susisiekti su savo šeimos gydytoju ir susitarti dėl vaiko apžiūros. Iš jos rezultatų nuspręsite, ar neverta pasikonsultuoti su vietiniu psichoterapeutu.

KAIP MAN ŽINOTI, KADA TURIU IEŠKOTI SPECIALISTŲ PAGALBOS?

Vatikano dokumentas *Žmogaus lytiškumo tiesa ir prasmė* rekomenduoja, kad tėvai noriai ieškotų kvalifikuotų specialistų, įskaitant ganytojus, ugdytojus, patarėjus ir gydytojus, kai tik reikia, jeigu tik šie yra ištikimi Bažnyčios mokymui ir nesiekia atimti pirminės ir „neperleidžiamos" tėvų teisės rūpintis savo vaikų švietimu meilės srityje.

Nors turėtų būti akivaizdu, kad specialistų pagalba patartina bet kurios rimtesnės seksualinės problemos atveju, tokiu

kaip potraukis tai pačiai lyčiai, rengimasis kitos lyties drabužiais, lyties tapatybės klausimai, masturbacija, ekshibicionizmas, tvirkinimas, kraujomaiša, patarčiau tėvams ieškoti patarimo iš šalies, kai jie jaučiasi sugniuždyti vienos ar kitos lytinės raidos problemos. Kadangi jūsų vaikų lytinis švietimas toks svarbus ir liečia tiek daug jūsų vaikų gyvenimo sričių, jūs norėsite žinoti, kad darote tai tinkamai. Nors jūsų pareiga bus maldingai pasverti bet kokį jums duotą patarimą, nedvejodami ieškokite patarimo iš šalies, kai tik iškyla problema, kurios negalite įveikti patys.

Epilogas

Mintys tęsiant kelionę

Šia knyga stengiausi suteikti jums praktinę pagalbą ir atskleisti, ką reiškia auginti vaikus, kurie geba švęsti džiugų, mylintį, atsakingą, sveiką ir šventą seksualumą. Jokiu būdu nepuoselėju iliuzijų, kad daviau jums visa, kas žinotina šia tema, ir nemanau, kad pasiūlau galutinį žodį šiuo klausimu.

Sveiko ir švento jūsų vaikų seksualumo ugdymas – tebevykstanti kelionė, kuri prasideda darant visa, kas reikalinga, kad sutvarkytumėte savo pačių lytinį gyvenimą. Ji tęsiasi perduodant tas sveikas nuostatas savo vaikams, suteikiant sąžiningą, patikimą informaciją apie fizinius, emocinius, ir dvasinius aspektus, taip pat visokeriopai stengiantis skatinti visas savybes, kurios ugdo stiprų charakterį. Kad būtų galima tai daryti, reikalingi namai, kuriuose puoselėjamas švelnumas ir pritarimas, taip pat „pagarba kitiems, teisingumo jausmas, širdingas atvirumas, dialogas, dosni tarnystė, solidarumas bei kitos vertybės, padedančios žmogui nugyventi gyvenimą kaip dovaną“ (plg. *Evangelium Vitae*).

Linkiu, kad Viešpats suteiktų jums savo išmintį ir malonę pirmiausia džiaugtis rimtais santuokiniais santykiais ir perduoti savo sunkiai išmoktas meilės ir atsakomybės pamokas vaikams. Jei ši knyga padėjo jums šiame kelyje, esu patenkintas ir dėkingas, kad pakvietėte mane eiti greta jūsų. Meldžiuos ir tikiuosi,

kaip sako šv. Paulius, kad Viešpats iš savo turtų gausos Jėzuje Kristuje toliau patenkins visas jūsų reikmes (plg. Fil 4, 19), kad galėtumėte auginti gero charakterio, stiprios dvasios ir sveiko, švento seksualumo vaikus.

Jūsų Kristuje,

Gregory K. Popcak, MSW (rūpybos magistras), LCSW (licencijuotas klinikos socialinis darbuotojas)

Pastoral Solutions Institute direktorius

Tel. (740) 261 6461

Tinklalapis: www.exceptionalmarriages.com

Šaltiniai

For Better... Forever! A Catholic Guide to Lifelong Marriage. Gregory K. Popcak and Lisa Popcak (Huntington, IN: Our Sunday Visitor, 1999)

Parenting with Grace: The Catholic Parent's Guide to Raising (almost) Perfect Kids. Gregory K. Popcak (Huntington, IN: OSV, 2000)

The Exceptional Seven Percent: Nine Secrets of the World's Happiest Couples. Gregory K. Popcak (New York: Kensington/Citadel, 2000)

Good News About Sex and Marriage. Christopher West (Ann Arbor, MI: Servant, 1990)

Real Love. Mary Beth Bonacci (San Francisco: Ignatius, 1996)

We're On A Mission From God. Mary Beth Bonacci (San Francisco: Ignatius, 1996)

Sex: The Incredible Gift. Keith and Tammy Kiser (Huntington, IN: OSV, 1996)

Catholic Sexual Ethics. Lawler, May, et al. (Huntington, IN: OSV, 1985)

The Catholic Vision of Love (4 vols.). Rev. Kris D. Stubna (Huntington, IN: OSV, 1996)

Know Your Body. Charles Norris, M.D. (Huntington, IN: OSV, 1983)

Talking to Youth About Sexuality. Mike Aquilina (Huntington, IN: OSV, 1995)

The Truth and Meaning of Human Sexuality. (Vatican Pontifical Council on the Family, 1999)

The Couple to Couple League

For information on Natural Family Planning and chastity education. Ph. (513) 471-2000

Rodyklė

Popcak, Gregory K.
Po-157 Ar gandras atnešė, ar kopūstuose radom? / Gregory K. Popcak; iš anglų kalbos vertė Zigmantas Ardickas. – Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2011. – 208 p.
Teminė r-klė: p. 204–206

ISBN 978-9955-29-171-8

Knygoje autorius kalba apie tai, kaip perteikti sveikas seksualumo nuostatas savo vaikams, suteikiant sąžiningą, patikimą informacija apie fizinius, emocinius ir dvasinius aspektus, taip pat visokeriopai stengiantis skatinti visas savybes, kurios ugdo stiprų charakterį.

UDK 613.8-053.2

Gregory K. Popcak

AR GANDRAS ATNEŠĖ,
AR KOPŪSTUOSE RADOM?

Redaktorė Irena Daugirdaitė-Rekašienė
Viršelio dailininkas Romas Orantas

UAB „Katalikų pasaulio leidiniai", Pylimo g. 27/14, 01309 Vilnius
Spausdino UAB „BALTO print / Logotipas", Utenos g. 41a, 08217 Vilnius

Visa vaikų auklėjimo esmė – parengti juos sveikiems, brandiems santykiams (ir su kitais, ir su juos sukūrusiu Dievu). Tačiau kai mums prireikia kalbėtis su savo vaikais apie seksą, kažkuri mūsų dalis tam labai priešinasi.

Norėdamas padėti jums ugdyti vaikus būti seksualiai sveikais, knygos autorius derina patikimą katalikišką požiūrį su dabartiniais psichologijos ir vaiko raidos tyrimais, kad padėtų lengviau rasti atsakymus į šiuos ar panašius klausimus:

- Koks yra sveikas katalikiškas seksualumas?
- Kaip kalbėtis apie seksą su savo vaiku, atsižvelgiant į jo amžių?
- Ką reikia padaryti, kad parengtume savo jauną suaugusįjį santuokai?

Gregoris K. Papkekas (Gregory K. Popcak) MSW (rūpybos magistras), LCSW (licencijuotas klinikos socialinis darbuotojas) yra *Pastoral Solutions Institute* direktorius, dirba su katalikų psichoterapeutų, teologų ir gydytojų, kurie specializuojasi rasti katalikiškus atsakymus į sunkius gyvenimo klausimus, patariamąja taryba.

ISBN 978-9955-29-171-8

